

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

BÜTÜNLEŞME AKTÖRÜ OLARAK AVRUPA SAVUNMA AJANSI

Yüksek Lisans Tezi

Kübra KÜTÜKCÜ

Ankara-2018

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

BÜTÜNLEŞME AKTÖRÜ OLARAK AVRUPA SAVUNMA AJANSI

Yüksek Lisans Tezi

Kübra KÜTÜKCÜ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Burak TANGÖR

Ankara-2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

Kübra KÜTÜKCÜ

BÜTÜNLEŞME AKTÖRÜ OLARAK AVRUPA SAVUNMA AJANSI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Burak TANGÖR

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

- 1- Prof. Dr. Fırat PURTAŞ
- 2- Prof. Dr. Şiner ÖZGEN
- 3- Doç. Dr. Burak TANGÖR
- 4-
- 5-

İmzası

Tez Savunması Tarihi: 14 Eylül 2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(.14../09./2018...)

Kübra KÜTÜKCÜ

KISALTMALAR

AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	: Avrupa Birliği
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
ABİHA	: Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGSK	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AR-GE	: Araştırma-Geliştirme
ASİ	: Avrupa Siyasi İşbirliği
AST	: Avrupa Savunma Topluluğu
AT	: Avrupa Topluluğu
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
CapTechs	: Kabiliyet Teknoloji Alanları
CEN	: Avrupa Standartlar Komitesi (European Committee for Standardization)
CENELEC	: Avrupa Elektro-Teknik Standardizasyon Komitesi (European Committee for Electrotechnical Standardization)
CJTF	: Birleşik Müşterek Görev Kuvveti (Combined Joint Task Force)
CoC	: Davranış Kuralları (Code of Conduct)
EASA	: Avrupa Havacılık Emniyeti Ajansı (European Aviation Safety Agency)
EDAP	: Avrupa Savunma Eylem Planı (European Defence Action Plan)

EDEM	: Avrupa Savunma Malzemeleri Pazarı (European Defence Equipment Market)
EDSIS	: Avrupa Savunma Standartları Bilgi Sistemi (European Defence Standardization Information System)
EDSTAR	: Avrupa Savunma Standartları Referans Sistemi (European Defence Standards Reference System)
EDTIB	: Avrupa Savunma Teknolojisi ve Endüstrisi Tabanı (European Defence Technological and Industrial Base)
ETSI	: Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü (European Telecommunications Standards Institute)
FTH	: Gelecekteki Nakliye Helikopteri (Future Transport Helicopter)
HAK	: Hükümetlerarası Konferans
IDTs	: Bütünleşmiş Kalkınma Ekipleri (Integrated Development Teams)
İHA	: İnsansız Hava Aracı
KGP	: Kabiliyet Geliştirme Planı
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OCCAR	: Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü (Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement)
ODGP	: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
OGSP	: Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası
PT	: Proje Ekipleri (Project Teams)
SatCom	: Uydu&İletişim
SDIP	: Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı (Security and Defence Implementation Plan)
SSR	: Güvenlik Sektörü Reformu (Security Sector Reform)

TAS : Tek Avrupa Senedi

WEAG : Batı Avrupa Silahlanma Grubu (Western European Armaments Group)

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo-1 : Organizasyon Şeması

Tablo-2 : Finansal Krizden Beri Bölgesel Savunma Harcamaları (ASA, IISS, IHS, NATO, SIPRI)

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
GİRİŞ.....	1
I. AVRUPA SAVUNMA AJANSI	8
A. ASA'nın Tarihçesi	2
B. ASA'nın Örgütsel Yapısı	24
a. AB Mevzuatında ASA	24
b. Amaçları.....	28
c. Organları	33
d. Yürüttüğü Başlıca Projeler/Faaliyetler	38
e. Önemi.....	50
C. ASA-Türkiye İlişkisi	57
a. Türkiye ile İlişkiler.....	57
b. BAB Silahsızlanma Grubu.....	60
II. ASA'NIN AVRUPA SAVUNMA SANAYİNİN BÜTÜNLEŞMESİNDEKİ	
ROLÜ.....	65
A. Savunma Sanayiinde Tek Pazarın Olası Faydaları ve Sorunları	65
a. Savunma Sanayiinde Tek Pazarın Faydaları.....	65
b. Karşılaşılabilecek Engeller/Sorunlar	71
(i) Ülkeler Açısından	71
(ii) Savunma Sanayii Açısından Sektörel İşbirliğinin Olası Sonuçları.....	76
(iii) Birlik Açısından	82
B. ASA ile Savunma Alanında Sektörel İşbirliği	89

a. Ekonomik Açıdan	89
b. Güvenlik Açısından	101
SONUÇ.....	110
KAYNAKÇA	122
TEZ ÖZETİ	135
ABSTRACT	135

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB) kuruluş yapısı, işleyişi, tarihsel süreci vb. diğer özellikleri de incelendiğinde ne tam anlamıyla supranasyonel ne de hükümetlerarası bir kuruluştur. Belli yönleriyle supranasyonel nitelik taşımakta, ancak mevzu hayati ulusal çıkarlar alanına giren savunma ve güvenlik konusu olduğunda hükümetlerarası bir özellik göstermektedir. Nitekim Avrupa güvenliği konusu ülkelerin her daim önem verdiği ve kararlar alırken çokça irdeledikleri bir konu olmuştur. AB ve onun şemsiyesi altındaki Avrupa Savunma Ajansı (ASA) gibi kuruluşlar, güvenlik konusunda ülkeleri ortak bir noktada birleştirme yönünde çaba gösterse de, en nihayetinde, bu derece ulusal bir konu üzerinde ortak bir noktada birleşmek her daim zor olmuştur.

AB’de bütünleşme veya diğer adıyla entegrasyonun, bir anda ya da sadece tek bir şekilde gerçekleşmesi mümkün değildir. Nitekim bugüne kadar ülkeler tarafından ortaya konan çekinceler ya da belli oluşumlara katılmak istememeleri bunun açık bir göstergesidir. Örneğin belli alanlarda AB üyesi ülkeler işbirliğine çok hevesli olurlarken, güvenlik ve savunma alanında daha içine kapanık ve karar alma mekanizmasına etki edecek herhangi bir unsurla daha az etkileşimde olmayı tercih edebilmektedirler. Bu noktada nihai hedef olan bütünleşmenin tanımını da yapmak gerekmektedir. Entegrasyon ya da diğer adıyla bütünleşme, devletlerin iç ve dış politikalarını bağımsız bir biçimde yönetme hakkından vazgeçerek ortak karar almayı ve karar alma mekanizmasını merkezi bir organa devretmeyi kabul ettikleri bir süreç olarak tanımlanabilmektedir.¹

¹ Ernst B. Haas, **The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-1957**, Stanford, Stanford University Press, 1958 s.16’den aktaran Sinem Akgül Açıkmeşe, “Uluslararası İlişkiler Teorileri Işığında Avrupa Bütünleşmesi”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, cilt 1, sayı 1, Bahar 2004, s.2.

Uluslararası sistemde belli dönemlerde belli kavramlar özel bir öneme sahip olmuşlardır. Örneğin bu kavram 1980’lerde egemenlik iken, Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle, ülkelerin birbirlerine olan ihtiyaçları da artmış ve yerini Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye tarafından geliştirilen karşılıklı bağımlılık terimine bırakmıştır. Ardından 1990 sonrası süreçte, küreselleşmenin ön plana çıkmasıyla karşılıklı bağımlılık terimi daha da kuvvetlenmiştir. Sürecin bu şekilde ilerlemesiyle, uluslararası sistemin aktörleri işbirliği ve entegrasyona yönelmiş ve kendi dış politikalarını buna göre belirlemeye çalışmışlardır.² Keohane ve Nye’a göre entegrasyon ve karşılıklı bağımlılık arasında doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır. Karşılıklı bağımlılık entegrasyon ihtiyacını arttırdığı gibi, entegrasyon da karşılıklı bağımlılığın artmasına yol açmaktadır. Yani, aralarında kopmaz bir bağ mevcuttur ve birbirlerinin tetikleyici unsurları olmuşlardır. Bu noktada karşılıklı bağımlılık uluslararası politika bakımından, küresel anlamda var olan veya devam eden şartları/ortamı açıklamada teorik bir çerçeve oluşturmaktadır.³

Güvenlik ve savunma için yapılan harcamalardaki ve maliyetteki artışlar da ülkeleri işbirliğine yönlendiren bir başka husus olmuştur. Ancak ülkelerin ulusal güvenlikleri söz konusu olduğundan entegrasyonun önünde ulusal egemenlik anlayışı bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine de, küreselleşen tehditlerle birlikte, maliyetleri yönetmek ve güvenliği sağlamak için ülkelerin işbirliği yapmaya gereksinimleri olmaktadır. İşte ASA tüm bu ihtiyaçların neticesinde düzenleyici bir kurum yaratma amacıyla oluşturulmuş bir kuruluştur. Nitekim nihai olarak Birlik içerisinde savunma ve

² E. Fuat Keyman, “Küreselleşme, Uluslararası İlişkiler ve Hegemonya”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, cilt 3, sayı 9, 2016, s.74’ten aktaran Muharrem Gürkaynak ve Serhan Yalçın, “Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, cilt 6, sayı 23, Güz 2009, s.74

³ Muharrem Gürkaynak ve Serhan Yalçın, “Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, cilt 6, sayı 23, Güz 2009, s.76, 88.

güvenlik alanında bir eşgüdüm yaratmak ve AB çatısı altında bütünleşmeyi sağlama hedefi bulunmaktadır.

Bu anlatılanlar çerçevesinde, bu çalışmada, Avrupa bütünleşmesinde ASA bir aktör olarak rol almakta mıdır sorusunun cevabı aranacaktır. Bu soru ışığında, literatür taraması yapılmıştır. Artan karşılıklı bağımlılık ve ortaya çıkan güvenlik yönetişimi ile birlikte entegrasyon fikrinin daha da gelişmesi ve bunun sağlanabilmesi adına ülkelerin sorun olarak gördükleri ya da çekindikleri konular kapsamında mevcut sorun ve ihtiyaçların üstesinden gelebilmek için AB bünyesinde ASA gibi bir kurum oluşturulması, böyle bir çalışmanın yapılmasının altındaki temel saiki oluşturmaktadır. Neticede güvenlik ve savunma alanında önemli girişimlerde bulunacak ve çalışmalar yapacak bir kurum olarak ASA'nın oluşturulması, ulusal egemenlik kavramına verilen öneme rağmen ulus devletlerin sahip oldukları yetkilerin bir başka otoriteye devredilmesi yolunda önemli bir adım olacaktır.

AB'nin kendine münhasır yapısı, yönetimi her dönemde üzerinde çalışma yapma ve inceleme heyecanı yaratmıştır. Değişen konjonktürde AB'nin sorunlarını çözme ve ilgi alanlarını genişletme konusundaki arayışları, bu bağlamda ortaya çıkan kurumsal yapılar, oluşumlar dikkatleri üzerine çekmiştir. İşte ASA da bu oluşumların en başında gelmektedir. Nitekim hem ekonomik hem de güvenlik ve savunma konularında ASA'nın ülkeleri aynı hedefler doğrultusunda bir çatı altında birleştirme çabası dikkat çekmektedir. Ancak çalışma esnasında, ASA özelinde, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) çerçevesinde mevcut yayınların azlığı yaşanan zorlukların başında gelmektedir. Aynı zamanda ASA'nın yürüttüğü faaliyetler kapsamında, proje bazlı araştırma yapılmak istendiğinde, kimi projelerin içermiş oldukları gizlilikten dolayı bu konularla ilgili net bilgilere ulaşılammıştır. Ayrıca ASA'nın kuruluşu sonrası dönemde

kaynakların sayısı daha az olmakla beraber özellikle son yıllarda çokça araştırma literatüre girmiştir. Bununla birlikte çalışmanın sınırlandırılarak sonlandırılması sürekli ortaya çıkan gelişmelerle birlikte zor olmuştur. Bu minvalde ASA'nın 2017 yılı faaliyetleri ile birlikte çalışma sonlandırılmıştır.

OGSP geçmişten günümüze, AB üyelerini en çok zorlayan konuların başında gelmektedir. Neticede Avrupa siyasi bütünleşmenin sağlanması OGSP alanında da bütünleşmeyi zorunlu kılmaktadır. Ancak, egemenlik kavramının ülkelerin bizatihi olarak yetki alanlarından çıkarılarak bir üst otoriteye devredilmesi fikri çekincelerin oluşmasına, isteksizliğe ve sürecin çok yavaş ilerlemesine sebep olmuştur. Bu çalışmada ASA kapsamında yürütülen faaliyetlerin yanında OGSP konusunda ASA'nın varlığının yaratmış olduğu etki de ele alınacaktır.

Kavramlara ilişkin karışıklık yaşamamak adına, başlangıç aşamasında belirtmek gerekir ki, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) yerine, Lizbon Antlaşması ile Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) denilmeye başlanmıştır.⁴ Bu noktaya gelene kadar 1992'de Maastricht ile başlayan OGDSP'nin ardından 1999'da Köln AB Zirvesinde AGSP oluşturulması kararı alınmış ve bu karar 2001 yılında Nice Antlaşması ile kurumsallaştırılmıştır. Ardından da Lizbon Antlaşması ile AGSP, OGSP olarak anılmaya başlamıştır.⁵

AB'nin bütünleşmesi, karşılıklı bağımlılık ve ayrıca güvenlik yönetişimi kavramları çerçevesinde incelenmesi gereken bir konudur. Güvenlik alanında neden yönetim denildiğinde Burak Tangör'e göre, her geçen gün yeni tehditlerle birlikte yeni aktörler

⁴ Barış Özdal, **Avrupa Birliği Siyasi Bir Cüce, Askeri Bir Solucan Mı? Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası ile Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Süreçlerinin Tarihsel Gelişimi**, 1. Baskı, Nisan 2013, s.xix.

⁵ Burak Tangör, **Avrupa Birliği'nin Dış Güvenlik ve Savunma Politikaları: OGSP**, Seçkin yayıncılık, Nisan 2010, s.13-14.

de ortaya çıkmaktadır ve bunlar arasında yatay olarak ilişkilerin gelişmesi de yönetim kavramının kullanılma nedenlerinden biri olmuştur. Ayrıca güvenlik tehditlerinin artık küresel bir hal alması ve bu tehditlerin küreselleşmeden kaynaklanan doğası gereği ancak uluslararası işbirliği ile çözülebileceği düşüncesi yönetim kavramının önemini daha da arttırmaktadır.⁶ Ayrıca günümüzde suç ve tehditlerin boyut değiştirerek küreselleşmesi sebebiyle ülkeler, hem ekonomik hem de politik açıdan daha etkili ve etkin davranabilmek maksadıyla yönetimi benimsemeye meyilli olmuşlardır.⁷ Tüm bunlarla birlikte, günümüzde ulus devletler çok fazla sınır ötesi bağlantı kurmakta ve de karşılıklı bağımlılığın artmış olduğu bu dönemde dış politikalarını belirlemeye çalışmaktadırlar. Değişen ve dönüşen tehditler ülkeleri işbirliğine yönlendirmiştir. Esasında güvenlik alanında da artık uluslararası ortamda karşılıklı bağımlılık artmıştır.

AB hiçbir zaman yerinde sayan bir oluşum olmamıştır. Her genişlemenin ardından bir derinleşme ihtiyacı doğmuş ve bu genişlemelerle sınırları daha da büyüyen AB'nin özellikle güvenlik ve savunma alanında Birlik düzeyinde ortak politikalar ve düzenlemelerle mevcut kurumsal yapısını güçlendirme ihtiyacı duymuştur. Genişleme ve derinleşme aşamalarını birbirini takip eder şekilde yapan AB, özellikle bütünleşme konusunda 1980'li yıllardan itibaren neofonksiyonalizm ve hükümetlerarasıcılık tartışmasına sahne olmuştur. Neofonksiyonalist akım yayılma etkisi (spill-over) ile bütünleşmenin bir alandan başlayarak diğer alanlara da yayılacağı ve nihayetinde de siyasi bütünleşmenin sağlanacağını savunurken, hükümetlerarasıcı yaklaşım bunun hükümetlerarası uzlaşısı ve pazarlıklar şeklinde olacağını ve bunun da ulus devletlerin

⁶ Burak Tangör, 21. Yüzyılda BM, NATO, AB ve AGİT'in Balkanlar'daki Güvenlik Yaklaşımı: Güvenlik Yönetişimi, <http://www.bilgesam.org/incele/1993/-21--yuzyilda-bm--nato--ab-ve-agdt-in-balkanlar-daki-guvenlik-yaklasimi--guvenlik-yonetisimi/#.WdE9ya3BJ-V>, s.48 (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2017).

⁷ Burak Tangör, **Avrupa Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Bosna, Kosova ve Makedonya Krizleri ve Türk Dış Politikası**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s.37-38.

karar alma mekanizmalarıyla gerçekleşeceğini savunmaktadır. ASA'nın bu minvaldeki etkisine bakıldığında, bütünleşme konusunda güvenlik ve savunma alanında gösterilen çabalar yayılma etkisinin bir örneği olarak görülebilirken, uygulamada yaşanan sorunlar ve ulusal temel çıkarların karar almada etkili oluşu hala bu alanda hükümetlerarasıcı yaklaşımın etkili olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı; Avrupa bütünleşmesinde, bütünleşmenin her yönüyle sağlanabilmesinde ASA'nın nasıl bir rol oynadığını incelemektir. Bununla birlikte, AB'nin kuruluşundan bu yana ülkeler için her daim özel olan ve kendi kontrollerinden çıkmasını istemedikleri, egemenlik kavramının net bir şekilde dışavurumu olan, savunma ve güvenlik konularında ASA'nın etkin ve etkili bir aktör olma yolundaki çabaları örneklerle birlikte irdelenmektedir. Bu noktada sadece AB kurum ve organlarının işlevi değil, aynı zamanda üye ülkelerin ve savunma sektörünün yaşadığı zorluklar ve belli konularda sunmuş oldukları çekinceler de ele alınmıştır. Aynı zamanda tüm aktörler (Birlik, üye ülkeler ve savunma sektörü) bağlamında savunma ve güvenlik konularında olası faydalar ve yaşanan sorunlara da değinilerek kapsamlı bir analiz yapılmıştır. Ayrıca ASA'nın kurulmasıyla güvenlik ve savunma alanında etkin bir faaliyet yürütme konusunda harcamış olduğu çabalar, Avrupa Birliği'nin, Avrupa bütünleşmesine ne kadar önem verdiğinin ve bu konudaki sorunları, endişeleri yok etme yönündeki hedefinin de önemli bir göstergesi olmuştur. Birlik uzun yıllardır çözemediği ve bir anlamda da üzerine düşmediği bu konunun çözülmesi ve ortak bir çatı altında birleşmenin sağlanabilmesi için, ASA'yı kurarak önemli bir adım atmıştır.

Tüm bu anlatılanlar çerçevesinde bu çalışmanın önemi; AB tarafından uzun yıllar boyunca yaşadığı zorlu deneyimler neticesinde, güvenlik ve savunma alanında, bütünleştirici bir rol üstlenmesi ve sektörel anlamda da rekabet edebilir bir işbirliği alanı

oluşturabilmesi amacıyla kurdurduğu ASA'nın; Birlik, üye ülkeler ve savunma sanayii için göstermiş olduğu çaba ve üstlenmiş olduğu proaktif rolün AB'nin tarihçesi bağlamında incelenmesi ve somut bir takım örneklerle bu alanda bütünleşme yolunda ortaya koyduğu katkıyı anlatmasıdır. Bunlarla birlikte, AB adına önemli bir rol üstlenen ASA'nın aktör olarak ele alınıp ODGP sürecindeki rolü ve etkileri ile sektörel anlamda bir lokomotif görevi görmeye çalışmasının incelenmesi bu araştırmayı önemli kılan diğer bir husus olmuştur. Ayrıca, AB tarafından oluşturulan bir kurumun, yani ASA'nın, bütünleşme kapsamında tüm imkan ve kabiliyetleri ile incelenerek sistemdeki aktörler bakımından mevcut durumun değerlendirmesinin yapılmış olması da, bu çalışmanın ortaya koymaya çalıştığı katkının bir başka göstergesidir. Yapılan literatür taramasında ASA'nın mevcudiyeti çerçevesinde bütünleşme konusunun incelendiği çalışmalara rastlanılmadığından, bu çalışmanın hem güvenlik ve savunma konusunda, hem bütünleşme çalışmaları içinde, hem de Ajans özelinde literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yukarıda anlatılanlar çerçevesinde bu çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ASA'nın tarihçesi incelenecektir. Bu kapsamda ilk olarak ASA öncesi bütünleşme çabalarına kısaca değinilecek ve esasında ASA'nın kurulması ihtiyacını doğuran gelişmeler ele alınacak ve ardından ASA'nın kurulmasıyla birlikte, örgütsel yapısı ve bu kapsamda AB mevzuatında nasıl yer aldığı, kuruluş amacının ne olduğu ve hangi saiklerle hareket ettiği, organları ve yürüttüğü başlıca proje ve faaliyetlerin neler olduğu ve son olarak da ASA'nın önemine değinilerek AB için yeni bir bütünleşme aracı mı sorusu cevaplanmaktadır. Ayrıca yine ilk bölüm altında, ASA-Türkiye ilişkisine değinilecek ve Batı Avrupa Birliği ele alınacaktır. Çalışmadaki temel varsayım ASA'nın bir aktör olarak savunma alanında bütünleşmeyi sağlama hedefi doğrultusunda hareket ettiğidir. Bu amaç doğrultusunda da çeşitli işbirlikleri ve

girişimlerde bulunmaktadır. AB, üyelerinin tamamını güvenlik ve savunma politikası etrafında işbirlikleri yaratarak birarada tutma gayesini taşımakta ve bu kapsamda proje ve faaliyetler yürütmektedir.

İkinci bölümde ise; artık organizasyonel olarak var olan ASA'nın bütünleşme bağlamında, savunma sanayiinde bir aktör olup olamayacağı sorgulanmaktadır. Bu noktada, ASA'nın ışık tuttuğu yolda, savunma sanayiinde tek pazar konusu ve olası faydaları ile sorunları ele alınacak ve bu bütünleşme çabasında ülkeler, sektör ve Birlik açısından karşılaşılabilecek ve hali hazırda karşılaşılan engeller ve sorunlara değinilecektir. Ardından, ASA ile ekonomik açıdan ve güvenlik açısından sektörel işbirliği konusunun olası sonuçları incelenecektir.

I. AVRUPA SAVUNMA AJANSI

A. ASA'nın Tarihçesi

Avrupa'nın varoluşundan beri kimi zaman çok ön planda kimi zamansa arka planda, ancak hep zihinlerde olan konu, güvenlik ve savunma konusu olmuştur. Kendi içinde yaşadığı çatışmalar ve çevresinden güvenliğine yönelik aldığı tehditler geçmişten günümüze Avrupa'nın politikalarını şekillendirmedeki en mühim unsuru teşkil etmiştir. Bu minvalde, Avrupa kimi zaman ikili ilişkiler kimi zamansa belli örgütlenmelerle, bir çatı altında buluşarak güvenlik ve savunma politikalarını belirlemeye, şekillendirmeye ve yönlendirmeye çalışmıştır.

Avrupa bütünleşme çabalarının merkezinde yer alan konulardan en önemlisi; savunma alanında işbirliğinin sağlanması olmuştur. Bu işbirliğinin hedeflenmesinin sebebi, Avrupa'nın doğusunda yaşanan sorunlar ve bu sorunların Avrupa güvenliğine yönelik tehdit oluşturması olmuştur.⁸

Avrupa savunma işbirliğine giden yolda kolektif bir Avrupa savunması fikri en az Avrupa bütünleşmesi hikayesi kadar eskidir. II. Dünya Savaşının üzerinden daha çok geçmeden, ortaya kendi dönemi için önemli olarak değerlendirilebilecek bir fikir atılmıştır. Avrupa ülkeleri bu yıkıcı savaştan sonra daha üzerinden kısa bir zaman geçmişken ve yaralarını sarmakla meşgullerken, acaba savunma konularında işbirliğini başlatabilir ve birlikte barışı destekleyebilirler miydi?⁹

⁸ Jan Joel Andersson, "European Defence Collaboration Back to the Future", **EUISS**, Haziran 2015, s.1.

⁹ 1947-1954 The road to European defence cooperation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

I.Dünya Savaşı sonrası dönemde, Avrupa’da bir birlik oluşturmak için iktisadi birlik ve gümrük birliği gibi konularda yoğunlaşıldığı, bu konuların sınırlı olduğu, ancak siyasi bütünleşme kapısını da açık bıraktığı modeller oluşturulduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, AB hedefinin dış politikayı meşrulaştırma ve önceki dönemdeki statükoyu yeniden tesis etme konusunda bir araç olduğu da söylenebilir. II. Dünya Savaşı sonrası değişen konjonktürle birlikte güvenlik algılamasında etkili olan faktörler de değişikliğe uğramıştır. İki kutuplu sistem, Avrupa’nın Doğu-Batı olarak ikiye ayrılması, SSCB ve Almanya tehdidi vb. ... Bu kapsamda da örgütlenme arayışları ortaya çıkmıştır. Tüm bunların dahilinde, Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü, NATO, Avrupa Konseyi kurulmuştur. Bunlar ekonomik boyutları olmakla beraber, siyasi anlamda da önemli girişimleri temsil etmektedirler.¹⁰

Soğuk Savaş’ın bitimiyle, üç küresel gelişim, güvenlik anlayışı üzerinde etki etmiştir: Vestefalyan tipi ulusal egemenlik anlayışının aşınması, karşılıklı bağımlılığın artışı ve küresel değişim.¹¹ Bu gelişmelerle birlikte, güvenlik algısında ulus devletler dışındaki aktörlerin kuvvetlenmeye başladığı doğrudur. Ancak, bu aktörlerin de başarılı olması için rıza ve aynı zamanda da ortak bir hedef doğrultusunda birleşerek faaliyete geçmeleri gerekmektedir. Nitekim hala güvenlik ve savunma denildiğinde, ulus devletler en etkin oldukları bu konuyu başka bir aktörün eline bırakmakta oldukça zorlanmaktadır. Hatta bırakmak kelimesi çok iddialıdır, paylaşmak konusu bile ciddi tartışmalara yol açabilmektedir.

Soruların yanıtlarını ararken tarihsel açıdan inceleme yapmak gerekmektedir. Bu bakımdan ASA’ya giden yolda Avrupa bütünleşmesi için atılan adımlar ve AB’nin

¹⁰ Özdal, **op.cit.**, s.55-57.

¹¹Tangör, Nisan 2010, **op.cit.**,s.43-44.

kuruluşuna da değinilmelidir. Avrupa Bütünleşmesi bağlamında AB'den önce de girişimlerde bulunulmuştur. Ancak, 9 Mayıs 1950'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) kurulmasına ilişkin ilan edilen Schuman Deklarasyonu hem sembolik, hem de önemli bir adım olmuştur. Schuman Deklarasyonu'nun ilanında etkili olan Monnet Planı'dır. Monnet Planı, önce ekonomik bütünleşmenin sağlanması gerektiğini, böylece siyasi bütünleşme için gerekli olan gücün oluşacağını belirtmektedir.¹² Schuman Deklarasyonunda Ortaçağ'dan günümüze Avrupa tarihine atıf yapılmış ve Avrupa Topluluklarının kurulmasının gerekçeleri Avrupa tarihi ile ilişkilendirilmiştir.¹³ Monnet Planı ile, Almanya tehdidinin bertaraf edilmesinde izlenmesi gereken yöntemin, Almanya'nın silahsızlandırılması ve büyümesini durdurulması değil, aksine onu Avrupa içine dahil ederek asimile etmek gerektiği ve bunun için de AKÇT'nin kurulması önerisi sunulmuştur. Robert Schuman da Monnet Planından etkilenmiş, Fransa ve Almanya'nın kömür ve çelik üretiminin Yüksek Otorite'ye bağlı kalması ve isteyen diğer Avrupalı devletlerin de bu yapıya dahil olmalarına imkan verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Böylece Benelüks ülkeleri, Almanya, İtalya ve Fransa AKÇT Kurucu Antlaşmasını 18 Nisan 1951'de imzalamıştır.¹⁴

Neticede, Avrupa savunma işbirliği doğrultusunda atılan ilk küçük adımlar daha hevesli çabalar tarafından gölgede bırakılmıştır. 1950 yazında, Jean Monnet, 1952'de yürürlüğe girecek AKÇT'yi oluşturan Schuman Planından esinlenerek, supranasyonel temelde, Avrupa savunmasının organize edilmesi isteğini açıkladı. Ekim 1950'de René Pleven (Fransız Başbakan) tarafından Ulusal Asamble 'ye Avrupa Savunma Topluluğu (AST) olarak bilinen teklif sunuldu. Böylece, ortak bir bütçe ile fonlanan ve supranasyonel bir

¹² Erhan AKDEMİR, "Bölüm 1: Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi", (Ed. Prof Dr. Belgin Akçay, Yrd. Doç. Dr. İlke Göçmen), **Avrupa Birliği-Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, 2.baskı, Şubat 2014, s. 43.

¹³ Özdağ, **op.cit.**, s.50.

¹⁴ **Ibid.**, s.66-68.

otorite altında yer alan Avrupa Ordusu yaratılacak idi. Bu fikir birçok Batılı ülke tarafından desteklendi. AST altında; Fransa, Batı Almanya, İtalya ve Benelüks ülkelerinin bütünleşmesi olarak ortaya çıkan ilk girişimdi. Bu girişim, modifikasyondan sonra, özellikle gelecekte oluşturulacak Avrupa Ordusuna Alman Birliklerinin girişi ile alakalı durum sonrası, ABD ve Birleşik Krallık'tan da destek gördü. AST Anlaşması, Mayıs 1952'de Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda tarafından imzalandı. Ancak Ağustos 1954'te AST, Fransız Ulusal Asamblesi tarafından tartışma konusu oldu ve reddedildi.¹⁵ Bunun altında yatan sebepler, İngiliz-ABD ittifakı kurularak Almanya'nın yeniden silahlandırılması fikri ve bundan dolayı da Doğu Almanya'nın Batı Almanya'yı işgal edebileceği düşüncesi, Kore Savaşı'nın da bu döneme denk gelmesi olmuştur. Bu da Avrupa'nın savunma alanında bütünleşmeye hazır olmadığının göstergesidir. Nitekim 90'lı yılların sonunda bu konu tekrar gündeme gelmiştir.¹⁶ Pleven Planı'nın başarısızlığa uğramasıyla, siyasal bir birliktelik oluşturulamayacağı anlaşılmış olup, önce ekonomik birliğin sağlanması ve bu alanda bütünleşmeye ağırlık verilmesi gerektiği görülmüştür.¹⁷

Tüm bunların ardından, siyasi bütünleşme hedefinin gerçekleşmesi için önce ekonomik bütünleşmenin sağlanması fikrinin daha çok benimsenmesinden dolayı, bu dönemde Avrupa örgütlenmesi yeniden hız kazanmıştır. Bu kapsamda 1-2 Haziran 1955'te Messina Zirvesi yapılmış, çalışma yapması için Komite kurulmuş ve 1957'de çalışmalar neticesinde Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) kurulmuştur.¹⁸

¹⁵ The European Defence Community failure, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception> (Erişim Tarihi:18 Nisan 2016).

¹⁶ Akdemir, **op.cit.**, s.44-46.

¹⁷ Özdağ, **op.cit.**, s.79-80.

¹⁸ **Ibid.**, s.69.

1960-1970’lerde Avrupa sanayi işbirliğinde büyük kapsamlı iki ve üç taraflı projeler yürütülmüştür. Bu işbirlikleri İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya’yı biraraya getirmiş ve Avrupa silahlanma sistemlerinin serisinin yaratılmasına öncülük etmiştir. Bunlara örnek olarak “Hot and Roland Missile (Fransız-Alman-İtalyan) ” verilebilir. 1960’lı yıllardan başlayarak 90’lı yıllara kadar uzanan Avrupa silahlanma projeleri, silahlanma sürecinde Avrupalı devletlerin, bunun tedarikini yönetmesi için kurumlar oluşturmalarına yol açmıştır.¹⁹

1969 yılı aralık ayında La Haye’de devlet ve hükümet başkanlarının toplandığı bir Zirve planlanmıştır. Bu Zirvenin neticesinde Ekim 1970’te Lüksemburg Raporu olarak da adlandırılan Davignon Raporu yayımlanmıştır. Bununla, Avrupa Siyasi İşbirliğinin (ASİ) kurulması önerilmiştir. Özdal’ın da söylemiyle, ASİ’ye dayanışma temelli hükümetlerarası bir süreç olarak başlanmıştır. ASİ ile, üye devletler herhangi bir taahhüt olmadan birbirleriyle dış politika konularında dayanışma içerisinde olmayı kabul etmişlerdir. Ardından, 9-10 Aralık 1974 tarihinde gerçekleştirilen Paris Zirvesi sonrası Tindermans Raporu yayımlanmıştır. Bu rapor ile, 1980’e kadar siyasi bir birlik kurma hedefi ortaya atılmıştır. Ancak, yetkilerin devletin üstünde bir üst otoriteye devrinden bahsedilmese bile, savunma konusunda işbirliğinden bahsedildiğinden, üye devletler bunu kabul etmemişlerdir.²⁰

1990’lı yıllarda, Avrupa ulusları, silahlanma alanında etkinliği sağlamak amacıyla çabalarını bir araya toplamak için hala denemeler yapmaktadırlar. Aralık 1995’te, Fransa ve Almanya, Baden-Baden Anlaşmaları olarak bilinen yeni işbirliği kurallarına uymaya ve birbirlerini koruma yönünde hareket edeceklerine ilişkin karar vermişlerdir. Bu ilk Fransız-Alman Çerçevesi kısa zamanda İtalya ve Birleşik Krallık’ın da ilgisini

¹⁹ Andersson, **op.cit.**, s.2.

²⁰ Özdal, **op.cit.**, s.88-96.

çekmiş ve 12 Kasım 1996'da OCCAR (Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement) kurulmuştur. Kuruluş amacı, şu anda var olan ve gelecekte olacak işbirlikçi silahlanma programlarının yönetimi için daha verimli ve etkin düzenlemeler ile sanayi ve teknoloji işbirliğini, yürüttüğü programlar bazında oluşturabilmektedir. Savunma Bakanlarının Ocak 2001'de OCCAR Konvansiyonu adı altında bir anlaşma imzalaması ile yürürlüğe girmiştir. Sonradan Belçika ve İspanya da bu organizasyona katılmıştır. İlerleyen yıllarda, OCCAR'ın esas görevi, organizasyonun kaynağının önemli bir bölümü olan A400M programının yönetilmesi olmuştur.²¹ Ardından 2003 yılında Belçika, 2005'te de İspanya katılmıştır. OCCAR savunma tedarik teşkilatı olarak kurulmuştur. Ayrıca OCCAR'a üye olmayan, ancak programlara katılan ülkeler de olmuştur. Bunlar; Finlandiya, Hollanda, İsveç, Lüksemburg ve Türkiye'dir.²²

1996'da OCCAR'ın ve sonrasında 2000'de Batı Avrupa Silahlanma Grubu'nun (WEAG-Western European Armaments Group) üye sayısının artarak genişlemesi, silahlanma konusunda etkinliği sağlamaya yönelik yürütülen çabaların önemli göstergelerinden biri olmuştur. Avrupa silahlanma işbirliğinin artırılması hususunda bir başka çaba da, Niyet Mektubu (Letter of Intent)'nin Avrupa'da savunma sanayinin önde gelen altı devleti tarafından (Fransa, İtalya, Almanya, İspanya, İngiltere ve İsveç) imzalanmasıdır. Bunun amacı, Avrupa savunma sanayisinin yeniden yapılandırılmasının nasıl kolaylaşabileceğini araştırmaktır.²³ Niyet Mektubu'nda, ihracat pazarlarında azalan bütçe ve ABD ile rekabetten dolayı bazı Avrupa ülkeleri deneyimlerini de göz önünde tutarak, savunma sanayilerini güçlendirmeyi hedefleyerek Avrupa savunma endüstrisinin geleceği ile ilgili önemli konular hususunda amaçlar

²¹ The Letter of Intent and the emergence of OCCAR, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

²² Semih Arslan, Bülent E. Beyoğlu, (et.al), "Avrupa Birliğinde Savunma Sanayii Gelişimi ve Stratejileri", **Savtek 2010 5. Savunma Teknolojileri Kongresi**, Cilt II, ODTÜ-BİLTİR Merkezi, 23-25 Haziran 2010, Ankara, s.131.

²³ Andersson, **op.cit.**, s.2.

deklare edilmiştir. Ele alınması hedeflenen konular; arz güvenliği, ihracat prosedürleri, bilgi güvenliği, AR-GE, fikri mülkiyet hakları, askeri gerekliliklerin uyumudur. Kapsayıcı hedef ise; sağlam ve daha rekabetçi bir Avrupa Savunma Teknolojisi ve Endüstriyel Tabanın (EDTIB) desteklenmesi amacıyla endüstriyel yeniden yapılanmanın kolaylaştırılması için gerekli olan politik ve yasal çerçeveyi yaratmaktır.²⁴

Bu çabaları yine 2000 yılında imzalanan Çerçeve Anlaşma takip etmiştir. Bunun konusu ise, arzın güvenliği, ihracat prosedürleri, araştırma ve teknoloji ile askeri gerekliliklerin uyumunun sağlanmasıdır. Tüm bu silahlanma programları bazen gönülsüzce de olsa, ulusal endüstriler ve ordular arasında iyi bir işbirliğine öncülük etmiştir. Aynı zamanda bu durumlar ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde, savunma sanayi alanında yeniden yapılanmayı kolaylaştırmıştır.²⁵

Tüm bu anlatılanlar ışığında görmekteyiz ki; politik ve endüstriyel açıdan zamanlama ülkeler bakımından önemli olmaktadır. Doğru zamanlamayla, bu iki açıyı eş zamanlı olarak yakalayabilmek ülkeleri hedeflerine ulaştırmada kritik bir rol oynamaktadır. Neticede sanayi ve savunma hususlarında planlamalar uzun vadeli planlamalardır ve sadece planlama yapan ülkeyi değil, onun uzun vadeli dış politika ilişkilerini de aynı minvalde etkilemektedir.²⁶

Havacılık ve uzay konularında uzun dönemli stratejik bir bakış açısına sahip olma ihtiyacı AB seviyesinde siyasi ve teknik bir ihtiyaçtır. Yüksek yenilikçi teknoloji yatırımları ve üretim metotlarında iyileştirme yatırımları hususunda geniş bir bakış açısına sahip liderlik rolü ve yeni olan gelişmeler ile üretim kapasiteleri karşısında

²⁴ The Letter of Intent and the emergence of OCCAR, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

²⁵ Andersson, **op.cit.**, s.2.

²⁶ Defense News International, **Europe Reacts**, 24 Mart 2014, s.1.

rekabet edilebilir durumda olma hususunu AB'nin bizihi olarak koruyabilmesi gerekmektedir. Nihayetinde AB bu hedefe ancak ve ancak Birlik seviyesinde alacağı kararlar ve izleyeceği politikalar ile ulaşabilecektir.²⁷

1990'larda yaşananlar AB'nin de artık aktif politikalar izlemesi gerektiğini göstermiştir. Berlin Duvarı'nın yıkılması, SSCB'nin dağılması ve ondan ayrılan ülkelerin Batı'ya dönük yüzlerinin olması, dünyadaki değişimler AB'nin aktif ve etkin bir dış politika izlemesi gerektiğini ortaya koymuş ve neticede Maastricht Antlaşması oluşturulmuştur.²⁸

Soğuk Savaş sonrası dönemde, derinleşmeye 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile hız kazandırılmıştır. Maastricht ile ortak savunmanın uygulanması planının işler hale getirileceği sinyali verilmiştir.²⁹ Bu Antlaşma ile, ortak dış politika ve güvenliğin ekonomik ve parasal birlik ile aynı zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Bu kapsamda ODGP'nin amaçları; güvenliğin, uluslararası güvenlik ve işbirliğinin güçlendirilmesi, barışın korunması ve AB'nin ortak değerleri ile temel çıkarlarının korunarak bağımsızlığının sağlanmasıdır.³⁰ Bu noktada şunu vurgulamak gerekmektedir ki, ortak güvenlik ve savunma politikasının altyapısı siyasi işbirliğidir.³¹ 7 Şubat 1992'de imzalanan ve 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması (resmi adıyla Avrupa Birliği Antlaşması), Avrupa bütünleşmesini gerçekleştirme hedefine yönelik önemli bir adımdır. Bu Antlaşma ile AB, üç sütunlu yapı üzerinde olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu sütunlardan bir tanesi de

²⁷ Richard Gardner, "Europe's Aerospace Industry Looking Confident", **Aerospace&Defense Technology**, Haziran 2014, s.25-26.

²⁸ E. Sare Yılmaz, Yücel Uğurlu, "Bölgesel Güç Olarak Avrupa Birliği ve Dış Politika", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 2, No:2, 2013, s.90.

²⁹ Karen Devine, "Neutrality and the development of the European Union's common security and defence policy: Compatible or competing?", **Cooperation and Conflict**, Vol:46, Issue:3, Eylül 2011, s.347.

³⁰ Özdağ, **op.cit.**, s.121-123.

³¹ **Ibid.**, s.73.

Ortak Dış ve Güvenlik Politikasıdır. Bununla birlikte güvenlik politikasına ilk kez savunma alanı da dahil edilmiştir. AB'nin sadece sivil güç kimliğine değil, aynı zamanda da güvenlik aktörü olacağına ilişkin adımları da içereceği belirtilmiştir. Ayrıca Antlaşmada zamanla ODGP'nin ortak savunmayı da kapsayacağı ve daha da ilerleyerek güvenliğin tüm alanlarına yayılacağı bildirilmiştir.³²

Tangör'e göre, Soğuk Savaş sonrası dönemde, NATO'nun etkisi ve işlevi düşünüldüğünde, onsuz bir ortamda veya NATO'nun yetkinliğini kaybettiği bir durumda Avrupa güvenliğinin nasıl sağlanacağı yönündeki endişeler de ODGP'nin gelişiminde tetikleyici bir unsur olmuştur.³³

2 Ekim 1997'de imzalanan Amsterdam Antlaşması ile ODGP alanında bir Yüksek Temsilci belirlenmiş, ortak stratejilerin belirlenmesinde Avrupa Birliği Konseyi sorumlu tutulmuştur.³⁴ Amsterdam Antlaşması ile savunma politikasına, Petersberg Görevleri kapsamında BAB da dahil edilmiştir. Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın AB'ye katıldıklarında, BAB'a tam üye olmayı amaçlamadıklarını bildirmişlerdir. Bu da savunma ve güvenlik konularındaki yetkilerini paylaşmayı veya bir üst otoriteye devretmeyi kabul etmediklerini ve bu konunun hala ülkeler için çok büyük hassasiyet noktası olduğunu göstermektedir.³⁵ Amsterdam Antlaşması ile yeni bir makam olan ODGP Temsilciliği kurulmuş olsa bile kararların hala ulusal düzeyde alındığı bir siyasa alanında, bu durum istenen etkiyi sağlamamıştır.³⁶ Amsterdam Antlaşması ile “yapıcı çekimserlik” en önemli yenilik olarak gelmiştir. Bunun anlamı, üye devletler çekimser kaldığında Konsey kararını uygulama konusunda sorumlu değildirler. Böylece hem

³² Akdemir, **op.cit.**, s.49-50.

³³ Tangör, Nisan 2010, **op.cit.**, s.35-36.

³⁴ Akdemir, **op.cit.**, s.50.

³⁵ Özdağ, **op.cit.**, s.132-134.

³⁶ **Ibid.**, s.139.

karar alma süreci engellenmemekte hem de bir devletin yapıcı çekimserlik mekanizmasını kullandığında, alınan kararlar ile ilgili yükümlülüğü bulunmamaktadır.³⁷

Politik açıdan, Soğuk Savaşın sona ermesi ve Sovyetler Birliğinin dağılması, Avrupa'ya bölgesel bir güç olma imkanını vermiştir. Bu ihtimal, Balkan Savaşlarında Avrupa ülkelerinin açık bir şekilde hazırlıksız olacağını gösteren bir test olmuştur. Neredeyse tamamının özerk kararlar ve eylemler konusunda kabiliyetten yoksun olduğunu göstermiştir.³⁸ Bundan dolayıdır ki, 90'lı yıllarda Balkanlarda yaşanan sorunlar, AB'nin güvenlik ve savunma mevzusunda ne kadar etkin olduğunu tekrardan tartışmaya açmıştır. Bütünleşmeye doğru giden savunma alanındaki adımları yavaşlatan unsurlar; savunma alanının AB üyesi ülkelere hassasiyet gösterdikleri bir alan olması, bu konudaki görüş ayrılıkları ve ABD'nin böyle bir bütünleşme hareketine sıcak bakmaması olmuştur. Ancak yaşanan Kosova Krizi ile birlikte AB ülkelerinin ve ABD'nin de bakış açısında değişiklikler olmuş ve 1998 yılında yapılan St. Malo Zirvesine giden kapı aralanmış, dolayısıyla AGSP için büyük bir adım atılmıştır.³⁹ Aynı zamanda, St. Malo Zirvesine giden yolda İngiltere'nin, Avrupa genelinde ortak bir savunma için hevesli olduğunu söylemesi de etkili olmuştur ve sürecin daha da hız kazanmasına yol açmıştır.⁴⁰

Oluşum sürecine bakıldığında, savunma yeterlikleri alanında bir AB ajansı, yıllardır tartışılan bir konudur. Girişim için harekete geçişi tetikleyen nokta, Irak Savaşı ile ilgili yaşanan fikir ayrılıkları olmuştur. Bu savaş ile algılanan risk, Avrupa genelinde askeri

³⁷ **Ibid.**, s.142.

³⁸ Nunzia Maria Paradiso, "Civil and Military Synergies: New Opportunities and Challenges for European Earth Observation Missions", **63 rd International Astronautical Congress**, Naples, Italy, s.1.

³⁹ Sinem Akgül Açıkmeşe, Cihan Dizdaroğlu (Ed: Mustafa Aydın), **NATO-AB İlişkileri İşbirliği ve Çatışma Dinamikleri**, İstanbul Bilgi Üniversitesi yy., 2013, 1.baskı, s.3.

⁴⁰ Tangör, Nisan 2010, **op.cit.**, s.41.

alandanda işbirliğinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda 1998’de St. Malo Zirvesi yapılmıştır.⁴¹

1998’de yapılan St. Malo Zirvesinde ODGP ile ilgili güvenlik konusunda bir aktör olarak imkan ve yeteneklerin arttırılması konusu üzerine anlaşılmıştır.⁴² St. Malo ile AGSP’ye geçişin simgesi üç unsur kabul edilmiştir. İlki, AB’nin uluslararası krizlere müdahale edebilmesini sağlayacak özerk bir eylem kapasitesi ve yeterli askeri güç ile bunun desteklenmesidir. İkincisi, NATO’nun toplu olarak harekete geçmeye karar veremediği durumlarda, AB’nin kendi başına askeri operasyonlar yürütebilmesidir. Son olarak da, AB’nin NATO kaynaklarından yararlanması ve/veya kendi imkan ve kabiliyetlerini geliştirmesi için gerekli mekanizmanın oluşturulmasına karar verilmiştir.⁴³ Ayrıca, Fransız Devlet Başkanı ve İngiltere Başbakanının da katılımıyla Avrupa’nın uluslararası düzeyde rol üstlenmesine yol açacak bir Avrupa Dış Politikası için çağrıda bulunulmuştur. Bunu başarabilmek maksadıyla, AB’nin özerk eylemleri için yeterliliğinin bulunmasının zorunlu olduğu, sırtını yaslayabileceği güvenilir bir askeri kuvvetin olması ve uluslararası krizlere karşı koyabilme gücünün olması gerektiği tartışılmıştır.⁴⁴

Ardından 1999 yılında, Washington’da yapılan NATO Zirvesinde, Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği’nin (AGSK) NATO bünyesinde geliştirilmesi şartına bağlı olarak AGSP oluşturulmasına, ABD de sıcak bakmıştır.⁴⁵ Bu durum, 1999’da Köln’de, AB Zirvesinde diğer ülkeler tarafından da desteklenmiştir ve AB’nin savunma ve güvenlik

⁴¹ “The European Defence Agency”, **Strategic Comments**, 10:5, 1-2, DOI:10.1080/1356788041055, Ekim 2007, s.1.

⁴² Barış Özdal, “Lizbon Reform Andlaşması'nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı: 7, Haziran 2008, s.133-136.

⁴³ Açıkmışe ve Dizdaroğlu, **op.cit.**, s.31-33.

⁴⁴ The creation of CSDP, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁴⁵ Özdal, 2008, **op.cit.**, s.134.

konularında ortak bir Avrupa politikası oluşturularak sorumlulukları üstüne alması için ekonominin ve yeteneklerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu konusu diğer üye ülkelerce de destek bulmuştur. Bu girişim için Javier Solana da büyük çaba göstermiş ve kendisi ilk kez 1999'da Avrupa Birliği Ortak Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi ve Konsey'in Genel Sekreteri olmuştur.⁴⁶ 1999'da Köln AB Zirvesinde oluşturulan AGSP sayesinde ODGP, operasyonel bir yön kazanmış ve AB, bu tarihten sonra pek çok kriz yönetimi operasyonuna katılmıştır.⁴⁷ Aynı yıl içerisinde, üye ülkeler birçok askeri yeterlik konusunda hedefler kararlaştırmışlardır. Bunların 2003 yılı Helsinki Zirvesi'ne kadar tamamlanması hedeflenmiştir.⁴⁸

2000'li yıllarda AB, savunma sanayi politikası oluşturmaya çalışmaktadır. Avrupa Komisyonu, endüstriyel yeniden yapılanma, konsolidasyon, Avrupa savunma ekipman/malzeme pazarının kurulması ve Avrupa sanayisinde rekabetin sağlanması için alınması gereken tedbirler de dahil olmak üzere, uzun bir dönemi kapsayacak tamamıyla ortak bir politika oluşturmaya hedeflemiştir.⁴⁹

7-11 Aralık 2000'de gerçekleşen Nice Zirvesi'nde, AGSP'nin, ODGP'nin bir uzantısı olduğu resmen kabul edilmiştir. Ayrıca önemli bir husus olarak BAB'ın operasyonel faaliyetlerinin bir kısmı da AB'ye devredilmiştir.⁵⁰ Ayrıca, üye ülkelerin diğer ülkelerin katılımlarını beklemeden, güçlendirilmiş işbirliği kapsamında işbirliğine gitme yetkileri olduğu bir kez daha belirtilmiştir. Tıpkı Amsterdam Antlaşmasında olduğu gibi, Nice'te

⁴⁶ The creation of CSDP, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁴⁷ Aslıhan P. Turan, "Avrupa Birliği Güvenlik Aktörü Olmaya Ne Kadar Yakın?", **Bilge Strateji**, Cilt 2, Sayı 3, Güz 2010, s.31.

⁴⁸ The creation of CSDP, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁴⁹ Keith Hartley, "Collaboration and European Defence Industrial Policy", **Defence and Peace Economics**, Vol: 19, 2008, s.303.

⁵⁰ Özdal, 2008, **op.cit.**, s.133-136.

de savunma konuları güçlendirilmiş işbirliği dışında bırakılmıştır.⁵¹ 2004'te yaşanacak yeni genişleme dalgasına yönelik hazırlıkları da kapsayacak şekilde 2001'de Nice Antlaşması yapılmış, Şubat 2003'te yürürlüğe girmiştir.⁵²

2001 Aralık ayında Laeken AB Zirvesi'nde "Avrupa'nın Geleceğine İlişkin Konvansiyon" yapılması kararlaştırılmıştır. Böylece ana AB paydaşlarının, AB'nin geleceğine yön verme konusunda esas beyin fırtınası uygulamalarına dahil edilmesi niyeti ile oluşturulmuş bir yapı tasarlanmıştır. Bu dönem, ASA'nın yaratılması için tazelenmiş bir güdü olarak, hızlandırıcı bir unsur şeklinde görülmüştür.⁵³ Endüstri temsilcileri 2002 Eylül'de Konvansiyonda atanmış bir Savunma Çalışma Grubunun yaratılması konusunda katkıda bulunmuşlardır. Bu grup kurulması muhtemel olan ajansın görevlerini (araştırma, kalkınma, kazanımlar vb.) ve metotların işlerliğini detaylı bir şekilde çalışmak maksadıyla kurulmuştur. Grubun raporunda, Birlik seviyesinde silahlanma ile ilgili bir işbirliğinin gerçekte olmadığı ve eğer askeri kapasite bakımından böyle bir ilerleme isteniyorsa, çabaların sadece savunma bütçesi düzeyinde değil, ölçek ekonomisini de gerçekleştirmeyi içerecek şekilde, tedarik, silah araştırma ve kalkınma seviyesinde olması gerektiği bildirilmiştir.⁵⁴

Yapılan çalışmaların neticesinde, Konvansiyon, Haziran 2003'te resmi olarak çalışmasını sonlandırmış ve Avrupa Anayasasının oluşturulması için taslak bir anlaşma hazırlanmıştır. Konvansiyonun bu çabalarına paralel olarak, üye ülke temsilcileri ayrıca 2003 Haziran'da Selanik'te yapılacak AB Zirvesi'nin hazırlanması konusuyla meşgul olmuşlardır. Savunma alanında bir baskı olacağı, önceden tahmin edilen bir durumdur.

⁵¹ Özdal, 2013, **op.cit.**, s.172.

⁵² Akdemir, **op.cit.**, s.50-51.

⁵³ 2001-2004 the birth of an Agency, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁵⁴ Defence and the Convention, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Bu minvalde; Nisan 2003'te; İngiliz, Fransız, Alman ve İspanyol gazetelerinde THALES, EADS, BAE SYSTEMS firmalarının ortaklaşa yazdığı açık mektup (Başlığı "Hareket Zamanı-Time to Act idi.) yayınlanmış ve bu da savunma sanayi bakımından itici bir kuvvet oluşturmuştur. Gelecekteki ana savunma ve güvenlik programlarını başlatacak en iyi platform olarak görülen; stratejik araştırma, savunma ve yeni Avrupa silahlanma ajansının yaratılması doğrultusunda, çok daha iyi bir şekilde konsolide edilmiş Avrupa savunma endüstrisinin oluşturulması için baskı yapmışlardır.⁵⁵

Finansal kriz havasında kamu harcamalarını azaltmaya çalıştığı bir dönemde, askeri teknolojinin daha pahalı ve komplike olmasıyla, AB ülkeleri artan bir şekilde silah üretimi konusunda birlikte çalışmaları gerektiği yönünde ortak bir algı geliştirmişlerdir. Bu yüzden, eğer silahlı kuvvetleri Avrupa dışındaki müşterek görevlerini devam ettirecekse, sistemlerini birlikte çalışabilir hale getirmeleri ve ekipmanlarını verimli olacak şekilde standardize etmeleri gerekmektedir. Tüm bu ihtiyaçlar ve düşünceler neticesinde 2003 Haziran ayında Selanik AB Zirvesi yapılmış ve AB'nin askeri kapasitesinin gelişmesine yardımcı olması maksadıyla ASA'nın kurulmasına karar verilmiştir.⁵⁶

AB, Aralık 2003 yılındaki Güvenlik Stratejisi ile güvenliğin sağlanması, refahın istenen noktaya gelmesi için çok taraflı ilişkilere ve işbirliğine ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır.⁵⁷ Bu minvalde, hükümetler Ajansın kurulması ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının belirlenmesi için ivedi olarak harekete geçmişlerdir.⁵⁸

⁵⁵ Thessaloniki and the birth of EDA, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency#link4>, (Erişim tarihi:18 Nisan 2016).

⁵⁶ Pascal Fontaine, **Europe in 12 Lessons**, European Commission Directorate-General for Communication, Publication, Temmuz 2010, s.67.

⁵⁷ Turan, **op.cit.**, s.30.

⁵⁸ The European Defence Agency, **op.cit.**, s.1.

Her ne kadar Soğuk Savaş'ın bitmesiyle askeri tehditler azalmış olsa da, çağın getirdiği yeni ve farklı boyutta tehditler gün yüzüne çıkmıştır. Aralık 2003 yılında yayımlanan Avrupa Güvenlik Stratejisi ile şekil değiştiren bu tehditler, organize suçlar, terörizm, bölgesel çatışmalar, başarısız devletler ve kitle imha silahlarının yaygınlaşması olarak belirtilmiştir.⁵⁹ Avrupa Güvenlik Stratejisi, AB'nin kabul ettiği ilk güvenlik stratejisi olarak tarihe geçmiştir. Bu belgeyle önleyici ve önalcı angajman kuralları uygulamaya geçirilmiştir.⁶⁰ Kabul edilen Avrupa Güvenlik Stratejisinin sloganı “Daha iyi bir dünyada güvenli Avrupa” olmuştur. Bu minvalde, AB bu tehditlerle savaşmak için 3 ana strateji belirlemiştir. Bu stratejiler; tehditlere yönelik söylem geliştirmek, komşu bölgelerde güvenliği sağlamak ve çok taraflılığa dayalı bir uluslararası sistemdir.⁶¹

1 Mayıs 2004'teki genişlemenin ardından, AB'nin uluslararası ilişkiler bakımından sistemde nasıl bir yol izlemesi gerektiği ne nasıl bir rol oynayacağı konusu yeniden gündeme gelmiştir. Bu esnada da AB Anayasası konuşulmaya başlanmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi; 2001 Aralık'ta Laeken AB Zirvesi ile başlayan süreç, 2004'te imza ile sonuçlanmış ve üye devletlerin iç onayına sunulmuştur. Ancak 2005'te Fransa ve 2006'da Hollanda'da yapılan referandumlarda reddedilmiş ve yürürlüğe girememiştir.⁶²

Avrupa'da siyasi işbirliğinin geliştirilmesi için üye devletler büyük çaba harcamışlardır. Ancak bu noktada, siyasi işbirliği geliştirilmeye çalışılırken ortak bir savunma politikasının oluşturulması konusu hep dışarıda tutulmuştur.⁶³ Birliğin ODGP kapsamında kurumsal bir reform ihtiyacı; 1990'lı yıllarda Balkanlar'da yaşanan krizlere yönelik AB'nin etkin bir rol oynayamaması ve risk ile tehdit algısında yaşanan

⁵⁹ Burcu B. Göğüş Doğan, “Avrupa Birliği 7. Çerçeve Programı Güvenlik Araştırmaları Alanı”, **Savtek 2010 5. Savunma Teknolojileri Kongresi**, Cilt II, ODTÜ-BİLTİR Merkezi, 23-25 Haziran 2010, Ankara, s.340.

⁶⁰ Özdal, 2013, **op.cit.**, s.229.

⁶¹ Turan, **op.cit.**, s.36-38.

⁶² Özdal, 2008, **op.cit.**, s.141.

⁶³ Özdal, 2013, **op.cit.**, s.86-88.

değişikliklerden kaynaklanmaktadır. AB bu süreçte ne kadar zayıf kaldığını ve ABD ile NATO'ya ihtiyacı olduğunu, onlarsız krizlere müdahale etmede ne tür sorunlar yaşadığını görmüştür.⁶⁴ Bu politik yol haritasına paralel olarak, bazı büyük havacılık-uzay ve savunma şirketleri bu alanda daha önceki girişimlerin tamamını kapsayacak ve eksikliklerini de giderecek güçlü bir silahlanma ajansının oluşturulması için eş zamanlı olarak lobi faaliyeti yürütmüşlerdir.⁶⁵

Sonuç olarak, savunma sanayii politikasının kökleri ulusal savunma ve güvenlik politikasına doğrudan bağlı olduğu için, uluslararasılaşma konusu çok düşünülen bir konu olmuştur. Silahlanma konusunda silahı doğrudan devlet aldığından, bu, iş dünyası ile politikalar arasındaki etkileşimin çok önemli olduğu anlamına gelmektedir.⁶⁶

B. ASA'nın Örgütsel Yapısı

a. AB Mevzuatında ASA

Haziran 2003'te Selanik AB Zirvesi sonuçları yayımlanmış ve yeni bir Avrupa Savunma Ajansının gündeme alındığı ve bu planın yakın zamanda gerçek olacağı bildirilmiştir. Sonuç deklarasyonunda, savunma yeteneklerinin geliştirilmesi, araştırma, kazanım ve silahlanma alanlarında hükümetlerarası bir ajansın 2004 yılı boyunca yaratılması doğrultusunda gerekli eylemlerin üstlenilmesi için, AB Zirvesi uygun gördüğü Konsey organlarını görevlendirmiştir. Kapsamlı hedef olarak, bu ajansın, Avrupa'nın bu alandaki endüstriyel potansiyeli sebebiyle, gelecekteki savunma ve güvenlik kabiliyetleri için, stratejik teknolojilerde liderlik etmek amacıyla Topluluğun

⁶⁴ **Ibid.**, s.200-215.

⁶⁵ A Push form industry, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁶⁶ Malena Blitz, "The Role Of Marketization In The Europeanization Of Defense Industry Policy", **Bulletins of Science, Technology&Society**, Vol:30, No:3, s.176

araştırma faaliyetleri ile bağlantıda, desteklemenin yanı sıra, rekabetçi bir Avrupa savunma ekipman pazarının yaratılması ve Avrupa savunma endüstrisi ve teknoloji tabanının güçlendirilmesi, Avrupa silahlanma işbirliğinin sağlanması ve desteklenmesi ile kriz yönetimi alanında savunma kabiliyetlerinin geliştirilmesini hedefleyecek tüm üye ülkelerin katılımına açık ve Konseyin otoritesinde olacak bir ajans olacağı belirtilmiştir.⁶⁷

Bir sonraki adım yeni ajansın kurulması için harekete geçmek idi. 2004'te ilk ASA Yönetim Kurulu Başkanı olacak Nick Witney⁶⁸, bu süreçte merkezi bir rol oynamıştır. Kurucu ekip, Konsey tarafından onaylanarak kabul edilmesi için 2004 Nisan ayında sonuç raporunu tamamlamıştır. O dönemde yaşanan tartışmalardan biri de, Ajansın resmi olarak adının ne olacağına ilişkindir. ASA isminde nihayet karar kılındığını Nick Witney anlatmıştır. Bu ismin neden seçildiğine ilişkin yaptığı açıklamada, ismin kısa, tam ve doğru, kısıtlama içermeyen bir isim olması gerektiğini belirtmiştir.⁶⁹

ASA, 12 Temmuz 2004'te Bakanlar Konseyinin Ortak Eylem'i ile kurulmuştur.⁷⁰ 12 Temmuz 2004'te, Konsey bir karar ile ASA'nın statüsü, merkezi ve operasyonel kurallarını tanımlamıştır. Konseyin bu kararı, Ortak Eylem'de (2004/551/CFSP) yer almıştır.⁷¹ Kısa bir süre sonra, Yüksek Temsilci Javier Solana tarafından Yönetim

⁶⁷ Thessaloniki and the birth of EDA, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency#link4>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁶⁸ Oxford Corpus Christi'den ayrıldıktan sonra, İngiliz Yabancı ve Commonwealth Ofisinde görev yapmış olan Nick Witney, Arapça öğrenmek için Ortadoğu'da bulunmuş ve ardından 4 yıl boyunca Washington'daki İngiltere Büyükelçiliğinde özel sekreter olarak çalışmıştır. Londra'ya döndükten sonra Avrupa Toplulukları Departmanında Ortak Tarım Politikası konusunda çalışmıştır. Buradaki görevinden sonra, 10 yıl boyunca denizaşırı savunma politikası alanında görev yapmış ne 2004'te ASA'da Yönetim Kurulu Başkanı olarak görev yapmıştır.

⁶⁹ The Agency Establishment Team, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁷⁰ Mission, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Missionandfunctions>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁷¹ Mission, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Missionandfunctions>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Kurulu Başkanı olarak Nick Witney görevlendirilmiştir.⁷² Ajansın yönetiminde koordinasyonu sağlayan bir yönetici seçilmesi gerekiyor idi. Javier Solana, Yüksek Temsilci Nick Witney’i üye ülkelere teklif etmiş ve hızlıca onaylarını almıştır. 2004 sonbaharda, Savunma Bakanlarından oluşan ASA Yönetim Kurulu (Steering Board) ilk kez toplanarak 2005 için hazırlanan bütçe, ilk yıllık Çalışma Programı ve Ajansın resmi yapısını onaylamış, 2005’te Ajansın yerleşim merkezi olarak Brüksel seçilmiş ve buraya yerleşilmiştir.⁷³ 24. Madde ASA ile Komisyon’un sınırlarını çizmiştir. Ayrıca Ortak Eylem’de Komisyon’un ASA’nın Yönetim Kuruluna üye olmasına izin verilirken, Konsey tarafından Komisyon’un oy hakkına sahip olmasına müsaade edilmemiştir.⁷⁴ ASA’nın kurulması, önemli bir fark yaratmak adına cesur bir başlangıç olarak değerlendirilmiştir. O dönemde, sayısal verilere bakmak gerekirse, savunma alanında 25 Avrupalı devletin yaptığı harcama, ABD’nin tek başına yaptığı harcamanın %55’i dir. ASA ile AB ülkelerine yeni bir başlangıç fırsatı verilmiştir.⁷⁵

ASA hükümetlerarası bir kuruluştur. Danimarka dışındaki AB üyeleri ASA’ya katılmıştır. Ajansın ayrıca AB üye ülkeleri ve Konseyin Avrupa savunma kabiliyetleri konusundaki çabalarını destekleme görevi vardır. ASA, üye ülkeler ile Yönetim Kurulu seviyesinde işbirliği yapar, ajansın önceliklerini belirler veya uzman ekipleriyle çalışır. Üye ülkeler GSMH temelli bir formülle ve iş planını onaylayarak Ajansın yıllık bütçesine katkıda bulunur. ASA’nın “A’la Carte” yaklaşımı doğrultusunda, üye ülkeler Ajansın projelerine katılıp katılmama konusunda özgürdürler ve kendi ulusal ihtiyaçları

⁷²2004-2014-10 years in 50 dates, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/10-years-in-50-dates>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁷³ Towards the Joint Action, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁷⁴ Daniel Fiott, “The European Commission and the European Agency: A Case of Rivalry?”, *JCMS*, 2014, DOI:10.1111/JCMS.12217, s.8.

⁷⁵ The European Defence Agency, *op.cit.*, s.1.

doğrultusunda hareket edebilmektedirler.⁷⁶ “A’la Carte” çalışmak için ASA’da tüm üyelerin (Danimarka hariç; Norveç, Sırbistan ve İsviçre dahil) en az ikisi bir araya gelmelidir. Bu anlamda stratejik öncelikleri, operasyonel gereklilikleri, spesifik bir projedeki çıkarlarına göre değişir; üye ülkeler Ajansın hangi işine dahil olacaklarına kendileri karar vermektedirler.⁷⁷

ASA hükümetlerarası bir ajans olduğundan, sınırlı bir güç ve etkiye sahiptir. Bu sınır, üye ülkelerin girişimler konusundaki heveslerine bağlıdır.⁷⁸ Bu noktada AB kurumları, özellikle Komisyon ve ASA koordinasyon kurmayı kolaylaştırması, işbirliği alanlarının tanımlanması, savunma sanayiinin konsolidasyonunun sağlanması konusunda önemli roller oynamaktadır.⁷⁹

ASA; hangi koordinasyon mekanizmaları ve araçların kullanılması gerektiği, savunma işbirliğine hangi ülkelerin katılması gerektiği, AB için uygun olan savunma sektöründe karşılıklı etkileşimin hangi prensiplerle oluşması ve entegrasyonun seviyesinin ne olması gerektiği gibi temel konularla ilgili aktörler arasında çok çeşitliliğin olduğu bir politika alanında çalışmaktadır. Tüm bu farklı çalışma alanları ile ASA; AB’nin organize etmesi gereken savunma entegrasyonunun farklı yönlerini, çeşitli bakış açılarını sunan kurumsal aklın kritik bir noktasıdır.⁸⁰

⁷⁶ Member States, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/member-states>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁷⁷ Flexibility, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁷⁸ Jozef Batora, “European Defence Agency: A Flashpoint of Institutional Logics”, **West European Politics**, Vol: 32, Issue:6, 2009, s.1084.

⁷⁹ Eva Gross, Anand Menon, “European Defence: An Inventory for the December Summit”, **CSDP between internal constraints and external challenges-ISS Reports**, Vol:17, Ekim 2013, s.7.

⁸⁰ Batora, **op.cit.**, s.1075.

b. Amaçları

Avrupa’da barışın ve güvenliğin oluşturulması ve idamesi, Avrupa projesinin temel hedefidir.⁸¹ Bu minvalde, ASA’nın kuruluş amacı, üye ülkeleri kriz yönetimi ve Ortak Savunma ve Güvenlik Politikası konusunda destekleyerek Avrupa savunma kabiliyetlerini arttırmak ve gelecekte de gelişmesini sağlamaktır.⁸² Ancak kuruluş amacı sadece bu değildir; aynı zamanda ASA’nın kurulmasının ekonomik sebepleri de vardır. Soğuk Savaş’ın bitimini izleyen dönemde savunma sektöründeki iş hacmi yarı yarıya düşmüş, kalkınma programları ve ulusal araştırmalar azalmış, Avrupa askeri teknolojisi ABD ve diğer ürünlerle yarışamayacak hale gelmiştir.⁸³ Amaç; bu çerçevede yaşanan zorluklar da göz önünde bulundurularak ODGP çatısı altında, AB’nin yetenek gelişimini sağlamaktır. Bu kapsamda; üye ülkeler için ortak bir çatı oluşturma ve aralarında işbirliğini sağlayarak koordinasyonu kurma görevleri bulunmaktadır. Bu görevlerin gerçekleştirilmesi için, askeri ihtiyaçlar konusunda uyumlaştırmanın sağlanması, ortak paydada hareket ederek savunmanın yapılabilmesi, Avrupa’nın savunma sanayi temelini geliştirmek ve kuvvetlendirmek, silahlanma işbirliğini sağlamak gibi sorumlulukları bulunmaktadır.⁸⁴ Bu kapsamda ASA; silahlanma konusunda karşılıklı işbirliği ve arz aracılığıyla gerekliliklerin tanımlanmasından endüstriyel arza, kapasite artırımı için bir zincir etkisi oluşturmaktadır.⁸⁵

Öncelikle ASA, OCCAR gibi bir yapılanma, katılımlı tedarik ajansı gibi olmayacaktır. ASA, faaliyet gösterdiği alanda regülatör olmayacaktır. Bu rol üye devletler ile Komisyonun uhdesindedir. Ayrıca ASA izole olmuş bir şekilde hareket edemeyecektir. Örneğin; üyelerinin büyük bir kısmı NATO üyesi de olduğundan koordinasyon kurarak

⁸¹ Han Dorussen, Emil J. Kirchner and James Sperling, “Sharing the Burden of Collective Security in the European Union” **International Organisation**, Vol:63, No:4, 2009, s.789.

⁸² Batora, **op.cit.**, s.1075.

⁸³ **Ibid.**, s.1076.

⁸⁴ Arslan ve Beyoğlu, **op.cit.**, s.131.

⁸⁵ Mission, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Missionandfunctions>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Çalışma yapmak durumundadır. Son olarak ASA, Avrupa kapsamında korumacılığı destekleme niyetinde olmayacaktır; çünkü ABD ile diğer lkelerle de işbirliğine ihtiyaı bulunmaktadır.⁸⁶ Ajansın temel hedefi bugün ile gelecek arasında, yapılanlarla yapılmak istenenler arasındaki açığı kapatmak ve savunma alanında ülkeleri işbirliğine yönlendirecek yeni bir siyasi otorite oluşturmaadır.⁸⁷

ASA, Avrupalı ye ülkeler arasında savunma işbirliğinin teşvik edilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Sunulan işbirliği projeleri arasında ortaka karar verilen öncelik alanlarında yeleri desteklemektedir.⁸⁸ Ayrıca şimdi ve gelecekte ODGP'yi sürdürerek, geliştirmek ve kriz yönetimi alanında Avrupa savunma kabiliyetini geliştirme konusunda Konsey ve ye ülkelerin çaba ve girişimlerini destekleme misyonunu üstlenmiştir. ⁸⁹ Bu kapsamda savunma alanında AB'nin AGSP çerçevesinde, güvenliğinin sağlanması konusundaki dış politikalara uygun olarak askeri kapasitesini geliştirmek ve geliştirdiği yeteneklere uygun pazar mekanizmasını oluşturmayı amaçlamaktadır.⁹⁰

ASA, Avrupa savunma işbirliğinin sağlanması konusunda çaba gösteren bir kuruluştur. Ajans; işbirliği, proje ve programları doğrultusunda, AB'nin savunma kabiliyetlerinin geliştirilmesinde ye ülkeler ve AB Zirvesini desteklemektedir. Genellikle yenilikçi ve farklı çözümler üretilmesi ve geleceğin askeri ihtiyaçları konusundaki çalışmaların uygun hale getirilmesi konusunda ve komple savunma ölçeğinde birliğin sağlanması yönünde yeni bir yaklaşım temelinde faaliyet göstermektedir.⁹¹

⁸⁶ The European Defence Agency, **op.cit.**, s.1-2.

⁸⁷ Doğan, **op.cit.**, s.343-344.

⁸⁸ Fostering Defence Cooperation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work>, (Erişim tarihi:18 Nisan 2016).

⁸⁹ Mission, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Missionandfunctions>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁹⁰ Arslan ve Beyoğlu, **op.cit.**, s.132.

⁹¹ About Us, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

2004'te, rekabetçi bir pazar yaratmak, Avrupa savunma teknolojisi ve endüstriyel zeminini güçlendirmek, Avrupa silahlanma işbirliğinin sağlanmasına katkıda bulunmak, kriz yönetimi alanında savunma kabiliyetini geliştirmek maksadıyla kurulan Avrupa Savunma Ajansı,⁹² uygulamaların izlenmesi ve kuralların simsarı olarak rol oynamaktadır. Bu minvalde, ASA uyum süreci bağlamında potansiyel olarak standart yapıcı bir role haizdir.⁹³

ASA'nın öncelikli hedefi AB içi savunma pazarını kurmak ve bütünleşmiş Avrupa savunma endüstrisi için bir temel oluşturmaktır. Bu noktada da iki konunun sağlanması gerekmektedir: Tedarik Güvenliği ve Bilgi Güvenliği.⁹⁴ Bu iki konunun sağlanabilmesi ulusal tedarik süreçlerinin uyumlaştırılmasından geçmektedir.⁹⁵

Ajans için önemli rollerden bir tanesi de, Avrupa'nın yeterli gereksinimleri için yeni bir vizyon yaratmaktır. Bu konuda ulusal hükümetler tarafından karar verilme aşamasında, ASA'nın, onları zor kararlar vermeye yöneltecek şekilde rasyonel ve siyasi onayın verileceği bir düşünce şekli yaratması görevi vardır.⁹⁶ Bu minvalde ASA; pragmatik, maliyet etkin ve sonuç odaklı bir kuruluştur. Zaman içerisinde yalnızca bir üye devlet tarafından kapatılabilecek kabiliyet ile ilgili boşluklarda çokuluslu çözümler sunmaktadır.⁹⁷

ASA'nın ana hedeflerinden diğeri de AB'deki savunma pazarının liberalizasyonudur.⁹⁸

⁹² Hartley, **op.cit.**, s.303-304.

⁹³ Batora, **op.cit.**, s.1093.

⁹⁴ **Ibid.**, s.1086.

⁹⁵ Daniel Keohane, "Introduction-Towards A European Defence Market", **Chaillot Paper-Towards A European Defence Market**, Kasım 2008, s.6.

⁹⁶ The European Defence Agency, **op.cit.**, s.1-2.

⁹⁷ About Us, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

⁹⁸ Batora, **op.cit.**, s.1089.

ASA güçlü bir EDTIB (Avrupa Savunma Teknolojisi ve Endüstriyel Tabanı) geliştirme önerisi sunmaktadır. Bu güçlü yapı üç ayaklı mekanizma arasındaki ilişkiyle tanımlanmaktadır: kabiliyet, yeterlik, rekabet. Kabiliyet kısmında amaçlanan, Avrupa ve ulusal operasyonel egemenlik vurgusuyla, silahlı kuvvetlerin operasyonel gerekliliklerini toparlamaktır. Yeterlik inovasyon ile ilgilidir ve dönemin en iyi teknolojilerinin hızlı istismarı konusunu ele alır. Rekabet ise, Avrupa içinde ve dışında rekabetçi olmayı tanımlar. Avrupa işbirliği, Avrupa savunma endüstrisi politikasının ayırt edici bir özelliğidir. Bu tarz işbirlikleri karşılıklı fayda hususunda oldukça önemlidir. Bu işbirlikçi yapıya dahil olmak gönüllülük esasına dayanmaktadır ve bu durumda tüm ortaklar yapılan işten karşılıklı fayda sağlamaktadırlar.⁹⁹ EDTIB'in oluşturulma amacı, Avrupa Silahlı Kuvvetlerinin ihtiyaçları kapsamında, iç kaynaklardan ve dış kaynakların kilit teknolojilerine gerek duymadan bu ihtiyaçları sağlayabilmektir.¹⁰⁰

AGSP'yi destekleme maksatlı ASA'ya atfedilen görevlere baktığımızda; ASA'nın görevi mevcut durumu ulusal yeterlikten, Avrupa'nın yeterliğine çıkartabilmek ve bu noktada gerekli kodifikasyonu yapabilmektir. Ayrıca NATO ile işbirliğinin uyumlaştırılması, gelecek için ortak bir akıl oluşturarak hareket edebilme ve ortak bir konsept yaratma, bu noktada da firmalar ve üye ülkelerle ortak yaklaşımlar geliştirerek tekrarlamayı engellemek de görevleri arasındadır. Bunlara ilave olarak; gelecekteki askeri ve güvenlik alanındaki gerekleri koordine ederek araştırma çalışmalarının koordinasyonunu sağlamak ve üyeleri bu noktaya kanalize edebilmek de ASA'dan beklenenler arasındadır. Belki de Ajansın ilk aşamada, tüm bunlarla başa çıkması çok zor olacaktır. Ancak bu hususlarla ilgilenmek ve üye ülkeleri istenilen noktalara

⁹⁹ Hartley, **op.cit.**, s.314.

¹⁰⁰ Arslan ve Beyoğlu, **op.cit.**, s.133.

getirebilmek, gerekli etkiyi yaratmak için çok önemlidir. Bu sağlanabildiği takdirde durum daha pragmatik ve pratik bir hal alacaktır. Bu da güvenilirliğini arttıracaktır.¹⁰¹

Savunma yeteneklerinin geliştirilmesinde, ASA “Yetenek Odaklı Yaklaşım”ı benimsemiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde Ajans; AR-GE kapsamında teknolojik zorlukları aşarak yetenekleri geliştirmeyi, güvenliği sağlamayı ve sözleşmeden gelen destek doğrultusunda Avrupa’nın endüstriyel tabanının kuvvetlendirilmesini gerçekleştirmeye çalışmaktadır.¹⁰² Bu yaklaşımla amaç, şu an ve gelecekteki ihtiyaçlar doğrultusunda, gelişimi sağlayabilmektir. Bunun sağlanması için de ASA gerekli her türlü koordinasyon kanalını kullanmaya hazırdır.

ASA; Avrupa Komisyonunun çalışmalarında savunma alanının özgünlüğünü yansıtmaktayken, diğer Avrupa kurumları ile etkileşimde Savunma Bakanlarını destekleme konusunda önemli bir yere/göreve sahiptir. Örneğin; Ajans Avrupa Yapısal ve Yatırım Fonlarının savunma alanında desteklenmesi, KOBİ’lere özel olarak odaklanması, çift kullanım araştırmalarında kilit teknolojinin ve endüstriyel öncelikler arasındaki bağlantının Ajansın çalışmaları çerçevesinde üye devletler tarafından tanımlanması ve Avrupa’da geliştirilmesi ile bunun da sürdürülebilir olması konusunda destekler vermektedir.¹⁰³

¹⁰¹ The European Defence Agency, **op.cit.**, s.2.

¹⁰² Capability Driven Approach, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/Capabilitydrivenapproach>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹⁰³ Organisation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

c. Organları

ASA şu an yaklaşık olarak 130 personele sahiptir.¹⁰⁴ 130’u biraz geçen sayıda personeli olmasına rağmen, geniş bir bilgi çemberi oluşturmaya yarayan uzmanlığa sahiptir. Personelinin askeri veya savunma alanlarında tecrübeleri bulunmaktadır. Bu uzmanlar üye ülkelerde bulunan diğer meslektaşlarıyla, AB ve diğer çokuluslu yapılar ile de yakın bir bağa sahiptirler.¹⁰⁵

ASA’nın yaklaşık 130 personeli olmasına rağmen; bu uzmanların kendi ağları ile birlikte bünyesinde yaklaşık olarak 4000 savunma uzmanı yer almaktadır. Uzmanların bağlantıları, ulusal öncelikler ile uyumu sağlama olarak ASA’nın çalışmasında hayati bir role sahiptir. AR-GE’de “CapTechs”ın yanı sıra; ulusal uzmanlar Bütünleşmiş Kalkınma Ekipleri (IDTs), Proje Ekipleri (PTs) olarak toplanmışlardır. Ayrıca; Geçici alışma Grupları da, verilen konu hakkında çalışmak için, ulusal uzmanlardan oluşmaktadır.¹⁰⁶ Bu ekip, askeri kabiliyet ihtiyaçları için özümmler geliştirir. Bu ekipler, ASA’nın proje yöneticileriyle yakın işbirliği içerisinde; tüm müdürlüklerin temsilcileri tarafından desteklenmektedir. Altı adet bütünleşmiş kalkınma ekibi bulunmaktadır ve bunlar bilgilendirme, komuta etme, çarpışma, koruma, finanse etme ve görevlendirme konularında çalışmaktadırlar.¹⁰⁷ Proje ekipleri, bütünleşmiş kalkınma ekiplerinin çalışmaları tarafından oluşturulur veya üye ülkeler, Yönetim Kurulu veya Avrupa Askeri Komitesi tarafından teklif edilir ve spesifik bir kalkınma girişimini ileri

¹⁰⁴ Organisation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹⁰⁵ Expertise, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹⁰⁶ Expertise Teams, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/Expertiseteams>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹⁰⁷ Integrated Development Team, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/expert-teams/integrated-development-team>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

götürmek için oluşturulur.¹⁰⁸ “CapTechs” özel bir teknoloji alanında çalışan bir AR-GE çalışma grubudur.¹⁰⁹

1 Ocak 2014 itibariyle üç operasyonel müdürlük Ajansın organizasyonel yapısına dahil edilmiştir:

- Planlama ve Destekleme konusunda Karşılıklı İşbirliği,
- Silahlanma, Teknoloji ve Kapasite,
- Avrupa Sinerji ve Yeniliği.

Bunlara ek olarak, Kurumsal Hizmetler Bölümü, İnsan Kaynakları, Finans ve Sözleşme, Bilgi Teknolojileri, Altyapı ve Güvenlik Birimleri ile Ajansın doğru ve verimli işleyişi sağlanmaktadır. Strateji ve Politika Birimi, Ajansın en üst yönetimi ve Yönetim Kurulu’nun Sekreteryası olarak görev yapmaktadır. Medya ve İletişim Birimi, ASA’nın yayınları, basın, sesli-görsel üretim, web sitesi, ana konferanslar ve diğer savunma toplulukları ile dış ilişkilerin yürütülmesinden sorumludur.¹¹⁰ ASA 1 Ocak 2014’te yeni bir yapının ortaya koyulmasıyla amaç; üye ülkelere dönüşüm geçirmekte olan çevrede destek olabilmektir. Bunun anlamı, operasyonel çıktıları geliştirme ve görevlerin önceliğinin kolaylaştırılmasıdır.¹¹¹

Projelerde; işbirliği alanında gelişme, silah sistemlerinin üretilmesinde ve bu alanlarda ilerleme kaydedilmesi Avrupa savunmasının kalıcılığının sağlanması konusunda büyük öneme sahiptir. İşbirliğinin olması; maliyetin paylaşılması, ölçek ekonomisi gibi

¹⁰⁸ Project Teams, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/expert-teams/project-teams>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹⁰⁹ Capability Technology Areas, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/expert-teams/capability-technology-areas>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹¹⁰ Organisation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹¹¹ 2004-2014 10 years in 50 dates, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/10-years-in-50-dates>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

konularda ülkelerin yüklerini hafifletirken, yine işbirliği ile silah sistemlerinin üretilmesi konusunda tekrarlamayı önleyecek ve AR-GE konusunda daha emin adımlarla ilerlenmesini sağlayacaktır.¹¹²

Planlama ve Destekleme Konusunda Karşılıklı İşbirliği Müdürlüğü, savunma konusundaki işbirliğinin her bir adımının desteklenmesinde rol oynamaktadır. Odaklandığı konular; ortak tedarik, eğitim, sertifikasyon ve standardizasyonun uyumlaştırılmasını da içeren kabiliyetlerin yaşam boyu yaklaşımı ile Avrupa seviyesinde gereksinimlerin erkenden tanımlanabilmesini sağlamaktır. Ayrıca, Tek Avrupa Hava Sahasının askeri boyutu ile de ilgilenmektedir. Bu Müdürlük, Kabiliyet Geliştirme Planı ve Karşılıklı İşbirliği Program Veritabanı doğrultusunda yetenek planlamasından sorumludur ve Havuzda Toplama&Paylaşma girişimini Davranış Kurallarının (Code of Conduct) gözlemlenmesi ve katkı sağlamasını da içerecek şekilde savunma alanındaki karşılıklı işbirliğini kuvvetlendirmekten sorumludur.¹¹³

Ayrıca, birlikte çalışabilirlik ve savunma alanında karşılıklı işbirliğini sağlamak amacıyla kilit noktaları mümkün hale getirebilmek için destek verme konusunda sorumlulukları bulunmaktadır. Eğitim ve uygulamanın yanı sıra, askeri uçuşa elverişlilik, ölçüm verileri ve savunma testi ile cephane emniyetini de içerecek şekilde standardizasyon ve sertifikasyon da bu kapsamda sorumlu olduğu alanlardır. Savunma ekipmanlarında, standartlar ve sertifikasyon işlemlerinin uyumlu hale getirilmesi maliyetleri azaltmakta, karşılıklı çalışabilmeyi sağlamakta ve talebin bir havuzda toplanabilmesine imkan vermektedir. Ajansın çokuluslu eğitim uygulamaları (Helikopter Eğitim Programı, Avrupa Hava Taşımacılığı Eğitimi vb.), beklenmeyen

¹¹²Katharina Wolf, “Putting Numbers on Capabilities-Defence inflation vs. Cost escalation”, **EUISS**, Temmuz 2015, s.4.

¹¹³ **Ibid.**

patlayıcı cihazları konusundaki eğitimler, Avrupa silahlı güçlerinin operasyonel değerini somut bir şekilde ortaya koymaktadır. Bunlara ek olarak, bu Müdürlük, silahlanma konusunda karşılıklı işbirliği ve ortak kazanım konusundaki süreci koordine etmektedir. Ayrıca, ODGP alanındaki sivil ve askeri operasyonlar ile görevler konusunda destek sağlamaktadır.¹¹⁴

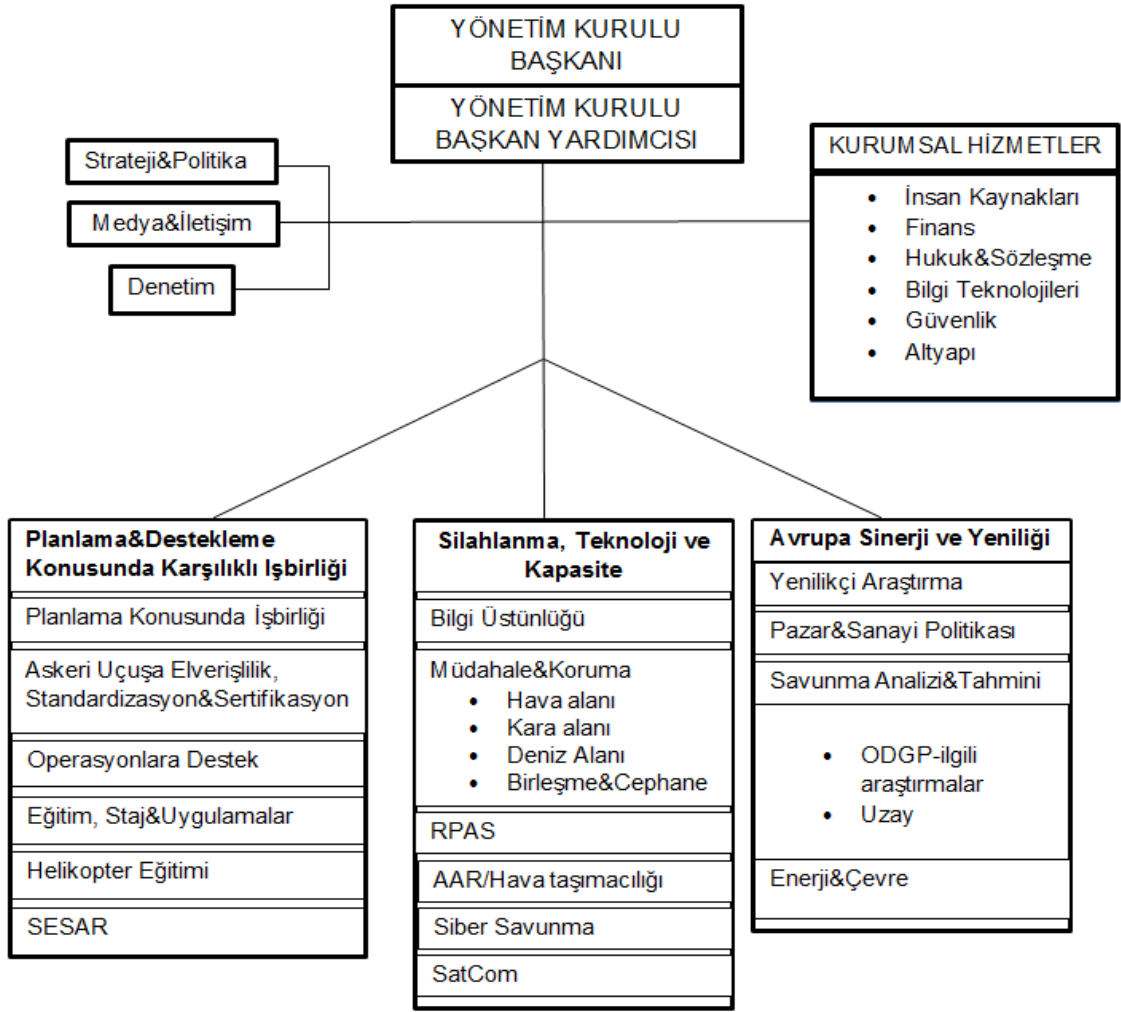
Silahlanma, Teknoloji ve Kapasite Müdürlüğü, araştırma ve teknoloji, silahlanma, kapasite ve kabiliyetler arasında sinerjinin artırılmasını sağlayarak geleceğe yönelik programları hazırlamaktadır. Ajansın ana programları; Aralık 2013'te AB Zirvesi tarafından onaylanmış ve bu Müdürlüğün sorumluluğuna verilmiştir. Bu programlar; Uzaktan Kontrol Edilen Hava Aracı Sistemleri, Havadan Yakıt İkmalî, Uydu İletişim ve Siber Savunmadır. Bu Müdürlükle, Ajansın çalışma alanları şu başlıklarda toplanmıştır: Bilgi üstünlüğü, hava alanı, kara alanı, deniz alanı ve ortak etkinlik alanıdır.¹¹⁵

Avrupa Sinerji ve Yeniliği Birimi, savunma konusunda uygulama yapan savunma bakanları ve AB politikaları arasındaki arayüz olarak rol oynamaktadır. Ayrıca; ODGP ile ilgili araştırmalar için Hazırlık Eylem Planının oluşumunda Avrupa Komisyonu ve destek veren üye ülkeler tarafından istenilen yenilikçi araştırmaların desteklenmesi ve bu konuya katkıda bulunulmasında rol oynamaktadır. Bu birim savunma analizi ve tahminlerin yanı sıra pazar ve endüstri politikasından da sorumludur. Ek olarak; Ajansın enerji ve çevresel eylemleri konuları ile de ilgilenmektedir.¹¹⁶

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ibid.

Tablo-1: Avrupa Savunma Ajansı'nın resmi internet sitesinden alınarak Türkçeleştirilmiştir. (ASA Organizasyon Şeması)

ASA'nın bütçesinden, personel ve genel Ajansın giderleri karşılanmaktadır. Operasyonel bütçe, fizibilite ve diğer çalışmalar için kullanılmaktadır.¹¹⁷ Üç yıllık çalışma programı, yıllık çalışma planları, proje ve programlar, yeni girişimler hususunda Savunma Bakanları toplanmakta ve karar almaktadır. Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi, aynı zamanda Ajansın Başkanıdır.¹¹⁸

¹¹⁷ Organisation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹¹⁸ Governance, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/governance>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

d. Yürüttüğü Başlıca Projeler/Faaliyetler

ASA bir hükümetlerarası ajans olarak temelde daha çok ad hoc, proje temelli ve gönüllülük esasına göre bir yaklaşımı benimseyen ve yeterliliğin gelişimi konusunda görevli bir yapıdır. Komisyonun aksine, ASA göreceli olarak işlevselliği düşük bir bütçeye sahiptir. Ayrıca ASA, ülkelerin projelere gönüllülük esasına göre katıldığı bir yapıdır. Aksine Komisyon, kendi inisiyatifiyle savunma ile ilgili çalışmalarda bulunabilir ve kendi girişimleriyle politika üretebilir. Ayrıca ASA, Komisyonun aksine, işbirliğini hüküm altına alan politika girişimleri ve hukuk kurallarına yönelik olarak şüpheli bir yaklaşım benimsemektedir ve yeterlilik geliştirme programlarına odaklanmaktadır.¹¹⁹

Yük paylaşımı Avrupa güvenlik ve yönetişimi konusunda önemlidir. AB yük paylaşımı konusuna önem vererek, otonom bir kabiliyet geliştirmeye çalışmaktadır. Böylece, küresel ve bölgesel güvenlik yönetişiminin zorluklarına karşı etkili şekilde harekete geçebilecektir.¹²⁰ ASA, işbirliği kapsamında, Helikopter Eğitim Programı, Hava Taşımacılığı Filosu oluşturmak vb. projeler kapsamında ülkeleri bir araya getirmeye ve bu tür oluşumları geliştirmeye çalışmaktadır. Bu sayede ülkeler birlikte çalışabilirliğe ve Avrupa'nın güvenliğini sağlamak için de opsiyonel taktiklere yönlenebilmektedirler.¹²¹

2004 yılında kurulduğundan beri, ASA ve katılan üye devletler helikopter, denizcilik, siber savunma, havada ikmal gibi Havuzda Toplama&Paylaşmayı (Pooling&Sharing) artırmaya yönelik önemli projeler başlatmışlardır. Aynı zamanda, Ajans sertifikasyon ve standardizasyon gibi, işbirliği için belli konulara odaklanmıştır. Ayrıca Avrupa savunma

¹¹⁹ Fiott, 2015, **op.cit.**, s.4.

¹²⁰ Dorussen, Kirchner ve Sperling, **op.cit.**, s.805-806.

¹²¹ Robert Wall, "European Defense Agency Helo Training to Begin in 2010", **Aviation Week Aerospace Daily&Defense Report**, 24 Kasım 2009, s.5.

endüstrisini desteklemedeki girişimler ve yenilikçi ikili kullanım yaklaşımının ilerlemesini sağlayacak araştırma-teknoloji projelerini yönetmiştir.¹²² ASA ve üyeleri Havuzda Toplama&Paylaşma girişimini geliştirdiler. Bu konsepti destekleyenler, AB üye ülkeleri arasında askeri yeteneklerin girişimler ve projelerle Havuzda Toplama&Paylaşma ile daha aktif olacaklarını savunmuştur. 2011 Kasım'da, ASA tarafından teklif edilen Havuzda Toplama&Paylaşmanın ilk 11 önceliği Savunma Bakanları tarafından kabul görmüştür. Bu projeler arasında, Havadan Havaya İkmal, Helikopter Eğitim Programı, Deniz Gözetimi, Avrupa Uydu İletişimi Tedarik Ünitesi vb. bulunmaktadır.¹²³

Ağır Uçakla Taşıma Kanat Programı, Havuzda Toplama & Paylaşma konusunda gözle görülür bir başarı sağlamıştır. 11 ülkenin katılımı ve işbirliği ile tek başlarına yapamayacakları bir taşıma uçağını kalabalık bir kadro ve kabiliyetler serisi ile yapacaklardır.¹²⁴ Gelecekteki Nakliye Uçağı (Future Transport Helicopter-FTH) ile ASA çatısı altında birleşilmiş olup 2020'ye kadar yeni bir ağır taşıma helikopteri kazandırılması hedeflenmiş ve Fransa ile Almanya'nın başlattığı program tüm Avrupalı ülkelerinin katılımına açılmıştır.¹²⁵

Uluslararası çapta işbirliği ile yürütülen bazı projelere değinmek gerekirse, bunların içinde, A400M programına, AB diğer ülkelerin de katılımını önemli bulmuş ve bu ülkeleri desteklemiştir. Bunun sebebi, ilk olarak, teknolojisinin mevcut dışa

¹²² About Us, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹²³ Pooling and Sharing, <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/pooling-and-sharing>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹²⁴ Jan Joel Andersson, "Pooling&Sharing that Works: The heavy airlift wing at five", **EUISS**, 2014, s.1.

¹²⁵ Sikorsky UH-60/S-70 Black Hawk, **The Market for Medium/Heavy Military Rotorcraft –Product Code 603-Forecast International**, Aralık 2010, s. 11

bağımlılığından kaynaklanmaktadır. Diğer bir sebep ise, bütçenin kısıtlı olmasından kaynaklı ekonomik olarak gelecek her ek gelire, bu alanda ihtiyaç duyulmasıdır.¹²⁶

AB, İHA'lar konusunda da ülkeleri desteklemiş ancak; bu konuda istenilen başarıya ulaşamamıştır. Sebebi, ülkelerin kendi ihtiyaçları ve beklentileri ile bu alandaki kendi çalışmalarını bir noktada uyumlu hale getirememeleridir.¹²⁷ 2006 yılında ASA, ayırdığı bütçe ile İHA'lar konusunda yeni bir çalışma başlatmıştır. Bu noktada amaç, bu alandaki Avrupa askeri kurumlarının çabalarını sivil meslektaşlarıyla koordine edebilmek ve ortak bir rehber oluşturmaktır.¹²⁸ Ancak, ASA'nın İHA'lar konusunda izleyeceği politikanın Avrupa'yı bir uyum noktasına taşıyabileceği hususu tartışmalı bir konudur. Bu konu hakkında farklı görüşler mevcuttur. İlk görüş, İHA'ların yeni bir teknoloji olduğu ve Avrupa'daki teknolojik gelişmeler için örnek teşkil edeceği yönündedir. Diğer görüş ise, ASA'nın programları içinde zaten İHA'ların yer aldığı ve bunun yeni bir örnek olmadığı yönündedir. Bu görüşü savunanlar EuroMALE programını örnek olarak göstermektedir. Ancak nihayetinde, Avrupa ölçeğinde beklenen başarı sağlanamamıştır.¹²⁹

Kasım 2008'de Avrupa hava taşımacılığındaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla, Avrupa Hava Taşımacılığı Filosunun kurulması için, on iki ülke Niyet Bildirisi imzalamıştır. 4. Yıllık Konferans yapılmıştır. Burada odaklanılan konu ise helikopter kabiliyetlerindeki eksiklikler idi. Nihayetinde Kasım ayında yapılacak olan Helikopter Eğitim Programının onaylanmasına giden yol açılmıştır. Üç yıllık pilot projesi olarak

¹²⁶ Sophie de Vaucorbeil, "The changing transatlantic defence market", **Chaillot Paper-Towards A European Defence Market**, Kasım 2008, s.90.

¹²⁷ Steven J. Zaloga, David Rockwell, Philip Finnegan, **World Unmanned Aerial Vehicle Systems Market Profile and Forecast**, 2008, s.58.

¹²⁸ **Ibid.**, s.59.

¹²⁹ **Ibid.**, s.62.

başlayan bu başarılı girişim, ardından AB Uydu&İletişim (SatCom) Pazarı olarak bilinen duruma evirilerek ilerlemiştir.¹³⁰

Ajans, verimliliğin maksimizasyonunu sağlamak için Avrupa Birliği Kurumları, uluslararası organizasyonlar ve üçüncü ülkeler ile yakın işbirliği içerisinde çalışmaktadır. Uluslararası organizasyonlar ve üçüncü ülkelerle bazı İdari Düzenlemeler yapılmıştır.¹³¹ 2006'da Norveç, 2012'de İsviçre ve 2013'te Sırbistan ile bu kapsamda işbirlikleri yapılmıştır. 1 Temmuz 2013'te Hırvatistan ASA'ya katılmıştır. Aralık 2013'te ASA ile Sırbistan İdari Düzenleme imzalamışlardır. Tüm İdari Düzenlemeler için AB Zirvesinden onay alınmaktadır.¹³²

ASA ayrıca uluslararası platformda pek çok ortaklık da kurmuş ve İdari Düzenlemelerle bu ilişkilerini yasal bir düzleme taşımıştır. Avrupa Uzay Ajansı ile 20 Ocak 2011'de bir İdari Düzenleme imzalanmıştır. Bu karşılıklı işbirliği; ODGP ve kriz yönetimi alanında Avrupa yeteneklerinin geliştirilmesi, uzay varlıklarını geliştirmeye yönelik katma değer artırılmasını hedeflemektedir. Özel tamamlayıcı rol ve aktivitelerin oluşturulmasında, ASA ve Avrupa Uzay Ajansı, kritik uzay teknolojilerinin yanı sıra, istihbarat, gözetleme ve keşif, insansız hava sistemlerinin uydu iletişimlerinin desteklenmesi, uzayla ilgili farkındalık gibi konuları da içeren çok çeşitli alanlarda işbirliği yapmaktadırlar.¹³³

¹³⁰ 2004-2014 10 years in 50 dates, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/10-years-in-50-dates>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹³¹ Organisation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹³² Member States, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/member-states>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹³³ 2004-2014 10 years in 50 dates, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/10-years-in-50-dates>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Bunların yanında, Eylül 2011’de ASA ve Avrupa Komisyonu, Avrupa Çerçeve İşbirliği koordinasyon mektubunu imzalamıştır. Bu imza ile her iki kurum da, spesifik alanlar olan radyolojik, biyolojik, kimyasal ve nükleer koruma alanlarında araştırma aktivitelerinin uyumu konusunda anlaşmışlardır.¹³⁴

Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü (OCCAR) ile ASA 27 Temmuz 2012’de İdari Düzenleme imzalamışlardır. Başlıca bazı projelerde ad hoc temelde etkin şekilde karşılıklı işbirliği yapmaktadırlar. İdari Düzenleme ile birlikte, projelerde yaşam döngüsü boyunca bilgi paylaşımı, her aşamada karşılıklı bilgilendirme konusunda verimliliği artırıcı ve gerekliliklerdeki uyumun sağlanması konusunda karşılıklı işbirliği yapmaktadırlar.¹³⁵

Avrupa Havacılık Emniyeti Ajansı (EASA) ile 18 Haziran 2013’te Karşılıklı İşbirliği Düzenlemesi imzalamışlardır. Bu düzenleme, uçuş emniyetine öncelikli olarak odaklanmakla birlikte askeri havacılık emniyeti gerekliliklerinin uyumunu kapsamaktadır. Her iki Ajans da işbirliğini arttırarak özellikle çift kullanımlı hava aracı alanında fayda sağlamayı beklemektedir. Buna örnek olarak A400M Projesi verilebilir.¹³⁶

Ayrıca ASA’ya 2013’te yeni görevler verilmiştir. Verilen dört görev; Havadan ikmal, uzaktan hava aracı kontrol sistemi, siber savunma ve hükümetlerle ilgili uydu iletişimi. Bunların haricinde, ASA’ya küçük ve orta ölçekli girişimcilerin, çift kullanımlı araştırma, Avrupa sertifikasyon ve standardizasyon uyumunun geliştirilmesi ve

¹³⁴ 2004-2014 10 years in 50 dates, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/10-years-in-50-dates>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹³⁵ **Ibid.**

¹³⁶ Organisation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

arttırılması ile ilgili Konsey, ASA'yı görevlendirmiştir. Bu görevler ile Avrupa savunma endüstrisinin güçlendirilmesine yardımcı olunması hedefi bulunmaktadır.¹³⁷

Avrupalı bazı siyasetçiler ve uzmanlar savunma alanına ayrılan bütçe konusunda endişeliler. Ancak bu endişelerin bazıları aşırı olarak değerlendirilmektedir. Bunun sebebi olarak da hala Avrupa'nın çok iyi savunma sanayi bağlamındaki şirketlere sahip olması ve hala en iyi bazı askeri teçhizatların bu ülkelerde üretilmesi gösterilmektedir.¹³⁸

Tüm bunların yanında ASA tarafından Kabiliyet Geliştirme Planı (KGP) geliştirilmiştir. KGP ile, kısa dönemden uzun döneme, gelecekte sahip olunması istenilen yetenekler için ulusal ihtiyaç ve Avrupa ihtiyaçları tanımlanmaktadır. KGP geleneksel anlamda üye ülkelerin tasarrufunda bulunan ekipman miktarını veya birliklerin sayısını belirten bir plan değildir; bilakis gelecekteki yetenek ihtiyacına bakmakta ve güvenlik konusundaki zorluklar, teknolojik kalkınma ve diğer trendlerin etkisi konusunu göz önünde bulundurmaktadır. Üye ülkelerin savunma plan ve programları konusunda, ASA, yardımcı olmaktadır.. Yani, kapsamlı bir kabiliyet geliştirme süreci konusunda önemli bir rol oynamaktadır. KGP; ASA'nın üye ülkeleri, Konsey Sekreteryası ve AB Askeri Komitesi tarafından geliştirilmekte, AB Askeri Personelince desteklenmektedir. KGP hazırlanırken bu konuda rehberlik edecek kesin kapsayıcı ilkeler vardır:

- KGP ulusal plan ve programları bilgilendirme niyetiyle hareket eder, supranasyonel bir plan değildir.

¹³⁷ 2004-2014 10 years in 50 dates, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/10-years-in-50-dates>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹³⁸ Clara Marina O'Donnell, "Industry", **CSDP between internal constraints and external challenges- ISS Reports**, Vol:17, Ekim 2013, s.25.

- KGP, Havuzda Toplama&Paylaşma ve işbirliği için fırsatları ortaya çıkaran bir araçtır.
- KGP, kapasite planlama ve uygulama konusunda yetenek temelli bir yaklaşım için katalizör görevi görür ve anahtar bir araçtır.
- Mevcut ve gelecekteki operasyonların temel karakterini değerlendirmede iskelet bir yapı oluşturur.
- Kavramsal/Kavrayan kalkınmayı destekler.
- Askeri yetenekler konusunda teknolojinin uyumlu olacak şekilde entegrasyonunu destekler.
- Konseptin uygulaması için uygun stratejilerin geliştirilmesini destekler.
- Yaşayan bir dokümandır, uygun olduğunca güncellenecektir, üye ülkeler ve diğer AB organları ile yakın işbirliği içindedir.

KGP altında öncelikli olarak ele alınan konular:

- Karşı Hazırlıksız Patlayıcı Cihazlar (C-IED)
- Medikal Destek
- İstihbarat, Gözetleme ve Keşif
- Mevcut Helikopterlerin Artırılması
- Siber Savunma
- Çokuluslu Lojistik Destek
- ODGP Bilgi Değişimi
- Stratejik ve Taktiksel Hava Taşımacılığı Yönetimi
- Yakıt ve Enerji
- Mobilite Teminatı

KGP durağan bir doküman değildir ve bu yüzden ihtiyaçlara ve mevcut duruma uygun olacak şekilde güncellenmesi ihtiyacı bulunmaktadır. İlk gözden geçirme 2011’de yapılmıştır. İhtiyaç oldukça bu güncelleme faaliyeti paydaşlar ve üye ülkelerce görüşülerek ve deneyimlerden faydalanılarak yapılmaktadır. Aralık 2013’te AB Zirvesinde devlet başkanları ve hükümetler; ASA tarafından hazırlanan ve teklif edilen dört ana Kabiliyet Programını onaylamışlardır. Bu programlar kritik açıkların/eksiklerin giderilmesi ve Avrupa savunma endüstrisinin desteklenmesi maksadıyla bir yol haritası oluşturmaktadır. Bu Kabiliyet Programlarının yüksek seviyeli amaçları bulunmaktadır:

- Havadan havaya ikmal ile 2019’a kadar çokuluslu filo kurabilme amacı vardır.
- Uzaktan kontrol edilen hava aracı sistemleri ile 2020-2025 zaman periyodunda Avrupalı bir çözüm için kurumlar oluşturmayı hedeflemektedir.
- 2025 zaman periyodunda, ilerleyen döneme hazırlık maksadıyla devlete ait Uydu İletişimini amaçlamaktadır.
- Siber Savunma ile teknolojiye odaklanılarak eğitim ve AB varlıklarının korunmasını sağlamaktır.¹³⁹

ASA tarafından ortaya çıkarılan Kabiliyet Geliştirme Planı yeterlilik/kabiliyet konusundaki zorluklarla ilgili gelecekte yaşanabilecek olası senaryoları tariflemektedir. Sonuç olarak, savunma alanındaki performansı değerlendirmek bir sonraki hedefken, bu belgede vurgulanan nokta, savunma alanındaki kabiliyetlerin, savunma planları ve etkin kazanımlar olarak gerçekleşmesini sağlamak ve sektörü desteklemektir.¹⁴⁰

¹³⁹ Capability Development Plan, <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/activities/activities-search/capability-development-plan>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹⁴⁰ Wolf, *op.cit.*, s.4.

ASA'nın önemli faaliyetlerinden birisi de, ABİHA 346. madde¹⁴¹ kapsamının muafiyet uygulanmasına tabi olan savunma alımları konusunda hükümetlerarası bir rejim kurmuş olmasıdır. Bu da Davranış Kuralları, elektronik bülten ve tedarik güvenliğine ilişkin çerçeve düzenlemeyi kapsamaktadır.¹⁴² Nihayetinde ABİHA'nın 346. maddesi savunma ve güvenlik alımları hususunda doğrudan bir istisna getirmemekte olup, yeterlik ve orantılılık ilkeleri ile konular düzgün bir şekilde analize tabi tutulmak durumundadır. Aksi halde AB Hukukuna aykırı ve davaya konu olacak hususlar ortaya çıkmaktadır. 346. madde üye ülkelerin temel çıkarlarının korunması gerektiği hususu ortaya çıktığında, AB anlaşmalarının iç piyasa hükümlerinin, üye ülkelerce göz ardı edilebilmesine imkan veren bir hükümdür. Ancak bu madde üye ülkelerce, devlet desteği, offset (Offset uygulamalarında, kamu kurum/kuruluş/ortaklıkları ile yapılan ihalelerde, ihaleyi kazanan yabancı firmalardan alınan ilave taahhütler doğrultusunda çeşitli kazanımlar sağlanır. Bunlar sektörel bilgi edinimi, know-how transferi, işgücünün eğitilmesi vs. olabilmektedir.)¹⁴³, iş ve işçinin korunması gibi ekonomik sebepler öne sürülerek uygulanmaması durumunu doğurmamaktadır.¹⁴⁴

346. maddenin uygulanması için özünde şu iki durumun oluşması gerekmektedir. Birincisi, materyal incelemesi, yani bu madde ile ne tür ürünlerin kapsama dahil

¹⁴¹ **Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma Madde 346:**

1. Antlaşmalar'da yer alan hükümler, aşağıdaki kuralların uygulanmasına engel teşkil etmez:

a) hiçbir üye devlet, ifşa edilmesinin kendi güvenliği açısından temel çıkarlarına aykırı olduğunu düşündüğü bilgileri vermekle yükümlü değildir.

b) her üye devlet, güvenliğine ilişkin temel çıkarların korunması için gerekli gördüğü, silah, mühimmat ve savaş malzemesi üretimi veya ticareti ile ilgili tedbirleri alabilir; bu tedbirler, spesifik olarak askeri amaçlı olmayan ürünler bakımından iç pazardaki rekabet koşullarını olumsuz yönde etkileyemez.

2. Konsey, Komisyon'un önerisi üzerine oybirliğiyle hareket ederek, 1. paragrafın (b) bendindeki hükümlerin uygulandığı, 15 Nisan 1958 tarihinde belirlediği ürünler listesinde değişiklikler yapabilir.

¹⁴² Servet Alyanak, "Avrupa Birliği Hukukunda Savunma ve Güvenlik Alımları", *Avrupa Birliği Hukukunda Savunma ve Güvenlik Alımları*, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:12, No:2, 2013, s.3-4.

¹⁴³ Servet Alyanak, "AB Savunma ve Güvenlik Alımlarında İhale Usulleri ve İhale Uygulamaları", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:13, No:1, 2014, s.71-72.

¹⁴⁴ Daniel Fiott, "European defence-industrial cooperation: from Keynes to Clausewitz", *Global Affairs*, Vol:1, Issue:2, 2015, s.3.

olduğudur. İkinci önemli olan husus ise, üye ülkelerin temel güvenlik çıkarlarının korunması için özel önlem alınmasının gerekli ve orantılı olduğu ile ilgilidir.¹⁴⁵ Yani kanıtlama yükümlülüğü ile bu maddenin isteğe göre uygulanamayacağının garanti mekanizması oluşturulmaya çalışılmıştır. ASA ile Avrupa Komisyonu, farklı yollarla da olsa, savunma pazarının aşırı korumacılığını kırmaya çalışmıştır.¹⁴⁶ Uzun yıllar, savunma sektörü, AB hukuku uygulamasının dışında olarak düşünülmüştür. Savunmanın iç pazardan hariç tutulması; pazarın ayrışmasına, daha az rekabetçiliğe ve tedarikte güçlü ulusal tercihlere sebep olurken aynı zamanda verimsiz harcamalar, tekrarlama ve Avrupa savunma endüstrisi için optimalin altında bir rekabete yol açmıştır. Ancak yasal bakış açısından, Adalet Divanı görüşüne göre, her durum için değil, istisnai durumlar için ABİHA madde 346 (1) (b)'nin uygulanması gerekmektedir.¹⁴⁷ Bu madde, herhangi bir üye ülkenin, güvenliği ile ilgili çıkarlarını koruması gerektiği durumlarda tedbir alabileceğini öngörmekle birlikte alınan tedbirlerin askeri olmayan ürünler bakımından iç pazarı etkilemesine yasak koymaktadır.¹⁴⁸

Tüm bunların yanında, 2016 yılı ASA için yeni ufuklara yelken açma ve Avrupa savunması konusunda belirleyici bir yıl olmuştur. Savunma alanındaki hatalar ve başarılar özellikle hareket ve uygulama temelinde değerlendirilmiştir. Savunma konusu kararlı bir şekilde Avrupa siyasi gündemine alınmıştır.¹⁴⁹ 2016'nın sonlarında AB'nin savunma ve güvenlik konusunda taze girişimler yapmaya karar vermesiyle 14 Kasım 2016'da AB Global (Küresel) Stratejisi'ne (EUGS-EU Global Strategy) dayanan

¹⁴⁵ Vincenzo Randazzo, "Article 346 and the qualified application of EU law to defence", **EUISS**, Temmuz 2014, s.2.

¹⁴⁶ Daniel Keohane, Sophie De Vaucorbeil, "ISS Opinion-Opening Up European Defence Markets: The Challenges Ahead", **EUISS**, Eylül 2008, s.4.

¹⁴⁷ Randazzo, **op.cit.**, s.1.

¹⁴⁸ Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma (ABİHA), <http://ataum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/360/2017/02/ABA-ve-ABIHA-Turkce.pdf>, (Erişim tarihi: 15 Kasım 2017).

¹⁴⁹ European Defence Agency 2016 Annual Report, s.4, <https://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-annual-reports/eda-2016-annual-report-final> (Erişim tarihi: 14 Kasım 2017).

güvenlik ve savunma konusunda, Güvenlik ve Savunma Eylem Planı olarak adlandırılan özel bir plan yayımlanmıştır (Security and Defence Implementation Plan-SDIP). Aynı gün Dış İlişkiler Konseyince onaylanmış ve 15 Aralık'ta da AB Zirvesi onaylamıştır. Ardından 30 Kasım 2016'da Avrupa Birliği Komisyonu, Avrupa Savunma Eylem Planı'nı (EDAP-Europe Defence Action Plan) yayımlamıştır ve AB ile NATO Temmuz'da Varşova Zirvesinde Ortak Bildiriye göre davranma konusunda fikir birliğine varmıştır.¹⁵⁰ Tüm bunlar AB'nin savunma ve güvenlik alanında, ASA'nın da desteğiyle, pasifleşen durumunu canlandırma ve ihtiyaçlara uygun etkin bir konum alma yönündeki ilerleyişini göstermektedir.

SDIP'nin içeriğine bakıldığında eylemde güvenlik ve savunma konusunda AB'nin vizyonunu yönlendirme konusundaki fikirlerini sunmaktadır. Pilot projelerle de bu vizyon eyleme dönüştürülmüştür. 28 Ekim 2016'da ASA, AB yatırımlarını savunma araştırmaları konusunda başlatmış ve 1,4 milyon Euro'luk başlangıç yatırımı ile üç pilot projeye karar verilmiştir ve bunlar; 2015-2018 yılları arasında yürütülecek projelerden oluşmaktadır. Ardından, AB tarafından Hazırlık Eylemi (Preparatory Action-PA) başlatılacak ve 90 milyon Euro 2017-2019 için savunma araştırmalarına ayrılacaktır. Bunları müteakiben, 2021-2027 yılları için 3,5 milyar Euro'nun üzerinde potansiyel bir bütçe ile tam yetkili bir Avrupa Savunma Araştırma Programı (European Defence Research Programme-EDRP) başlatılacaktır. İlk kez AB, savunma araştırmalarını fonlamaktadır.¹⁵¹ Bu bakımdan bu süreç ve atılan adımlar büyük bir önem ve anlama sahiptir.

Kabul edilen bu üç pilot proje; SPIDER, TRAWA ve EuroSWARM'dır. Bu projelerin detayına girmemekle beraber sırasıyla; ilkinin, kriz yönetiminde şehir çevresiyle ilgili

¹⁵⁰ Daniel Fiott, "European defence: the year ahead", **EUISS**, Ocak 2017, s.1.

¹⁵¹ Daniel Fiott, "European defence research in development", **EUISS**, Kasım 2016, s.1.

ve diğerk ikisinin de insansız sensör sistemleri ile ilgili olduğu söylenebilir. Neticede bu pilot projeler ASA'nın Komisyon adına savunma araştırma programlarını yürütmesiyle yeni bir kurumsal çalışma metodunu temsil etmektedir.¹⁵²

2016 yılında, savunma ve güvenlik alanında bu mühim değışime üç büyük girişim neden olmuştur. İlki, Haziran 2016'da, Federica Mogherini'nin Avrupa'nın güvenlik ve savunması için çok önemli olan Ajans'ın potansiyelinin tam olarak kullanılması ile ilgili yaptığı çağrı olarak adlandırılan ve yukarıda da kısaca bahsedilen, Avrupa Global Stratejisini sunması olmuştur. İkincisi; gerçek bir temeli olan Avrupa Savunma Fonu'nun önünü açan Avrupa Savunma Eylem Planı'nın (SDIP) Avrupa Komisyonu'na kabul edilmesi olmuştur. Üçüncüsü ise, AB-NATO stratejik ortaklığını güdüleyen ve somut bir şekilde varlığına katkı sağlayan AB-NATO Ortak Bildirisi olmuştur. Tüm bunların anlamı artık çok hayati bir uygulamanın başlıyor olduğudur. Artık ASA için kalkınmanın ve kabiliyetin desteklenmesi, araştırma ve teknoloji alanında karşılıklı çabaların artırılması ve Avrupa savunma sektörü temelinde endüstriyel ve teknolojik gelişimin güçlendirilmesi esas olmuştur.¹⁵³

Aynı zamanda yürüttüğü proje ve faaliyetlerin yanında ASA; 2016'da geniş bir kitleye ulaşmak ve görünürlüğünü arttırmak maksadıyla günümüzdeki popüler iletişim araçlarını da etkin bir şekilde kullanmaya başlamıştır. Bu minvalde basında haber oranını %15, Youtube kanalındaki görüntülerini %25, LinkedIn sayfasının üyelerini %30 ve Twitter takipçilerini 10.000'in üzerine getirerek %30 oranında arttırmıştır.¹⁵⁴

¹⁵² **Ibid.**, s.2.

¹⁵³ European Defence Agency 2016 Annual Report, s.4, <https://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-annual-reports/eda-2016-annual-report-final> (Erişim tarihi: 14 Kasım 2017).

¹⁵⁴ **Ibid.**, s.42-43.

e. Önemi

AB, her zaman söylendiği gibi kendine özgü, diğer yapılardan farklı bir bütünleşme hareketidir. AB, savunma duvarı inşa ederken, küresel güç olan Amerika ve Asya'yı göz ardı etmemeli, Avrupa'yı rekabet edebilir bir hale getirmelidir.¹⁵⁵ Asıl mesele; AB'de savunma entegrasyonunun uygun olup olmadığı değil; fakat ne tür bir savunma entegrasyonunun AB için uygun olduğudur.¹⁵⁶

Daha önceki bölümlerde de anlatılan AB'nin ODGP ile ilgili çabalarına rağmen, 1990'larda ortaya çıkan, Balkanlar'da yaşanan krize AB'nin müdahalede etkisiz olması, ciddi bir değişim ihtiyacı olduğunu göstermiştir. Bu değişim süreci de 1999 yılı itibariyle başlamıştır.¹⁵⁷ 1999 yılı Aralık ayında AB, kriz yönetimi görevini üstlenebilmek amacıyla mevcut olan kapasitesini artırma ve siyasi/askeri anlamda gerekli olan yapıları oluşturabilmek maksadıyla adımlar atmış ve 2003 yılı Mart ayında Berlin Artı olarak adlandırılan düzenlemeler ile AB başkanlığında yürütülecek görevler kapsamında NATO imkan ve kabiliyetlerini kullanabilme olanağına savunmuştur. NATO da, güçlü bir AGSP'nin varlığının hem AB hem de NATO için gerekli bir unsur olduğuna inanmaktadır.¹⁵⁸ 11 Eylül saldırısından sonra ABD bakış açısında değişiklikler yaparak, AB'nin savunma ve güvenlik alanında AGSP'yi bir an önce realize etmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Begüm Şeren Güler, "Küreselleşmenin Merkezi Aktörlerinden Biri Olarak Avrupa Birliği", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:10, No:2, Yıl:2011, s. 47.

¹⁵⁶ Batora, **op.cit.**, s.1075.

¹⁵⁷ Açıkmeşe ve Dizdaroğlu, **op.cit.**, s.29-30.

¹⁵⁸ NATO Nedir?..., **op.cit.**, s.32-33.

Açıklama: Böyle bir inancın oluşmasına yol açan durum 11 Eylül terör saldırısıdır.

¹⁵⁹ Özdal, 2008, **op.cit.**, s.137.

ODGP alanında AB'nin politika belirlemesi ve uygulaması, oybirliği ile Konsey'in yetkisindedir. Yüksek Temsilci ve üye devletlerin bir araya geldiği Konsey toplantısında yürürlüğe konur.¹⁶⁰ ODGP ile ilgili süreç incelendiğinde;

Avrupa Konseyi ODGP'yi belirler.

Konsey(Özellikle Dış İlişkiler Konseyi) ODGP için gerekli olan kararları Avrupa Konseyi'nin ilkeleri doğrultusunda alır.

Yüksek Temsilci ile üye devletler ODGP'yi yürürlüğe koyar ve uygulanmasını sağlarlar.¹⁶¹

AGSP ile ilgili olarak hassasiyetleri ve çalışmaları daha iyi anlayabilmek için, AB ve üye devletlerin yetki alanlarına nelerin, nasıl girdiğine de bakmanın önemli olduğu düşünülebilir. Bu kapsamda, münhasır yetki ve yetki paylaşımından çok kısa bahsetmek gerekmektedir. AB'nin karar alabileceği politika alanları antlaşmalarda sınırlanmıştır. Gümrük, rekabet kuralları, Euro bölgesi para politikası, balıkçılık ve ticaret politika alanlarında AB münhasır yetkiye sahiptir ve bu, üye devletler tarafından ortak karar alınması anlamına gelmektedir. Avrupa Parlamentosu ve Konsey'de üye devletler bir araya gelirler. Yetki paylaşımı konusu ise, AB düzeyinde mi yoksa üye devletlerin ulusal düzeyde mi karar alındığı ile ilgilidir. AB düzeyinde yasa kabul edilmemişse, üye devletler ulusal düzeyde yasa çıkarabilmektedir. Yetki paylaşımı konusu, AB politika

¹⁶⁰ **Açıklamalarla Avrupa Birliği-Avrupa Birliği Nasıl Çalışır?**, Avrupa Komisyonu İletişim Yayınları Gnel Md.lüğü, Şubat 2014, s.15.

¹⁶¹ **Ibid.**, s.17.

alanlarının pek çoğunda geçerlidir. Örneğin; iç pazar, tarım, çevre, tüketicinin korunması, ulaşım gibi... Geriye kalan diğer politika alanlarında üye devletler tam yetkilidir ve bu alanlarda Komisyon tarafından kanun teklifi yapılamaz. AB'nin Dışişleri ve Güvenlik Politikasında Konsey karar almaya yetkilidir, ancak Komisyon'un bu alanda böyle bir yetkisi bulunmamaktadır. Birliği, bu politika alanı dışında, AB'nin yetkisi dahilindeki alanlarda, Komisyon temsil etmektedir.¹⁶²

AGSP'yi; yeterlik, işbirliği, endüstriyel ve teknolojik taban ve araştırma alanlarında desteklemek maksadıyla, ASA'ya hükümetlerce önemli bir misyon atfedilmiştir. Yeterlik, gelecekteki gerekliliklerin neler olduğunu tanımlamayı hedefler. İşbirliği; silahlanma, çok taraflı projeler, üye ülkelerin projelerinin koordinesi konusunda katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Endüstriyel ve teknolojik taban, Avrupa savunmasının endüstriyel ve teknolojik temelini güçlendirilmesi ve uluslararası alanda rekabetçi bir Avrupa savunma malzemeleri pazarının oluşturulmasını hedeflemektedir.¹⁶³

AGSP ile hedeflenen, karar mekanizmaları ve askeri kuvvet bakımından uluslararası krizlere müdahale edebilecek ve çözebilecek bir AB'nin olması idi. Böylece kendi güvenliğini ve savunmasını sağlayabilen, NATO ve ABD'den bağımsız bir AB olacaktı. Petersberg Görevleri, AGSP ile yerine getirilirken, AB'nin stratejik anlamda toprak kazanma vb. hedefleri bulunmamaktadır. Esas amaç, AB ilke ve değerlerinin, anlayış ve bakış açısının o bölgeleri etkisi altına almasıdır.¹⁶⁴

¹⁶² **Ibid.**, s.8.

¹⁶³ The European Defence Agency, **op.cit.**, s.1.

¹⁶⁴ Turan, **op.cit.**, s.35.

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası; çok taraflı işbirliği yapabilen ve iyi bir küresel yönetişimi temel alan uluslararası sisteme katkıda bulunmaktadır.¹⁶⁵ Aynı zamanda OGSP Avrupa kimliğinin oluşmasına ve Avrupa'nın büyük bir güç olarak masada söz sahibi olmasına yönelik aktör olmasını sağlayan bir politikadır.¹⁶⁶ Bununla birlikte, çalışabilir bir yapı oluşturulması, savunma alanındaki koordinasyonu ve bütünleşmeyi sağlamak açısından önemlidir. ASA, savunma kaynaklarının bir havuzda toplanabilmesi mantığıyla, prosedür bakımından ve yasal enstrümanları oluşturmaya çalışmaktadır.¹⁶⁷ Tüm bunlar ASA'ya oldukça geniş bir alanda, pek çok hedef ve sorumluluk tanımlamıştır. Bunların gerçekleştirilmesinde iyi bir isim, projelendirme, siyasi rol vs. konularında ASA'dan büyük beklentiler vardır. Ajans böylece bir yönetim organı olmaktan ziyade, iş yapıcı ve aktif bir yapı olarak hayat bulacaktır.

ODGP ile izlenmesi gereken strateji kısa vadede mevcut kapasiteyi, ulusal düzeyde toparlamak ve kendi çıkarına kullanmak, orta ve uzun vadede de ihtiyaç duyulan kabiliyetleri AB üyeleriyle ve AB'nin araçları ve çabalarıyla koordineli bir şekilde, tekrarlamadan uzak durarak geliştirmektir. Havuzda Toplama&Paylaşma, koordinasyon ve karşılıklı işbirliği en önemli slogan olmuştur.¹⁶⁸ Bir güvenlik aktörü olarak Avrupa'nın geleceği konusunda modern silahlarla oluşturulmuş silahlı kuvvetlerin arzından daha önemli olan başka bir konu yoktur; çünkü kendi başına hiçbir ülke bunları sağlayamayacaktır. Bunun sebebi, AR-GE bütçesinin eksikliği, ölçek ekonomisi vb.dir.¹⁶⁹

¹⁶⁵ **Yearbook of European Security**, EUISS, Fransa, 2015, s. 44.

¹⁶⁶ Tangör, Nisan 2010, **op.cit.**, s.113.

¹⁶⁷ Batora, **op.cit.**, s.1092.

¹⁶⁸ Paradiso, **op.cit.**, s.2.

¹⁶⁹ Marc R De Vore, "Producing European armaments: Policy-making preferences and processes", **Cooperation and Conflict** , Vol:49, Issue:4, s.438.

Daniel Fiott, ASA'nın yaklaşımının doğası gereği proje temelli ve ad hoc bir karakteri olduğu, Komisyonun ise yapısal ve pazar temelli bir karakteri olduğunu belirtmektedir. Küresel savunma pazarları ve Avrupa savunma pazarlarına bakıldığında, Avrupa savunma endüstrisinde oluşacak bir işbirliği ortamı, üye ülkeler arasındaki kabiliyet geliştirme programları, AR-GE faaliyetlerinin artışına, sivil-askeri araştırmalarda ortaklıklar kurulmasına, AB seviyesinde düzenlemeler ve anlaşmaların yapılmasına ve bunun da çok daha verimli bir Avrupa savunma pazarının oluşmasına yardımcı olacaktır. En basit ölçekte, Konsey-ASA-Komisyon ilişkisinin hükümetlerarasıcılık-supranasyonalizm ile ilgili geleneksel gerilimlerin bir yansıması olduğu söylenebilir.¹⁷⁰ Neticede ASA, üye ülkelerin tedarik ve kabiliyet geliştirme süreçleri üzerinde kontrolün üye ülkelere sağlanabilmesi için önemli bir araçtır. Komisyon da supranasyonel bir alternatif sunduğu için üye ülkelerin daha az kontrol sağlamasına yol açan bir yaklaşım sunmaktadır.¹⁷¹

2007 yılında Romanya ve Bulgaristan'ın AB'ye tam üye olmasıyla, hem nüfus anlamında çok büyüyen hem de genişleyen AB'nin derinleşme politikası ve güvenlik ile savunma konularında nasıl hareket etmesi gerektiği konusu yeniden gündeme gelmiştir. Bu dönemde AB Anayasasının da yürürlüğe girememesi üzerine, tıkanma sorunu yaşayan AB'nin çözüm arayışları kapsamında, Haziran 2007'de Brüksel'de Zirve yapılmış ve Sonuç Bildirgesinde Hükümetlerarası Konferans yapılmasına karar verilmiştir. Ardından çalışmalar tamamlanmış¹⁷² Anayasanın yerini alacak bir Reform Antlaşması (Lizbon Antlaşması) üzerinde çalışılmış ve 2007'de imzaya sunulmuş, 1 Ocak 2009'da da yürürlüğe girmiştir.¹⁷³

¹⁷⁰ Fiott, 2014, **op.cit.**, s.1.

¹⁷¹ **Ibid.**, s.13.

¹⁷² Özdal, 2013, **op.cit.**, s.179-181.

¹⁷³ Özdal, 2008, **op.cit.**, s.142.

Lizbon Anlaşması ile dış politika alanında yapılan yenilikler kapsamında, Birlik Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi makamı oluşturulmuştur. Böylece üye devletler ile AB politikalarının uyumlaştırılmasının yanı sıra, daimi temsilcisi olan bir uluslararası aktör yaratılması hedefi benimsenmiştir. Birlik Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi aynı zamanda Komisyon Başkan Yardımcısı olmuştur. Bu da dış politikaya verilen önemden kaynaklanmaktadır. Birlik Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ile Dış İlişkiler Komiseri makamı birleştirilmiştir. Bununla birlikte, dış politikada karar alma mekanizmasını hızlandırmak hedeflenmiştir. Ayrıca Edem Servisi kurulmuştur. Bu sayede AB'nin kurumsal olarak diplomatları olmuştur.¹⁷⁴ Lizbon Antlaşması ile AB üye ülkeleri savunma ve güvenlik konularında, varlığını daha da hissettiren, kendinden daha emin olmayı hedeflemişlerdir.¹⁷⁵ Ayrıca Maastricht Antlaşması ile kurulan sütunlu yapı da, Lizbon Antlaşması ile kaldırılmıştır.¹⁷⁶

2013 yılı Aralık ayında, AB Zirvesi, Lizbon Antlaşması yürürlüğe girdiğinden beri ilk kez savunma alanında bir müzakere ortamı yaratmıştır ve neticesinde güçlü bir işbirliğinin oluşturulması için önceliklerin, Birlik düzeyinde ne olduğu tanımlanmıştır. Bu öncelikler, Acil Müdahale Gücünün geliştirilmesi, askeri kabiliyetlerin artırılması ve Avrupa Savunma Sanayinin desteklenmesi şeklindedir.¹⁷⁷ Hükümetlerarası İşbirliğinin Reform Andlaşmasında yer alması, güvenlik alanında bütünleşme ve işbirliği konularının ne kadar zor bir alan olduğunu göstermektedir. Bu da devletlerin; dış politika ve güvenlik ile savunma alanlarında kendi ulusal çıkarlarını Birlik çıkarlarından daha önde tuttuklarının bir kanıtıdır.¹⁷⁸

¹⁷⁴ Yılmaz ve Uğurlu, **op.cit.**, s.93.

¹⁷⁵ Devine, **op.cit.**, s.352.

¹⁷⁶ Akdemir, **op.cit.**, s.54-57.

¹⁷⁷ Andersson, 2015, **op.cit.**, s.1.

¹⁷⁸ Özdal, 2008, **op.cit.**, s.147-148.

21. yy'da Avrupa, hala güvenlik konularıyla yüz yüze kalmak durumundadır. AB, üyelerinin güvenliğini sağlamak için etkili önlemler almak ve kendi sınırlarının ötesindeki bölgeler ile yapıcı bir şekilde çalışmak durumunda kalmıştır. Bu bölgeler; Balkanlar, Kuzey Afrika, Kafkasya ve Ortadoğu'dur. Ayrıca, tüm bunların yanında diğer müttefikleri ve özellikle NATO ile birlikte çalışarak askeri ve stratejik çıkarlarını korumak durumundadır. Tüm bunları ancak kendine özgü ortak bir AGSP geliştirerek sağlayabilir.¹⁷⁹

Sonuç olarak, ODGP'nin istenilen çerçevede ve kapsayıcı olarak oluşturulabilmesi ve sürdürülebilmesi, Avrupa savunma endüstrisi ve teknoloji gelişiminin yanı sıra en azından bazı alanlarda ortak Avrupa savunma kapasitesiyle birlikte siyasi ve ekonomik anlamda aynı hedef doğrultusunda hareket etmeyi gerektirmektedir. ASA, böyle bir proje için kolaylaştırıcı bir faktör olmalıdır.¹⁸⁰

Buraya kadar yer alan ilk bölümde ASA öncesi Avrupa'da savunma ve güvenlik alanında atılan adımlar ve kurumlar incelenmiş olup, AB'nin günün şartlarında ihtiyaç duyduğu ASA'nın oluşumuna yol açan sebepler, ardından ASA'nın kuruluş amacı, mevzuattaki yeri, nasıl bir organizasyonel yapıya sahip olduğu, yürüttüğü faaliyetler ve ODGP'deki yeri ele alınmıştır. Bir sonraki bölümde ise, savunma sanayiindeki bütünleşme çabaları ASA özelinde incelenecek savunma sanayinde oluşturulacak bir tek pazarın faydalarının ne olacağı, karşılaşılabilecek/karşılaşılan sorunların aktörler bazında neler olduğu, ekonomik açıdan ve güvenlik açısından sektörel işbirliği konuları ve son olarak da ASA ile Türkiye ilişkisi bağlamında ilişkiler ve BAB Silahlanma Grubu konusu incelenecektir.

¹⁷⁹ Fontaine, **op.cit.**, s.6.

¹⁸⁰ Batora, **op.cit.**, s.1076.

Buraya kadar şu söylenebilir ki, bütünleşme konusu Avrupa için bir anda ortaya çıkmamış ya da başkaları tarafından dayatılmamıştır. Küreselleşme ve artan karşılıklı bağımlılık ile artık uluslararası alanda pek çok aktörün var oluşu, tehditlerin sadece dışarıdan algılanmadığı ve çok eşitlendiğı bir konjonktürün varlığı, ekonomik anlamda ortaya çıkan ihtiyaçlar ve teknolojik gelişmeler bakımından açılan makas, güvenliğın artık sadece ülkeler tarafından yönetiminin söz konusu olmadığı bir ortamın oluşması artık AB bünyesinde yeni bir güvenlik ve savunma yapılanmasının ortaya çıkmasını ve yönetsel anlamda da girişimlerde bulunmasını gerekli kılmıştır. İşte ASA bu ihtiyaçlar çerçevesinde kendisinden önceki denemelerin başarısızlığı ya da yetersizliğı sebebiyle oluşturulmuş bir kurumdur.

C. ASA-Türkiye İlişkisi

a. Türkiye ile İlişkiler

Sare Yılmaz ve Yücel Uğurlu'ya göre AB ile Türkiye ilişkilerini değ erlendirirken, AB'nin üçüncü ülkelere karşı izlediğı bir politikanın var olduğı ve bu politikanın AB'nin genişleme ve derinleşme stratejisini de etkilediğı kısmının bir kenara bırakılmaması gerekmektedir. Yani, sadece AB'ye üyelik sürecinde olan Türkiye ile AB arasındaki ilişkinin dar bir perspektiften değı l, AB'nin stratejisi, dış politika anlayışı üzerinden değ erlendirilmesi daha doğ ru olacaktır.¹⁸¹

Soğ uk Savaş'ın bitmesiyle, Avrupa'daki istikrarsız durum yerini Balkanlar ve Ortadoğı ile Kafkasya'ya bırakmış , bu da Türkiye'yi tampon bir ülke haline dönüştürmüştür.¹⁸² Türkiye'nin BAB ile yollarının kesişmesi, kurumsal anlamda, 1987'de AT'ye başvururken aynı zamanda BAB'a da başvuru yapmasıyla başlamıştır. Bu başvuru 1992

¹⁸¹ Yılmaz ve Uğurlu, **op.cit.**, s.82.

¹⁸² öz dal, 2013, **op.cit.**, s.247.

yılında AB üyelerinin Türkiye’yi “Ortak Üye” statüsünde kabul etmesiyle sonuçlanmıştır. Ayrıca da 1994’te BAB’a tam üyelikte öncelikli olarak AB üyeliğinin zorunlu hale getirilmesi Türkiye’nin önünü kapatmıştır. Ortak üyeliğin anlamı, oy kullanma hakkından yoksun olma ancak verilen kararların bağlayıcı olduğu anlamına gelmekteydi ve bu durum Türkiye’yi hoşnut etmemekteydi. Türkiye’nin AB’nin kendi güvenlik örgütünü kurması fikriyle ilgili düşünceleri; NATO’ya alternatif olmaması, yalnızca bütünleşme mantığıyla değil bölgenin gerçek stratejik ve güvenlik ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte bir oluşum olması, NATO üyesi tüm Avrupalı devletlerin otomatik olarak BAB’a da üye olması, böyle bir güvenlik yapılanmasının NATO’nun Avrupa ayağı olarak iş görmesi gerektiği ve kendi açısından da hem sorunların yaşandığı bölgelere yakın konumda olması ve hem de NATO’da güçlü ve etkin bir aktör olduğundan dışlanmaması gerektiği şeklinde olmuştur.¹⁸³

Türkiye, ODP’nin oluşumu ve devamında bir uzantısı olan AGSK ve AGSP’nin içinde her zaman yer almak, etkin bir rol oynamak istemiştir. Ancak Türkiye’nin AB’ye tam üye olmamasından kaynaklı olarak, zaman zaman sorunlar yaşanmıştır. AGSP konusunda bazı üye ülkeler, Türkiye’yi üye olmadığı için istememişlerdir. Türkiye’de de bu konu, Avrupa’nın dışlama çabası olarak anlamlandırılmıştır.¹⁸⁴

İlke olarak üçüncü ülkelerin ODP kapsamında Birlik operasyonlarına katılmasında benimsenen temel ilke, Birlik’in karar alma özerkliğini yargılamama durumudur. Bu konu AB’nin ortaklık algısı ve aynı zamanda ortaklarıyla yaşadığı gerginliğin kaynağı olarak görülmektedir. Ancak teoride, üçüncü ülkeler, AB üyeleri ile beraber katıldıkları

¹⁸³ İlhan Uzgel, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, Baskın Oran (ed.), **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt II, 11. Baskı, İstanbul, İletişim yy., 2009, s.314-315.

¹⁸⁴ Özdal, 2013, **op.cit.**, s.259-260.

operasyonlarda eşit haklara ve yükümlülöklere sahiptirler.¹⁸⁵ Nitekim, Orta ölçekte veya daha büyük ölkeler, Rusya ve Türkiye gibi, AB operasyonlarına katıldıklarında AB politikalarını, diğör ölkelere göre daha çok etkileme umuduna sahiptirler.¹⁸⁶

Türkiye'nin ODGP konusundaki arzusu ve hevesi Köln AB Zirvesi'ne kadar AB üyeleri tarafından da desteklenmiştir. Ancak Köln'de Türkiye'nin AB üyesi olmayan üçüncü ölkelerle bir tutulması bu desteğin sona erdiğini göstermektedir. Nitekim, bu sayede AB üyesi devletler, AGSP çerçevesinde, karar mekanizmasında, Türkiye her ne kadar NATO üyesi bile olsa, NATO imkan ve kabiliyetlerinden kendi içlerinde anlaşarak yararlanmak istemişlerdir.¹⁸⁷

NATO üyesi olup da, AB üyesi olmayan ölkeler ki, başında Türkiye geliyor; Petersberg Görevleri kapsamında AB'nin AGSP çerçevesinde tanıdıkları statüyü ve yetkileri yeterli görmemişler ve sadece bir danışma yeri olarak görölmeyi kabul etmemişlerdir. Türkiye de böyle devam etmesi durumunda AGSP kapsamında, NATO kabiliyetlerinin kullanımına izin vermeyeceğini belirtmiştir. Bu durum, ABD'nin kendi politikasını da etkilediğinden, Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan sorunları düzeltmeye çalışan en önemli aktör ABD olmuştur.¹⁸⁸

2000 yılında Brüksel'de yapılan NATO toplantısında, Türkiye konumunu güçlendirmek amacıyla, AB'nin yapacağı her operasyonda NATO imkan ve kabiliyetlerini kullanmadan önce, ittifaktan onay alması ve yetki talebi şartını kabul ettirmiştir. Her ne kadar bu durum Türkiye'nin başarısı olarak görölse de ABD de kendi imkan ve

¹⁸⁵ Thierry Tardy, "CSDP: getting third states on board", **EUISS**, Mart 2014, s.2.

¹⁸⁶ **Ibid.**, s.3.

¹⁸⁷ Özdal, 2013, **op.cit.**, s.277-278.

¹⁸⁸ **Ibid.**, s.281-282.

kabiliyetlerinin kullanılmasının denetlenmesini önemli görmüş ve Türkiye'yi bu noktada desteklemiştir.¹⁸⁹

b. BAB Silahsızlanma Grubu

Avrupa'da kolektif savunma ve güvenlik konularında İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, AB üyesi olan ülkeler tarafından adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda atılan önemli adımlardan bir tanesi de Batı Avrupa Birliği'dir (BAB). SSCB ve komünizm tehlikesi ile karşı karşıya kalmak, AB üyesi ülkelere AB'nin güvenliği ve savunması konularında adım atılması gerektiği inancını doğurmuştur.¹⁹⁰

Mart 1947'de, Fransa ve İngiltere tarafından Dunkirk'te, İttifak ve Karşılıklı Yardım Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma, iki ülke arasında BM'nin yanı sıra birbirleriyle yakın işbirliği, saldırıya karşı koyma ve barışın muhafazası konusunda anlaşmaya varılmıştır. Bu öncelikle, Avrupa'da gelecekte yaşanabilecek herhangi bir Alman saldırısını engelleme amacı taşımaktadır. Bir sonraki yıl, Mart 1948'de, Brüksel Antlaşması imzalanmış ve 3 ülke daha bu girişime dahil olmuştur: Belçika, Lüksemburg ve Hollanda. Anlaşmada vurgulanan; herhangi bir saldırı politikasına karşı koyma ve güvenlik ile uluslararası barışın sürdürülmesinde birbirlerine destek olmaktır. Kendi ittifaklarını şu şekilde özetlemektedirler: "Kolektif savunma için kültürel, sosyal ve ekonomik konularda işbirliği".¹⁹¹

SSCB'nin Berlin'i ablukaya almasıyla, ABD için tehdit algılamasında değişiklik olmuş ve Avrupa güvenliği konusundaki politikası değişikliğe uğramıştır. Sadece Almanya

¹⁸⁹ Uzgel, **op.cit.**, s.316.

¹⁹⁰ Açıkmeşe ve Dizdaroğlu, **op.cit.**, s.2.

¹⁹¹ 1947-1954 The road to European defence cooperation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

tehdidi değil, tüm bunların yanına SSCB tehdidi de eklenmiş ve tüm bu yaşananlar Nisan 1949'da NATO'nun kurulmasına yol açmıştır.¹⁹²

NATO kapsamında, Batı Almanya'nın silahsızlandırılmış statüsü ve Batı Avrupa güvenlik yapısının dışında tutulması konusu en önemli tartışma konularından biri olmuştur. Bu konuyu daha da önemli bir hale getiren 1950 yılı Kore Savaşı ile birlikte, ya Rusya da böyle bir girişimi Almanya'da yaparsa sorusunun akıllara gelmesiyle olmuştur. Bu endişe ABD ve İngiltere'yi harekete geçirmiş ve Almanya'nın yeniden silahlandırılması konusunda diğer Avrupa ülkelerine baskı yapmalarına sebep olmuştur. Bu kapsamda, ortaya çıkacak Almanya gücünü kontrol altında tutabilmek maksadıyla Avrupa Savunma Topluluğu girişimi olmuştur. Bu girişim, ekonomik olarak Almanya'nın dizginlenmesi bakımından 1950 yılı, 9 Mayıs tarihli Schuman Deklarasyonu'nun askeri ve siyasi bir gerekliliği ve devamı olarak bütünleşme hareketinin bir uzantısı olmuştur. Ardından 24 Ekim 1950 tarihinde Pleven Planı, Başbakan Rene Pleven tarafından ortaya atılmış olup, bir Avrupa Ordusu'nun kurulmasını öngörmekteydi. Ancak bunun Fransız Parlamentosunda reddedilmesiyle, bunların üzerine de ABD'nin Avrupa'ya olan yardımları, Almanya konusu gündeme gelince azaltma sinyalleriyle birlikte tüm bu sorunları çözmeye yönelik gerçekleşen çözüm; Brüksel Antlaşmasının 23 Ekim 1954 Paris düzenlemeleri vasıtasıyla tadil edilmesi ve böylece BAB'ın kurulması olmuştur. 1955 yılında bu düzenlemelerin yürürlüğe girmesiyle İtalya ve Almanya da dahil edilmiş ve yedi üyeli bölgesel bir örgüt olmuştur.¹⁹³

Avrupa güvenliği ve savunması denilince BAB konuların başında gelmektedir. BAB, 17 Mart 1948'de imzalanan Brüksel Antlaşması'nın 1954 yılında Almanya ve İtalya'nın da

¹⁹² Özdal, 2013, **op.cit.**, s.60.

¹⁹³ Açıkmeşe ve Dizdaroğlu, **op.cit.**, s.12-15.

dahil edilerek değiştirilmesiyle kurulmuş bir örgüttür. Bu yedi Batı Avrupa Devleti; Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda, İngiltere, Almanya, İtalya'dır.¹⁹⁴ 1954'te, 1948 Brüksel Antlaşması İtalya ve Batı Almanya'nın girişine izin verecek şekilde değiştirilmiş olup bu durum, Soğuk Savaş dönemi boyunca Avrupa savunmasının şekillenmesinde küçük ancak somut bir rol oynayan Batı Avrupa Birliğinin oluşmasına yol açmıştır.¹⁹⁵ BAB, kısmen 1987 yılına kadar, Avrupa'nın güvenliğinin NATO üzerinden sağlanması söz konusu olduğundan, İran-Irak Savaşı sırasında, Basra Körfezi'ne döşenen mayınların temizlenmesi görevine kadar işlevsiz kalmıştır.¹⁹⁶

10 Aralık 1991 BAB Deklarasyonu ile, BAB ile NATO arasındaki ilişki kesin bir şekilde belirtilmiştir. BAB'ın Avrupa kanadı olarak NATO'ya destek olan bir araç olduğu açıklanmıştır. 19 Haziran 1992'de alınan Petersberg Kararları ile kriz yönetimi kapsamında BAB'ın görevleri belirlenmiştir. Bu kapsamda üstlendiği görevler; barışın yeniden tesisi, müdahale güçlerinin görevleri, insani yardım ve kurtarma ile barışı koruma görevleridir.¹⁹⁷

1993 Mayıs ayında Roma'da Batı Avrupa Birliği'nin toplantısında, Konsey tarafından resmi olarak sonradan kabul edilen, geçişin organizasyonel yönleri katılımcılar tarafından görüşülmüştür. Böylece Batı Avrupa Silahlanma Grubu doğmuştur. 2000'e kadar 19 üyeye yükselen grup 2005'e kadar devam etmiştir. Hedefleri arasında, Avrupa savunma teknolojisi ve kaynakların etkin kullanımı ile gereklilikler arasındaki uyumu sağlayarak endüstriyel temeli güçlendirmenin yollarını aramak vardı.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Özdal, 2008, **op.cit.**, s.128.

¹⁹⁵ 1954-1991, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

¹⁹⁶ Özdal, 2008, **op.cit.**, s.129.

¹⁹⁷ **Ibid.**, s.132.

¹⁹⁸ 1954-1991, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Maastricht ile ODGP alanında ortak eylem mekanizmasının oluşturulması, BAB'ın yeniden canlandırılması öngörülmüştür. Ortak eylem mekanizması, Avrupa Toplulukları için yaşamsal öneme sahip konuları kapsamaktadır. Maastricht ile BAB, AB'nin savunmasında görevlendirilen sorumlu kurum olmuştur.¹⁹⁹ Maastricht Antlaşması ile BAB, AB'nin savunma kolu haline getirilmiştir. Bu görev, AB'nin kendi savunmasını kurana dek BAB'a tahsis edilmiştir.²⁰⁰ Bu noktada oluşan durum Türkiye'yi rahatsız etmiştir. Nitekim AB'nin hukuk bakımından doğrudan bir parçası olmayan bu örgüt ODGP kapsamında uygulayıcı olmuş ve Maastricht ile NATO üyesi olan ancak BAB üyesi olmayan ülkelerin ortak üye statüsüne dahil edilmesi çağrısının yapılması Türkiye'de, Avrupa güvenliği ve savunması alanında karar mekanizmasına dahil edilmediğinden bir dışlanmışlık hissi yaratmıştır.²⁰¹

10-11 Ocak 1994'te Brüksel Zirvesi yapılmıştır. Brüksel Zirvesi'nde Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği politikasının temeli atılmıştır. Bunun anlamı, NATO'nun imkan ve kabiliyetleri kullanılarak, ABD'nin istemediği ancak, Avrupa'nın istediği durumlarda, BAB'ın şemsiyesi altında operasyon yapılabileceğidir.²⁰² NATO ve AB yakın işbirliği içerisinde oldukları. Bu yapıcı ilişki 1990'larda AB'nin yeni bir ortak dış politika ve güvenlik politikası geliştirmeye başladığından beri daha da artmaya başlamıştır.²⁰³ NATO Brüksel Zirvesi'nde NATO'nun Avrupa ayağını güçlendirmek maksadıyla Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK) ile Birleşik Müşterek Görev Kuvveti (CJTF) kurulması kararlaştırılmış olup, AB'ye BAB vasıtasıyla NATO imkanlarını kullanma hakkı tanınmıştır.²⁰⁴

¹⁹⁹ Özdal, 2013, **op.cit.**, s.124-126.

²⁰⁰ Açıkmeşe ve Dizdaroğlu, **op.cit.**, s.22.

²⁰¹ Sanem Baykal, Tuğrul Arat (Ed: Baskın Oran), "AB'yle İlişkiler", **Türk Dış Politikası Cilt II: 1980-2001**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, s.329.

²⁰² Açıkmeşe ve Dizdaroğlu, **op.cit.**, s.27.

²⁰³ NATO Nedir? **Transatlantik İttifakı'na Bir Giriş**, NATO yayınları (Kamu Diplomasisi Bölümü), s.32.

²⁰⁴ Özdal, 2008, **op.cit.**, s.132.

1996'da Berlin'de yapılan zirvenin ardından imzalanan bildirgeyle NATO kabiliyetlerinin BAB tarafından yürütülen operasyonlarda kullanılabilmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır. Daha sonra bu mekanizma Berlin Artı adını almıştır. Ardından 1999 yılı 1 Mayıs'ta yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması ile BAB'ı etkinleştirmeye yönelik düzenlemeler belirtilmiştir.²⁰⁵

BAB'ın AB ile bütünleşmesine Nice Antlaşması ile hukuken de imkan verilmemiştir. Bu durum esasında uygulamada da olasılıksız bir hal almıştır. Nitekim, güvenlik ve savunma konuları üye ülkelerin çok hassas olduğu konulardır.²⁰⁶ 2000'de gerçekleşen Nice Zirvesi'nde, önemli bir husus olarak BAB'ın operasyonel faaliyetlerinin bir kısmı AB'ye devredilmiştir.²⁰⁷

Neden BAB'ın etkin olamadığı ve/veya sadece faaliyet göstermesinin sembolik bir önemi kaldığı sorusuna yanıt vermek gerekirse; bu duruma sebep olan husus, örgütün resmen faaliyete geçtiği 6 Mayıs 1955 tarihi esnasında, üyelerinin aynı zamanda NATO üyesi olması, NATO'nun da ortak bir savunma mekanizması tesis etmesi ve bu örgütün NATO'nun sahip olduğu bütünleşmiş askeri yapıya sahip olamamasıdır.²⁰⁸ Nitekim Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi, AGSP'nin geliştirilmesine yönelik atılan adımlar ve NATO'nun da kolektif savunmaya ilişkin hüküm içermesi; BAB'ın artık rolünü tamamladığına ilişkin açıklama yapılmasına sebep olmuş ve kapatılma yönünde ortak karar alındığı belirtilmiştir.²⁰⁹

²⁰⁵ **Ibid.**, s.132-133.

²⁰⁶ Özdal, 2013, **op.cit.**, s.139.

²⁰⁷ Özdal, 2008, **op.cit.**, s.136.

²⁰⁸ Açıkmeşe ve Dizdaroğlu, **op.cit.**, s.16.

²⁰⁹ Doç. Dr. Amine Akçadağ Alagöz, "Batı Avrupa Birliğinin Sonu", <http://www.bilgesam.org/incele/779/-bati-avrupa-birligi'nin-sonu/#.WdEzt63BJ-V> (Erişim tarihi:01 Ekim 2017).

II. ASA’NIN AVRUPA SAVUNMA SANAYİNİN BÜTÜNLEŞMESİNDEKİ ROLÜ

A. Savunma Sanayiinde Tek Pazarın Olası Faydaları ve Sorunları

a. Savunma Sanayiinde Tek Pazarın Faydaları

1957 yılı Roma Antlaşmasının 223. Maddesinde AT kapsamında savunma alanında bir bütünleşmeye gitme ve savunma mevzusunun açık pazar haline getirilmesi yolu kapanmıştır. Ayrıca; silah, mühimmat ve savaş malzemeleri konusunda, AT üyesi ülkeler kendi çıkarlarını korumak anlamında her türlü tedbiri almakta serbest bırakılmışlardır.²¹⁰ Nitekim görüleceği üzere, savunma konusu 1957’den bu yana hala ülkelerin mahrem konuları arasında tutulmaya çalışılmaktadır.

1980’li ve 90’lı yıllar, AB’de Akdemir’in söylemiyle, Avrupa’nın “tek” leşmesi yönünde ciddi çabaların harcandığı yıllar olmuştur. Parasal ve siyasal anlamda birliğin sağlanması için etkin bir dönem yaşanmıştır.²¹¹ 1 Temmuz 1987’de yürürlüğe giren Tek Avrupa Senedi (TAS) ile siyasi işbirliği ve ekonomik bütünleşme aynı düzey ve önemde kabul edilmiştir. TAS ile siyasi bir AB yaratma hedefi resmi bir hale getirilmiştir.²¹² Güvenlik ve savunma konularına ilişkin TAS ile işbirliği hedefi yine vurgulanmış, ancak neticede devletler ulusal egemenliklerinden vazgeçmemişlerdir. TAS, ASİ’nin hukuksal zeminini oluşturmuştur.²¹³

²¹⁰ Arslan ve Beyoğlu, **op.cit.**, s.128.

²¹¹ Akdemir, **op.cit.**, s. 47.

²¹² Özdal, 2013, **op.cit.**, s.102-103.

²¹³ **Ibid.**, s.113-115.

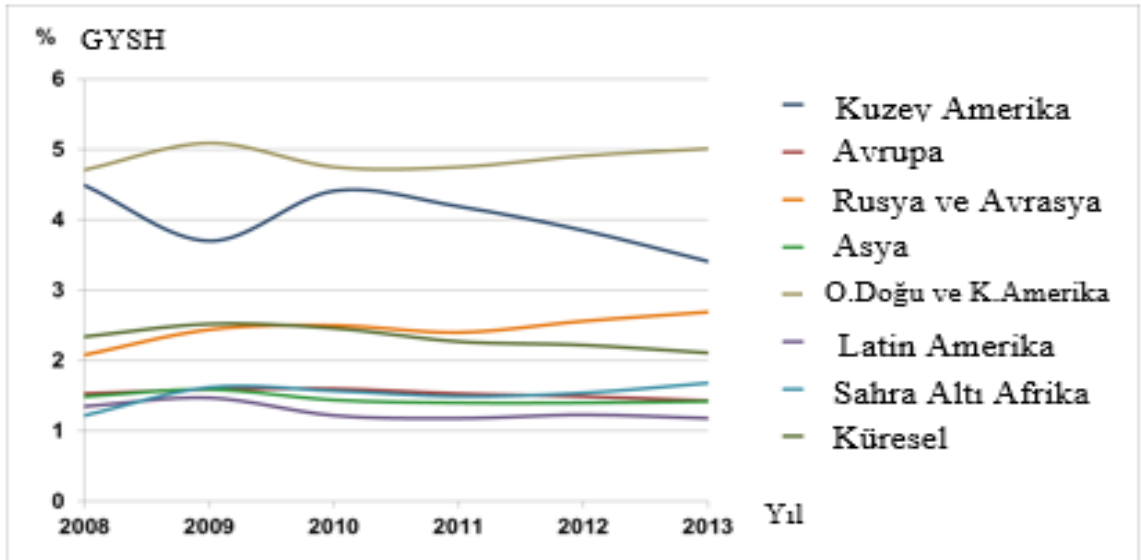
AB neden savunma sanayi sektöründe işbirliğine yönelmek durumunda kaldı, sorusuna ilişkin şu cevap verilmektedir. Mevcut durum ne ekonomik ne de güvenlik ile ilgili Avrupa savunma sektörünün çıkarlarına hizmet etmektedir. Bundan dolayı değişim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu “kaybet-kaybet” durumu Soğuk Savaşın sonundan beri artan şekilde gün yüzüne çıkmıştır. Tüm bunların yarattığı baskı ile üye ülkelerin silahlanma konusunda daha sistematik bir yaklaşım geliştirmesi ihtiyacı doğmuştur. Birliğin politik hedefleri ile politik seçenekleri ve kapasitesi arasındaki derin boşluk, bu problemi işaret ederek üye ülkeler üzerinde baskıyı artırmıştır.²¹⁴

Ayrıca, küreselleşmenin itici gücü olan teknolojik değişim hızı, savunma ve bilgi-iletişim teknolojilerinde çok önemli bir yere sahiptir.²¹⁵ Begüm Şener Güler’e göre küreselleşme; siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel bir dönüşümü ifade etmektedir. Bu dönüşümü tetikleyen şey ise teknolojik gelişmelerdir.²¹⁶ Savunma pazarlarının küreselleşmesi, teknolojik değişiklik ve malzemelerin artan maliyeti, kendi kendine yeterliğin maliyetinin çok yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Bu da AB içerisinde işbirliğini tetikleyen ve ortak bir savunma pazarı kurulması ihtiyacını ortaya çıkaran olgudur.

²¹⁴ Christian Mölling, “Options for an EU regime on intra-community transfers of defence goods”, **Chaillot Paper-Towards A European Defence Market**, Kasım 2008, s.55.

²¹⁵ Güler, **op.cit.**, s.53

²¹⁶ Güler, **op.cit.**, s. 48.

Tablo-2: Finansal Krizden Beri Bölgesel Savunma Harcamaları (ASA, IISS, IHS, NATO, SIPRI) ²¹⁷

Kasım 2005'te ASA Yönetim Kurulu, Savunma Tedariki Davranış Kuralları ile birlikte Avrupa Savunma Ekipman Pazarında rekabetin desteklenmesi ve şeffaflığın geliştirilmesi için hükümetlerarası rejimi onaylamıştır. Temmuz 2006'da Savunma tedarikinde rekabeti desteklemek için Davranış Kuralları tüm üye ülkelerce başlatılmış ve onaylanmıştır.²¹⁸ Tüm bunların yanında, ASA resmi internet sitesinde, 2006 yılı Temmuz'da Elektronik Bülten Bildirimi (Electronic Bulletin Board) yaparak AB çapında bir perspektif girişimiyle önemli bir adım atmıştır. Savunma Tedarikinde Davranış Kurallarına dayanan bu elektronik sistem 1 milyon Euro üzerindeki ekipman ve askeri anlamdaki tedarikler için ücretsiz olarak kurulmuştur. Ülkeler buraya ücretsiz olarak ilan verebilmekte ve verilen ilanları görebilmektedirler.²¹⁹

²¹⁷ Olivier de France, "Defence budgets: Europe's Maginot moment?", **EUISS**, Mart 2014, s.2.

²¹⁸ 2004-2014 10 years in 50 dates, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/10-years-in-50-dates>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

²¹⁹ Batora, **op.cit.**, s.1090.

Savunma alanında bütçe yetersizlikleri ve tedarik sorunları ile ilgili çıkmazdan kurtulmak için, Avrupa Savunma Malzemesi Pazarı (EDEM: European defence equipment market) geliştirilmiştir. Savunma sektörü için tek pazar oluşturulmasının ekonomik açıdan ana fikri şudur: Bu fikir; ölçek ekonomisinin daha büyük boyutta yer alabildiği Avrupa şirketleri için daha büyük bir iç pazar yoluyla savunma harcamasının verimliliğini geliştirmektedir. Bu durum, Avrupa'nın savunma endüstri ve teknolojik verisinin rekabetçiliğini ve büyümesini arttırabilir. Bu iç pazarda, şirketler arasındaki rekabet ve ticaret, devlet müdahalesi ve sınırlamalar olmaksızın mümkün olabilir. Uluslararası savunma şirketleri için bu, yeniden yapılandırma ve üretimi rasyonalize etmek için bir seçenek doğurmaktadır. Bu da onları daha rekabetçi yapmaktadır. Böyle bir pazar için gerekli ekonomik şartların yaratılması amacıyla, malların taşınması ve tedariki, endüstriyel işbirliği ve rekabet alanlarında çeşitli uygulamalar ve düzenlemeler için net değişikliklerin yapılması gerekecektir. Tamamen entegre olmuş bir EDEM'in rekabet, tedarik, ihracat ve topluluk transferleri alanlarında da bir dizi düzenleme ve uyumlu prosedürleri içermesi gerekmektedir.²²⁰

“Daha kuvvetli bir Avrupa'ya doğru” sloganının en önemli destekleyicisi, ortak bir savunma pazarının oluşturulması hedefinden doğmaktadır. Birçok gerekçe bu durumu gündeme getirmiştir. Bunlardan bazıları; standardizasyon konusundaki uyum sorunu, tekrarlama, ekonomik anlamda küçülmeye gitme ve yaşanan durgunluk, üye ülkelerin korumacı tavırları ve teknolojik anlamda Avrupa'nın geri kalmışlığıdır.²²¹

ASA'nın göreve başlamasıyla birçok gözlemci, geleneksel uyuşmazlıkların aşılabacağına dair bir umut doğduğuna inanmıştır. Ancak, ASA kurulduğu dönemde topluluk içi transferlere ilişkin konulara müdahil olmamıştır. Bu konuyu Komisyon ciddi

²²⁰ Mölling, **op.cit.**, s.57.

²²¹ Arslan ve Beyoğlu, **op.cit.**, s.129.

düşüncelerle ele almış ve daha bütünleşmiş bir Avrupa savunma pazarı ve AB savunma ekipman politikasını desteklemek için eyleme geçmiştir. Bu konudaki çalışmaları ve konferansları çözüm maksadıyla yönlendirmiş ve bu alana katkı yapmalarını istemiştir.²²²

En uygun transfer rejimi, güvenlik algısı ile ekonomik yaklaşımı bütünleştirebilecek olandır. Transfer rejiminin ana amaçları şunlar olmalıdır:

- AB içinde savunma mallarının serbest dolaşımını oluşturmak
- Özellikle yeniden ihracat ve tedarik güvenliği konusunda, üye ülkelerin ulusal güvenlik ve politik çıkarlarını sağlamak
- Lisans prosedürlerini uyumlu ve basit hale getirmek
- Transferlerin şeffaflık, izlenebilirlik ve kontrolünü organize etmek
- Rejimin, ihracat konusunda Davranış Kuralları ve diğer uluslararası anlaşmalarla bağdaştırılması
- Üye ülkeler için makul koruyucu seçenekleri onaylamak²²³

Spesifik amaçların ötesinde, her rejimin sağlaması gereken bazı önemli ögeler vardır ki; bunlar siyasi boyutun bütünleşmesinin yanı sıra sistemin yönetilmesi için gereklidir. Bu ögeler:

- rejimin faaliyet alanının tanımı
- politika belirleyici bir mekanizma
- transfer izinleri sistemi için şartlar oluşturma
- yönetici bir mekanizma
- kontrol/rıza mekanizması

²²² Mölling, **op.cit.**, s.68.

²²³ **Ibid.**, s.69.

- yasal bir temel²²⁴

AB hala konsolide edilmiş bir savunma pazarı olma konusundan uzaktadır. Ancak Avrupa Savunma Teknolojisi ve Endüstriyel Taban (EDTIB) tüm AB düzeyinde karşılıklı işbirliğin geliştirilmesi, yapılan/ele alınan işlerin sürdürülmesi ve korunması, savunma pazarlarının liberalize ve regüle edilmesi konusunda bir politika çerçevesi olarak ortaya çıkmıştır.²²⁵

Ülkeler savunma alanında ekonomik sorunlar yaşayabilirler ve bu durumdan da kaçamadıkları gözlenmektedir. Bu ekonomik sorunlar savunmaya ayrılan bütçe ve artan girdi maliyetlerinden kaynaklanabilmektedir. Bu durum da savunma tercihleri konusunda zorluklar yaratabilmektedir. AB genelinde bu sorunların aşılmasında ana görüşün ne olduğunun belirlenmesi, savunma malzemelerinde Tek Pazar'ın oluşturulması verimliliği artırma yönünde bir etki sağlamak açısından önemlidir. İktisat teorisi, Avrupa endüstriyel savunma politikasının verimli hale getirilmesi için bir takım prensipler sunmuştur. Bu durum, karşılıklı fayda temeline dayanan serbest ticaret ile sağlanabilir. Gereklilikler konusunda uluslararası uyumun sağlanması, AR-GE maliyetinin tekrarlanmasını engelleyecek ve maliyeti azaltacaktır.²²⁶

Yapılan değerlendirmelere göre, AB pazarında savunma malzemeleri için Tek Pazar yaratma konusu maliyetsiz olmayacaktır. Tabii ki bu durumdan kazancı ve kaybı olan firmalar, bölgeler, sanayiler olacaktır. Bu durumda da, kaçınılmaz olarak kaybedenler tarafından lobi faaliyetleri, korumacı hareketler vb. olacaktır.²²⁷ Ancak bunların tamamı,

²²⁴ **Ibid.**, s.70.

²²⁵ Fiott, 2015, **op.cit.**, s.1.

²²⁶ Hartley, **op.cit.**, s.307.

²²⁷ **Ibid.**, s.308.

belli bir süre sonra AB hukukunun da etkin hale gelmesiyle düzen içerisinde dahil edilebilecek ve gerekli ayarlamalar yapılacaktır.

Avrupa’da tedarik güvenliği konusu her zaman AB üyelerinin kendilerinin yegane çıkarları olmuştur. Ancak 2013 yılı Aralık ayında AB çapında tedarik güvenliğinin sağlanması gerektiğine karar verilmiştir. Bu konuda AB çapında bir yol haritası çizilmesi için ASA ve Komisyon görevlendirilmiştir. Bu durum yaşanan küresel kriz ve ortaya çıkardığı ekonomik durumlardan kaynaklı, Avrupa’nın endüstriyel rekabetçiliğini geliştirme ve sürdürme ihtiyacından doğmuştur.²²⁸

b. Karşılaşılabilecek Engeller/Sorunlar

(i) Ülkeler Açısından

Güvenlik ve savunma alanındaki politikalar bakımından düşünsel geçmişler, ulusal güvenlik kültürünün devamına ve bunların benimsenerek aynı şekilde izlenmesine yol açar. Birçok normatif ve bilişsel standart, devletin ulusal güvenlik çıkarlarını ve politikalarını şekillendiren kimliğine katkı sağlamaktadır.²²⁹

Ek olarak; AB çapında transfer düzenlemelerinde genellik ve emniyet eksikliğinden dolayı yabancı tedarikçiler, tedarik güvenliğini garanti edememektedirler. Bu durumda ulusaşırı tedarik zincirlerine devlet müdahalesi söz konusu olabilmektedir. Bu durumların tamamı şu ana açığı ortaya koymaktadır. İç pazar regülasyonlarının uygulandığı diğer pazarların aksine; askeri malların Avrupa içi transferleri, Avrupa içi üretim zincirinin bir parçası olsa dahi, ihracat olarak düşünülmektedir. Bunun

²²⁸ Daniel Fiott, “Autonomy without autarky: An EU roadmap for security of supply”, **EUISS**, 2014, s.1.

²²⁹ Antoine Rayroux, “Speaking EU defence at home: Contentious discourses and constructive ambiguity”, **Cooperation and Conflict**, Vol:49, No:3, 2014, s.389.

neticesinde de, tüm prosedürler hem Avrupa içi transferlere hem de üçüncü ülkelere yapılan ihracat için uygulanmaktadır. Bu yüzden de savunma şirketleri zaman kaybını, maliyet yaratan idari prosedürleri ve alınması gereken lisans ve sertifikalar ile izinleri, ihracat, ithalat, dağıtım, son kullanım vb. durumları AB içi olsa dahi hesaplamak durumundadır.²³⁰ Bu da savunma alanındaki alışverişi kısıtlayarak savunma sektörünün içe dönük olmasına ve bulunduğu ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmesine sebep olmaktadır.

Nitekim güvenlik sektörü, değişim aşamasında, ülkelerin kalkınma ve istikrarı konusunda anahtar bir role sahiptir. Bu bakımdan, AB'nin geniş güvenlik gündeminde Güvenlik Sektörü Reformu (Security Sector Reform-SSR) merkezi bir noktada yer almaktadır. Ancak bu noktada AB'nin yüzleşmek zorunda olduğu önemli zorluklar bulunmaktadır. Bu zorlukların başında iç ve dış politika karşılaşması vardır. Güvenlik sektörü çok hassas bir konu olduğundan ve ülkelerin egemenlikleri ile ilişkilendirildiğinden dolayı reform söz konusu olduğunda statükocular ve değişimi destekleyenler karşı karşıya geleceklerdir. Gücün dağılımında yapılacak değişiklik tüm alanlarda (siyaset, yapı, yönetim vb.) hassas bir durum yaratacaktır. Diğer bir zorluk da yerel sahiplik ile ilgilidir. Bu konuda, reform için tasarlanma aşamasına katılımda yerel aktörler gönüllü davranmamaktadırlar. Bunun sebebi de dışarıyı bir tehdit olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca güvenlik sektöründe reform yaparken ödüllerin ve cezaların belirlenmesi ve uygulanması da zor olmaktadır. Makro ve mikro seviyelerde yaklaşım farklılıkları gerekmektedir. Tüm bunların yanında uzun-kısa dönem beklentiler ve hedefler de değişkenlik gösterebilmektedir. Uzun dönem

²³⁰ Mölling, **op.cit.**, s.58.

ihtiyaçlar, kısa dönem taahhütler arasındaki gerilim bu reformların yapılması konusunda zorluk yaratabilmektedir.²³¹

Ayrıca savunma alanındaki kuralların hem işleyen hem de ihtiyaçlara uygun şekilde güncellenebilir olması gerekmektedir. Oluşturulacak sistemin bir veya birkaç ülkeye yük oluşturmaktan ziyade, sorumlulukların ve beklentilerin orantılı şekilde dağılımı önemlidir. Aynı zamanda elbirliğiyle AR-GE'ye yönelik çalışmaların da yapılması gerekmektedir. Nihayetinde yükün dengeli paylaşımı önemlidir. Ayrıca işlemlerdeki standardizasyonun sağlanması da aşırı bürokrasinin önlenmesi konusunda önemlidir. Üye ülkeler işbirliğine açık olmalı ve sürekli olarak “Temel Ulusal Çıkarlar” mottosu arkasına saklanmamalıdır.

Esasında bu yaşananlar yeni ortaya çıkmış bir sorun değildir. Avrupa topraklarında ciddi savaşlar, anlaşmazlıklar olmuş, Soğuk Savaş döneminden geçilmiş, rekabet her dönemde, savaşta veya barışta hat safhada olmuştur. Ancak, ulusal kaygılar Avrupa ülkeleri için her zaman ön planda olmuştur. Bu ulusal kaygıların temelinde de birbirlerine karşı duydukları güvensizlik yatmaktadır.

Ulus aşırı endüstriyel işbirliği, rekabetin anahtarıdır. Böyle olması, hızlı bir şekilde değişen taleplere yanıt verme yeteneğini ortaya koymaktadır. Bu kabiliyet yalnızca bir rekabet üstünlüğü değildir, aynı zamanda ülkelerin çıkarlarına da gelmektedir. Ülkeler, endüstrilerden, yeni zorluklara hızlıca karşılık vermeyi ve çözüm üretmelerini beklemektedirler. Bundan dolayı, askeri sistemler artan şekilde, kendi kendilerine tasarım yaparlar ve satışa hazır olacak şekilde üretim yapmaktadırlar. Yönetimsel zorluklardan bahsetmek gerekirse; sistemi birleştiren, gereken kalitedeki ürünü, parçayı

²³¹ Thierry Tardy, “Tackling the Challenges of SSR”, EUISS, Nisan 2016, s.1-2.

en uygun fiyata Avrupa'dan temin etmekte ve onu yerleşkesine getirerek birleştirme işlemini yapmaktadır. Ancak bu süreç anlatıldığı kadar basit bir şekilde işlememektedir. Hele ki, bu sistem/parça askeri bir malzeme ise işlemler daha karışık bir hal almaktadır. Malzemenin transferi için Avrupa savunma şirketlerinin ihracat lisanslarına başvurmaları zorunludur. Bu başvurular sadece her ürün için değil, aynı zamanda taşıma esnasında geçilecek her ülke içindir. Bu yüzden de, endüstriyel ilişkiler özelinde şirketler sadece finansal risk değil, aynı zamanda da devlet tarafından başlatılmış finansal ve idari yüklerle uğraşmak durumunda kalmaktadırlar.²³² Ayrıca, üçüncü ülkelere teçhizat ihraç eden Avrupa ülkelerinin, teknoloji transferi konusunda “know-how” u oldukça fazla aktardıkları da bazı uzmanlarca düşünülmektedir. Bunun yeni rakipler yarattığı yönündeki inanç da giderek artmaktadır.²³³

AB savunma endüstrisi alanında rasyonalizasyon ve konsolidasyonun gecikmesi ve üretim ile AR-GE alanlarında endüstriyel işbirliğinin kötüleşmesi, ülkelerin işlemler aşamasında yaşadığı zorluklardan kaynaklanmaktadır. Ayrıca şirketler ihracat lisansları için çokça başvuru yapmak durumunda kalmaktadırlar. Bunların haricinde, yasal belirsizlikler ve gereksiz bürokrasi oluşumu da mevcuttur. Bunlardan dolayı da, tedarikçiler ekstra yük taşımak durumundadırlar. Kendi hükümetlerine yaptıkları satışlarda bu zorluklarla karşılaşmamaktadırlar.²³⁴

Esasında ülkeler açısından karşılaşılabilecek engellerde ve sorunlarda Birlik açısından da olumsuz bir durum ortaya çıkmaktadır. Nedeni ise, ülkelerin kendilerince sorun olarak adlandırdıkları mevzularda kendilerini geri çekmelerinden dolayı, Birlik için edilmek istenen fayda da engellenmiş olmaktadır. En nihayetinde bu durum sektör

²³² Mölling, **op.cit.**, s.62.

²³³ O'Donnell, **op.cit.**, s.29.

²³⁴ Mölling, **op.cit.**, s.61.

açısından da zarar oluşturmaktadır. Bu korumacı yapı, atılmak istenen adımların önünde engeller oluşturmaktadır. Egemenlik konusundaki endişelerin giderilmesi için şeffaflığın, bilgi paylaşımının, sistematik işbirliğinin, karşılıklı güvenin ilerletilmesi gerekmektedir.²³⁵

Neticede, Avrupa endüstrisi artarak devam edecek şekilde uzmanlığı devam ettirme ve ODGP'yi desteklemek için yetenekleri geliştirme konusunda yetersiz kalmaktadır. Bunların sonucunda da, pazarlar hayatta kalmak için ekonomik anlamda çok küçük kalmakta ve yeterli ölçek ekonomisini sağlayamamaktadırlar. Bu da yeniden yatırım sağlayacak gerekli karı elde edememelerine sebep olmaktadır veya daha uygun fiyatlandırma yapmalarına imkan vermemektedirler.²³⁶ Şirketlerin hedefleri, karlarını ve uzun dönem teknolojik yaşayabilirliklerini artırmaktır. Öncelikleri, korumacılıktır. Bu sayede rekabeti bastırmak ve potansiyel ticari tehditleri ortadan kaldırmaları mümkün olacaktır.²³⁷ Bunu aşmak için, iç pazarı genişletmek ve ülkelerin ticaret pozisyonlarını artırmak konusunda yapılacak düzenlemeler bir kapı aralayacaktır. Ancak başka açıdan bakıldığında, ulusal bağımsızlığın önünü kesmek, kısıtlamak konusunda da bir endişe durumu söz konusu olacaktır.²³⁸

2006 yılından beri gerçek anlamda malzeme tedariki ve AR-GE harcamalarında gözle görülür bir düşüş yaşanmaktadır. Özellikle AR-GE alanındaki düşüş çok daha çarpıcıdır. Bu durum ülkeler için büyük ikilem yaratmaktadır. Bir yanda askeri alanda ve savunma sanayiinde en iyi ve yenilikçi olma çabası, bir yandan da bütçe hususunda

²³⁵ O'Donnell, **op.cit.**, s.33.

²³⁶ Mölling, **op.cit.**, s.56.

²³⁷ De Vore, **op.cit.**, s.443.

²³⁸ Fiott, 2015, **op.cit.**, s.7.

yaşadıkları zorluklar ve uygulanan sıkı ekonomik tedbirler, ülkeleri oldukça zorlamaktadır.²³⁹

Görülmektedir ki, savunma alanında atılacak bir adım ya da atılmasının önüne geçilen bir adım mutlaka ki hem ülkeleri, hem sektörü hem de Birliği etkileyecektir. Ama bu etki her zaman hepsinin faydasına ya da zararına olamayacak ve bu anlamda değişkenlikler olacaktır. Buradaki esas önemli olan nokta, atılacak adımın genelde sağladığı etkinin olumlu olup olmadığıdır.

(ii) Savunma Sanayii Açısından Sektörel İşbirliğinin Olası Sonuçları

Savunma sektörü niye bu kadar ulusal düzeyde tutulmak isteniyor diye sorulduğunda, savunma endüstrisinin neticede askeriye hizmet ettiğinden yola çıkarsak, devletlerin savunma ve güvenlik politikalarıyla doğrudan ilişkili olduğunu söylemek uygun olacaktır. Bu bakımdan savunma sanayii ile ulusal otoriteler birbirlerine bağımlıdırlar.²⁴⁰ Aynı zamanda savunma sektörü için, bulundukları ülkelerin ilk müşterisi ve temel kar kaynakları olduğu da unutulmaması gereken bir faktördür.

Ekonomik açıdan yaklaşıldığında, savunma malzemelerini ihraç eden AB ülkelerinin kazançlarını paylaşmak istememeleri de işbirliği alanındaki en önemli engellerden biridir. İşbirliği hususunda bazı uzmanlar, çok sayıda ülkeyle bu alanda işe kalkışmanın projeleri zora sokabileceğini düşünmektedirler. Özellikle AR-GE konularının iki, maksimum üç ülkeyle çalışılmasının verimli olacağını, aksi durumda AR-GE'nin karışık yapısından dolayı sorunlar yaşanabileceğini belirtmektedirler. Küreselleşmenin

²³⁹ Wolf, **op.cit.**, s.1.

²⁴⁰ Göğüş Doğan, **op.cit.**, s.340.

getirmiş olduğu etkiden kaynaklanarak, bugünün savunma endüstrisinin pek çok zorlukla karşılaşacağı uzmanlarca düşünülmektedir. Bu şirketlerin her şeyden önce Amerikalı mı Avrupalı mı olduklarının tanımlanmasının zorluğu gündeme getirilmiştir. Avrupa’da olan bir Amerikalı savunma şirketi nasıl tanımlanır veya önceliği Amerikan savunma pazarı olan bir Avrupalı şirketin, Avrupalı mı yoksa transatlantik özellik gösteren bir şirket mi olduğu tartışmalıdır.²⁴¹

Ayrıca; AB, savunma sanayi mallarıyla ilgili olarak, kendi içerisinde bu malların dolaşımı ile ilgili sorunlar yaşamaktadır. Bu konuda Birlik ile üye ülkelerin farklılaşan çıkarları mevcuttur. Bu malların sadece Birlik içinde değil, uluslararası ticarete konu olması durumunda ise, daha büyük çaplı sorunlar çıkmaktadır. Teoride, daha entegre olmuş bir Avrupa savunma pazarı, daha çok savunma sanayii malının Avrupa ülkeleri arasında serbest dolaşımına imkan sağlayacaktır.²⁴² Ancak pratikte de bunu sağlamanın önünde oldukça çok engel bulunmaktadır.

2007’den bu yana, savunma sektörünün ekonomik gerekliliklerine bir cevap olarak ulus aşırı savunma şirketleri ortaya çıkmıştır. Ancak bunlar da AB sınırları karşısındaki idari/yönetimsel hat boyunca kendi üretimlerini konsolide etme ve rasyonel hale getirme konusunda yapmaları gerekenleri hala sonraya bırakmaktadırlar. Küçük ve orta ölçekli girişimciler için ise, tedarik zincirinin bir parçası olmak veya alt yüklenici olmak, ulusal düzenlemeler hala farklı iken oldukça zor ve maliyetli bir konudur. Özellikle, küçük ve orta ölçekli girişimciler için farklı bir üye ülkenin pazarına girmek, farklı uygulamalardan dolayı, son derece maliyetli bir iştir.²⁴³

²⁴¹ O’Donnell, **op.cit.**, s.28.

²⁴² Keohane, **op.cit.**, s.6.

²⁴³ Mölling, **op.cit.**, s.56.

Tedarik ve işbirliğindeki çıkmazın yanı sıra, genelde ulusal olarak tahsis edilen harcamaların bir sonucu olarak, AB’li olmayan tedarikçilerle AB şirketlerinin rekabeti konusu zorluklar yaratmaktadır. Nispeten küçük üretim paylarından dolayı, AB şirketleri fiyatları makul seviyede tutarak ihracatlarına güvenmektedirler. Bu düşük bütçelerden dolayı da, endüstrilerdeki çeşitlilik ve yenilikçiliği devam ettirme ve AR-GE’deki yatırımı yeterli bir seviyede tutma konusunda eksik kalmaktadırlar. Bu da EDTIB’i (European Defence Industrial and Technological Base) zayıflatmakta ve uzun dönemde tehlikeye sokmaktadır. Tüm bunlar da, rekabeti ve ürün çeşitliliği ile kalitesini olumsuz olarak etkilemektedir.²⁴⁴

Sektör açısından bu konuya ekonomik-endüstriyel perspektiften yaklaşmak gerekirse; üye ülkelerin birbirlerine topluluk içi rejimde duydukları karşılıklı güven oldukça azdır. Her üye ülke belli bir seviyede kendi ihracatı üzerinde kontrolünü sürdürmek istemektedir. Bu yüzden; özellikle yeni üyelerde güven azlığı görülmektedir. Var olan hukukun ve kurulan güvenli prosedürlerin uygulanması konusunda üyeler birbirlerinin yeteneklerini sorgulamakta ve bazıları birbirinden yeniden ihracat yapmada yüksek risk algılamaktadır.²⁴⁵

Tüm bu varyanslar, ulusal sistemler arasındaki farklar, olumsuz etkiler yaratmaktadır. Çoklu lisanslar, uygulanan prosedürler bürokrasiyi ve idari iş yükünü ihracat konusunda artırmaktadır; ekstra maliyet yaratmakta ve dağıtımı geciktirmektedir. Asıl konulardan biri de, bu durumun, başarılı uygulamaların devamlılığı ve prosedürler hakkındaki belirsizliği ve karışıklığı arttırmasıdır. Farklı zaman periyotları ve sınırlamalar üretim için planlanmış prosesi aksatmaktadır.²⁴⁶

²⁴⁴ **Ibid.**, s.56.

²⁴⁵ **Ibid.**, s.61.

²⁴⁶ **Ibid.**, s.62.

Endişeler, ihracatın yanı sıra ihraç edilen ürünün yeniden ihracı söz konusu olduğunda daha da artmaktadır. Yani üçüncü bir ülkeye transfer durumunda, üye ülkeler daha da farklı önlemler almaya çalışabilirler. Özellikle, topluluk içi transferlerin kolaylaştırılması ile ilgili bir duruma karşı üye ülkeler yine de kendilerini daha da garantiye almak için farklı yollar araştırmaktadırlar. Kullanılan mevcut önlemleri izleyen araçlar planlanmaktadır:

- son kullanıcı sertifikaları (Avrupa içi transferler için)
- ortak kriterler ve bunlarla uyumlu yorumlara dayanan lisans prosesi
- kontrollerin yanı sıra gözetim zincirinin bozulmamasını sağlamak için malların izlenebilirliği
- sadece sertifikaya edilmiş firmalar tarafından ihracı ve alım-satımı²⁴⁷

Avrupa mevcut yapısıyla ve bütçesinden daha fazla pay ayırmadan devam ederse, pazar payındaki yerini kaybedecektir. Çin, Hindistan, Japonya gibi ülkeler bu paya sahip olabilirler.²⁴⁸ ASA'ya göre; AB mevcut pazar payını, bilgi teknolojileri, nanoteknoloji ve biyoteknoloji alanlarındaki uzmanlığını kaybetme riskini yaşamaktadır.²⁴⁹

Bunlarla birlikte, ASA'nın çalışmalarına dayanarak ortaya sunduğu verilere göre, vergi ödeyen kesimin 2025 yılına kadar düşmesi beklenmektedir. Bu da bütçede demografik trende göre bir zorluk yaratacaktır. Nüfusun yaşlanmasından kaynaklı olarak hem gelecek para azalacak, hem de farklı sektörlerde ekonomik harcamalar yaşanacaktır.²⁵⁰

²⁴⁷ **Ibid.**, s.65.

²⁴⁸ Vaucorbeil, **op.cit.**, s.95.

²⁴⁹ **Ibid.**, s.96.

²⁵⁰ **Ibid.**, s.95-96.

Savunma meseleleri konusu, Avrupa Konseyinin 2013 Aralık'taki toplantısı esnasında yüksek sesle dile getirilmiştir. Sonrasında Haziran 2015'te yine bu konuyla alakalı olarak Avrupa Komisyonu ve ASA gibi AB kurumları ön plana çıkmıştır ve bu sayede de savunmanın gerçekten de bir mesele olduğu gözler önüne serilmiştir. Nitekim, bu kurumlar ciddi görevlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorumluluklar karşısında da ciddi sorunlar yer almaktadır. Karşı karşıya kalınan ilk önemli problem; üye ülkelerin giderek kaynaklarını savunma sanayinin üzerinden çekmesidir. 2006-2012 yılları arasında yaklaşık olarak 26 milyar Euroluk bir kaynak azaltımına gidilmiştir. Böyle bir durumda AB kurumlarının savunma alanına yatırım yaptırma görevi çıkmaza sürüklenmektedir. Aynı zamanda bu durum, bu sektörde iş yapan firmalarda da talepleri azaltmakta ve maliyetleri arttırıcı yönde değişimlere sebep olmaktadır. Bundan dolayı da; firmalar, dışa açılma ihtiyacı duymaktadırlar.²⁵¹

Problemin bir kısmı, üye ülkelerin stratejik konular üzerinde işbirliği geliştirmelerinin, bu ülkeler tarafından zor bulunmasından kaynaklanmaktadır. Uzlaştıkları noktaysa, daha fazla savunma pazar liberalizasyonu ve düzenleme yapılmasıdır. Tabii ki bunların AB seviyesinde olması gerekmektedir. Üye ülkeler tarafından, iki taraflı veya ASA bünyesinde hırslı bir şekilde yeterlik geliştirmeye çalışmak hala zor görünmektedir. Nitekim Avrupa savunma endüstrisi işbirliği girift ve aşırı hassas politikalarla yürümektedir.²⁵²

Silah sektöründe belli grupların hedefleri ve tercihleri vardır. Silahlı kuvvetler; maliyet etkin silahlar ile ülkelerinin askeri gücünü artırmayı hedeflerler. Öncelikleri, kimin ürettiği ile ilgilenmeden en verimli silahları satın almayı sağlayan liberal

²⁵¹ Fiott, 2015, *op.cit.*, s.1.

²⁵² *Ibid.*, s.6.

politikalaridir.²⁵³ Uluslararası bürokrasilerin hedefleri ise, kendi çaplarını, refah ve otonomilerini daha da büyütmektir. Öncelikleri uluslararası işbirliğidir.²⁵⁴ Bu noktada bir çıkar uyumsuzluğu bulunmaktadır.

Standardizasyonu Birlik çapında sağlayabilmek mevzusu da oldukça zor bir konudur. Standardizasyon sivil pazarlarda ve savunma pazarlarında zorlukları bakımından ayrılmaktadır. Sivil pazarlarda standardizasyon konusu endüstri öncülüğünde yürütülmektedir. Ancak savunma konuları için içerisinde olduğunda; hükümet, askeri kuruluşlar, son kullanıcılar da bu işe dahil olmaktadır. ASA, standardizasyon kapsamında, iki tane web portalı hazırlamıştır. Biri 2007 yılında EDSIS (Avrupa Savunma Standartları Bilgi Sistemi), diğeri 2011’de kurulan EDSTAR (Avrupa Savunma Standartları Referans Sistemi)’dir. ASA bu noktada, savunma standartlarında kaydın, bilgi değişiminin desteklenmesi amacıyla bunları oluşturmuştur. Komisyon ise, savunma standardı konusunda pazar temelli bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu kapsamda üç kurumla yakın ilişki yürütmektedir. İlki CEN-Standardizasyon için Avrupa Komitesi (European Committee for Standardization), diğeri CENELEC-Elektroteknik Standardizasyon için Avrupa Komitesi (European Committee for Electrotechnical Standardization) ve sonuncusu da ETSI-Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü’dür (European Telecommunications Standards Institute).²⁵⁵

Hibrit bir üründe standardizasyon ihtiyacı olduğundan farklı boyutlar ortaya çıkabilmektedir. Sivil maksatlı bir üretim daha sonradan askeri amaçlar için kullanılabilir. Bu noktada ülkelerin farklı hassasiyetleri doğabilmektedir. Ancak illa ki sorun yaşanması söz konusu değildir. Örneğin; A400M projesinde sivil

²⁵³ De Vore, **op.cit.**, s.443.

²⁵⁴ **Ibid.**, s.443.

²⁵⁵ Daniel Fiott, “One size to fit all? Setting standards for European defence”, **EUISS**, 2014, s.3.

standartlara göre sertifikasyon işlemi yapılmış, buna göre tasarım ve üretim aşaması tamamlanmıştır. Ardından daha yumuşak bir şekilde askeri sertifikasyon sürecine geçilmiş ve ürün müşterilere teslim edilmiştir. Neticede, pazar süreçleri ile operasyonel ihtiyaçlar arasında doğru bir denge kurma konusunda ASA, Komisyon ve NATO'ya önemli görevler düşmektedir.²⁵⁶

FIOTT'a göre, savunma endüstrisi alanında işbirliği olsa dahi, üye ülkelerin esas ilgilendikleri durum statükoyu korumaktır.²⁵⁷ Bu noktada da sorun veya çözüm ne olursa olsun üye ülkelerin mevcut durumu korumaya çalışma ihtiyaçları oluşabilecek olumlu bir işbirliğinin önüne geçebilmektedir. Sektörel anlamda gelişime ihtiyaç tüm Avrupa için en önemli konulardan bir tanesidir.

(iii) Birlik Açısından

Her ülkenin kendine karşı yönelen güvenlik tehdidini algılama şekli farklıdır. Örneğin, İngiltere ile Lüksemburg aynı ölçüde güvenlik tehdidi hissetmeyecektir. Algılanan bu güvenlik tehdidine göre, ülkeler kendi savunma konseptlerini geliştirmektedirler. AB genelinde de durum böyle olduğundan, konu ortak bir savunma ve güvenlik politikası oluşturmaya ve uygulamaya geldiğinde, zorlukların belli başlı ülkelere, yani tehdidi daha çok hissedenlere yüklenilmesi durumu ortaya çıkacaktır. Bu algı durumu da üye ülkelerin ortak bir noktada birleşmesini zorlaştırmaktadır. Nitekim, bu konu savunma harcamalarını da etkilemektedir. Tehdit algısı yüksek olan ülkeler, tehditlere yönelik

²⁵⁶ **Ibid.**, s.4.

²⁵⁷ Fiott, 2014, **op.cit.**, s.14.

savunma mekanizmaları geliştirebilmek adına daha çok savunma harcaması yapmaktadırlar.²⁵⁸

Güvenlik ve savunma alanında en önemli sorun; Birlik güvenlik ve savunma politikasıyla, ülkelerin ulusal bazdaki çıkarlarının uyuşmamasıdır. Bu açıdan Avrupa savunma endüstrisi pazarı fikri, devlet ve sanayi arasındaki ilişkinin esas konu olmasından ötürü savunma sanayii politikasının Avrupalılaştırılması hususunda hayati olmuştur.²⁵⁹

AB'nin ortak dış politika oluşturabilmesi, üye ülkelerin tek başlarına var olan politikaları ve stratejilerinden, çıkar ilişkilerinden dolayı oldukça zorlaşmaktadır. Üye olmayan ülkelerle, AB üyesi ülkelerin aralarında geliştirmiş oldukları ilişki, bağ, karşılıklı bağımlılık, kültür, sosyal yapı vb. gibi durumlar, AB'nin tek bir çatı altında birleşip, ortak bir dış politika geliştirmesini zorlaştırmaktadır.²⁶⁰ Nitekim Tangör'e göre de ortak bir güvenlik politikası oluşturmanın önündeki en ciddi engellerden biri, askeri kuvvetler ve buna bağlı konularla ilgili üye ülkelerin birbirine benzemeyen ulusal inanç ve normlarıdır.²⁶¹

AB Komisyonu, savunma tedariki konusundaki direktifi ile savunmayla ilgili malların AB içi transferi konusunda bir rejim oluşturulması için adım atmıştır. AB Komisyonu böyle yaparak, daha verimli bir Avrupa savunma pazarının kurulmasına öncülük etmek ve endüstriyel tabanı güçlendirmek maksadıyla önemli bir gelişme olarak, rejim oluşturmanın önemini vurgulamış olmaktadır. Ancak; Komisyon Avrupa içi

²⁵⁸ Mehmet Akçay, Gülin Dede, "Türkiye'nin Savunma Sanayi Harcamaları ve ABD, AB ile Karşılaştırılması", **Savtek 2010 5. Savunma Teknolojileri Kongresi**, Cilt II, ODTÜ-BİLTİR Merkezi, 23-25 Haziran 2010, Ankara, s.352.

²⁵⁹ Blitz, **op.cit.**, s.176.

²⁶⁰ Yılmaz ve Uğurlu, **op.cit.**, s.83.

²⁶¹ Tangör, Nisan 2010, **op.cit.**, s.103.

transferlerin kolaylaştırılmasının ekonomik-endüstriyel gereklilik olduğu konusunda ısrarcıyken, AB üye ülkeleri, konunun kendi ulusal güvenliklerini zedeleyeceğinden korkmaktadırlar. Üye ülkeler, artan savunma malzemelerinin maliyeti göz önünde bulundurulduğunda, bu çabanın yararlı olacağına inanmakla beraber, ülkelerinde üretilen savunma ürünlerinin ihracatı konusunda etkin kontrolü kaybetmekten endişe etmektedirler. Bundan ötürü de ülkeler büyük bir ikilem içerisinde kalmaktadırlar.²⁶²

2009'da Konsey ve Parlamentodan Savunma Tedarik Direktifi (Defence Procurement Directive) geçmiştir. Bu Direktifin ortaya çıkışındaki ruha bakmak önemli bir noktadır. Anılan Direktif, savunma pazarının gereklerini ve niteliklerini sağlayacak şekilde, ayrımcılığı önleme, şeffaflık ve rekabeti sağlama konusunda kurallar koymak maksadıyla ortaya çıkmıştır. Bu Direktifle üye devletlere daha esnek kurallar ve özel tedbirler sağlanmıştır. Bu sayede de orantılılık ilkesine uyum daha önemli bir hale gelmiştir. Bunun anlamı da kanıt olmadan temel çıkarlar söylemi arkasına saklanılamayacağıdır.²⁶³ Bu adımlar küçük ama anlamlı olarak değerlendirilebilir. Sebebi de Birlik çapında herkesi kapsayacak nitelikte ve ispat yükümlülüğü getiren kararlar olmasıdır. 2009 yılı Avrupa Savunma Tedariki Direktifi ve 2014 yılı yol haritası (Avrupa Savunması için Yeni Bir Anlaşma); işbirliğini artırmayı, rekabeti desteklemeyi ve ulusal korumacılığı azaltmayı, Avrupa'da savunma alanında, pazarların dağılmasını azaltma konusunda ilerleme kaydetmeyi amaçlamıştır.²⁶⁴

Topluluk transferleri konusunda pazar ve güvenlik perspektifi ile yaklaşmak gerekirse; günümüzde AB çapında genel bir transfer rejimi yoktur. Dönüşen savunma malzeme sektörü ve bu paralelde ihracat rejimi, her ülkenin kendi ulusal seçiciliğine göre

²⁶² Mölling, **op.cit.**, s.51.

²⁶³ Randazzo, **op.cit.**, s.3.

²⁶⁴ Wolf, **op.cit.**, s.3.

değişmektedir. Yani ne kadar çok ülke AB’de yer alıyorsa, o kadar çok birbirinden bağımsız çeşitli lisanslar, uygulama prosedürleri ve tüm bunlardan sorumlu çok sayıda otorite de vardır. Mühimmat listesi olarak adlandırılan liste, ihracat düzenlemelerine konu olan askeri mallar olarak ulusal bazda tanımlanır. AB’de en genel listeler ise Wassenaar Anlaşmasının ve silah ihracatı konusunda Davranış Kurallarının ekinde yer almaktadır. Birçok üye ülke bu listeleri referans alırken, bu ülkeler kendi kültürlerini ve ulusal mevzuatlarını bu anlaşmalar ve düzenlemeler çerçevesinde değiştirmektedirler. Yani, ulusal listeler her ne kadar benzerlik içerse de, neticede doğrudan eş listeler değildirler.²⁶⁵

İşbirliği, talebin konsolidasyonu doğrultusunda, Avrupa savunma endüstrisini güçlendirecek bir anahtardır. Bu konu Avrupa Uyumunu sağlayacak anahtar bir yöntem olarak yorumlanmaktadır.²⁶⁶ Ancak, İş paylaşımının planlanmasında “juste retour sistemi (yapılan katkı kadar kazanç)” bu işbirliğinin başarısının azalmasına sebep olmaktadır. Bu durum da, üretim ve geliştirme konusunda verimsizlik yaratmaktadır.²⁶⁷

Özdal’a göre, Lizbon ile, Birliğin bir süper güç haline gelmesi; ortak bir dış politika ile güvenlik ve savunma anlayışının oluşturulması, ülkelerin dış politika öncelikleri ve çıkarlarının farklılık göstermesi, güvenlik ve savunma alanında yaşanacak bir bütünleşmenin üye ülkelere egemenlik paylaşımı olarak algılanmasından dolayı olası değildir.²⁶⁸ Nice Zirvesi ile AGSP’nin ODGP’nin uzantısı olduğu resmen ilan edilmiş ancak, savunma konuları güçlendirilmiş işbirliği prensibinin dışında bırakılmıştır.²⁶⁹ Nitekim hedeflenen Birlik seviyesinde işbirliğinin önündeki engeller hala durmaktadır.

²⁶⁵ Mölling, **op.cit.**, s.58.

²⁶⁶ Vaucorbeil, **op.cit.**, s.109.

²⁶⁷ Hartley, **op.cit.**, s.308.

²⁶⁸ Özdal, 2013, **op.cit.**, s.187.

²⁶⁹ **Ibid.**, s.229.

2010 yılı 2 Kasım'da AB üyesi olan İngiltere ve Fransa'nın aralarında Savunma İşbirliği Antlaşmaları imzalaması ve bununla, askeri harcamalarda ortak tasarruf için genel askeri işbirliğini sağlama ve nükleer güvenlik alanında 50 yıl sürecek işbirliğini öngörmesi akıllarda bir soru işareti bırakmıştır. Bu soru işareti de; acaba Fransa-İngiltere Savunma Antlaşması ikinci bir St. Malo mu, yoksa OGSP'nin sonu mu olduğudur.²⁷⁰

AB'nin güvenilir ve inandırıcı bir güvenlik sağlayıcı ve çıkarlarını koruyan bir kurum olabilmesi için diplomasi, ekonomi, kalkınma ve ordu gibi önemli araçlara sahip olması gerekmektedir. Son operasyonlar Avrupa'nın askeri yeterliliğinde kritik boşluklar olduğunu göstermiştir. Ancak savunma bütçeleri baskı altındayken ve yatırım azalırken, ana savunma sistemlerinin maliyeti artmaktadır.²⁷¹

Matthew Uttley ve Benedict Wilkinson savunma tedariki ve savunma sanayini ele alan makalelerinde; İngiltere'nin AB'den ayrılma tartışmalarında, AB'den ayrılmak isteyenlerle istemeyen kesimin argümanlarını ele almaktadır. Burada her ne kadar İngiltere'nin AB'den çıkışı değerlendirilse de Birlik bakımından Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının güvenilirliği konusu gündemdedir. İngiltere'de referandumun yapılacağının netleşmesi ile birlikte kritik bazı konular gündeme gelmiştir. Hararetli tartışmaların içinde İngiltere'nin ulusal güvenliğinin geleceği, ekonomisi, göçmen sorunları gibi pek çok konu yer almaktadır. Esasında Cameron'un AB'den bir anlaşmayla dönmesinin ardından kar fırtınası gibi iddialar ve karşı iddialar düşündürücü bir şekilde ortaya atılmıştır. Irak ve Suriye'de İslami yapının yükselişi ve Rus milliyetçiliğinin yeniden dirilişi AB'den çıkış mevzusunu temelden sarsacaktır. AB'de

²⁷⁰ **Ibid.**, s.302.

²⁷¹ European Defence Cooperation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Missionandfunctions>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

kalalim kampanyasını yürütenler, ayrılma durumunda İngiltere'nin, ekonomik ve ulusal güvenlik ile ilgili tehdit altında kalacağını düşünmektedirler. Cameron ve kalalim görüşünü destekleyenlere karşı çıkanlar ise, bunların AB'den çıkarılarsa ciddi bir güvenlik tehlikesi yaşaması ve ekonomik riske girilmesi konusunun abartıldığını, böyle bir canavar yaratarak bu riski abartılı bir şekilde kullandıklarını savunmaktadırlar. İngiltere'nin ulusal güvenliği İngiltere'deki tartışmalarda AB üyeliğinin üstünde bir konudur. En önemlilerden biri, fakat sıklıkla gözden kaçan husus, bu tartışmanın öğelerinin savunma tedariki ve savunma sanayii olduğudur. Savunma tedariki diğer AB üyesi devletler için de önemli bir konudur. ASA araştırması, AB genelinde savunma tedarik harcamalarında azalmanın, İngiltere'nin AB'den ayrılmasıyla daha önemli bir hal alacağını belirtmektedir. AB savunma sanayii harcamalarında her 100 milyon euroluk kesinti, AB GSYH'da 150 milyon euroluk, AB vergi gelirlerinde 40 milyon euroluk azalma ve 2870 iş kaybı (760'ı eğitimli/kalifiye) etkisi yaratacaktır. Savunma tedariki ve savunma sanayii ulusal güvenliğin en hayati unsurlarıdır; çünkü bu konular İngiltere'nin güvenli bir tedarik zincirine sahip olmasını, rakipleri karşısında teknolojik bakımdan üstünlük elde etmesini, neyi/ne zaman isterse, bu konularda özgür olmasını sağlamaktadır.²⁷²

ASA'nın stratejik, ekonomik ve kimlik yönlü görevler yığını, Ajansın belli başlı rolü ve amaçlarıyla ilgili belirsizliklerle paraleldir.²⁷³ Nihayetinde, savunma alanında Avrupa işbirliğinin gerekli olduğuna dair yaygın bir kanı mevcuttur. Zaman içerisinde AB, artan Avrupa savunma kabiliyetlerinin zorlukları ile başa çıkmak adına pek çok araç ve prosedür geliştirmektedir. Bu işbirliğinin sağlanması adına Avrupa'da önemli adımlar atılmış olsa da; eğer Avrupa daha fazla yol kat etmek istiyor ve gelecekte

²⁷² Matthew R.H. Uttley, Benedict Wilkinson, "A spin of the wheel? Defence procurement and defence industries in the Brexit debates", **International Affairs**, Vol:92, No:3, Mayıs 2016, 569-571.

²⁷³ Batora, **op.cit.**, s.1076.

stratejik özerkliği elde etmek istiyorsa, bunlar yeterli değildir, daha yapılması gereken oldukça çok şey vardır. Avrupa savunma işbirliğinin başarısı için, tüm AB üyesi ülkelerin bu konuda ciddi adımlar atması ve gönüllü olmaları gerekmektedir.²⁷⁴ Avrupa ülkelerinin savunma alanındaki yetenekleri ile onlardan beklenenler arasında ciddi bir açık vardır. Bu açığı kapatmada ya askeri anlamda kendini ortaya daha çok çıkarması ya da savunma harcamalarını arttırması gerekmektedir. Birlik bu aşamada ASA'yı eksiklerini kapatmada bir araç olarak kullanabilir ve ihtiyacı olduğu teknolojiye ve ürünlere ASA aracılığıyla ve desteğiyle sahip olabilir.²⁷⁵

Şu vurgulanmalıdır ki, Komisyonun ve ASA'nın izlemiş olduğu yollar ve uygulamalar her ne kadar farklılık içerse de, ortak amaçları oldukça korumacı olan savunma pazarını bir yerden kırmak ve gelişimini sağlamaktır. Böylece hem daha açık bir pazar oluşturulabilecek ve daha çok rekabetçi bir ortam yaratılabilecek, fiyatlar maliyetlerin azalmasından da etkilenerek ucuzlayabilecektir.²⁷⁶

Tangör'e göre; AB'nin güvenlik alanındaki sorunları aşmasında izlediği yöntemlerden en önemlisi, var olan sorunu siyasallaştırmasıdır. Siyasallaştırılan sorun, var olma niteliğini koruyacağından ve bir çözüm arayışına girilmesini sağlayacağından, müzakere etme ve çözüm üretmeyi kolaylaştırarak süreci hızlandıracaktır. Böylece sorunun tarafları arasında ortak sosyal bir bağ kurulacaktır.²⁷⁷

²⁷⁴ Andersson, 2015, **op.cit.**, s.4.

²⁷⁵ Tangör, Nisan 2010, **op.cit.**, s.136-137.

²⁷⁶ Keohane, **op.cit.**, s.12.

²⁷⁷ Tangör, Nisan 2010, **op.cit.**, s.191.

B. ASA ile Savunma Alanında Sektörel İşbirliği

a. Ekonomik Açıdan

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden beri, ülkeler için, kendi kendine savunma endüstrisi anlamında üzerlerine düşen görevi yapabilmeleri ve bu işin yarattığı maliyet çok ağır noktalara gelmiştir.²⁷⁸ Silah endüstrisinin konsolidasyonu, karmaşık silah sistemlerinin geliştirilmesinde artan maliyet, savunma pazarlarındaki parçalanma, farklı düzenlemelerin varoluşu, savunma bütçelerinde küçülmeye gidilmesi, savunma şirketleri üzerindeki ulusal kontrolün azalması, ABD ile artan rekabet üye ülkeleri zorlamıştır. Konuyla ilgili olarak Komisyon savunma endüstrisindeki bu durumu halledebilmek için çözüm arayışına girmiştir.²⁷⁹ Savunma konusunda AB'yi işbirliğine yönlendiren en önemli ekonomik gerekçelerden birisi, ABD'nin bu alandaki gücüne rekabet oluşturabilme kabiliyetine ulaşmaktır. Askeri gerekçesine baktığımızda, esasında politik gerekçelerden yola çıkıldığını söylemek mümkündür. AB ortak askeri yapılanma ve ortak ihtiyaçları karşılama konusunda belli bir üstünlük seviyesine ulaşmak istemektedir. Bu sayede dünyanın herhangi bir yerine bağımsız olarak müdahale edebilme yeteneğine ulaşmış olacaktır.²⁸⁰

Avrupa Savunma Bakanları bugün önemli bütçe zorluklarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Savunma kapsamındaki malzemeler maliyeti her yıl ortalama %6-8 arasında bir artış göstermekte ki, bu durumun aksine bütçeler sabit kalmaktadır. Ayrıca da artan askeri operasyonlara harcanan paralar yüzünden yeni savunma malzemelerinin alımı zorlaşmaktadır.²⁸¹ Özellikle son 20 yılda, Avrupa'da savunma harcamalarının

²⁷⁸ Erkki Aalto, "Interpretations of Article 296", **Chaillot Paper-Towards A European Defence Market**, Kasım 2008, s.14.

²⁷⁹ **Ibid.**, s.14.

²⁸⁰ Arslan ve Beyoğlu, **op.cit.** s.128.

²⁸¹ Keohane, **op.cit.**, s.5.

düşüşte olduğu gözlenmektedir. Özellikle 2008 krizinden sonra, bunun da etkisiyle, sert bir şekilde kamu harcamalarının düştüğünü ve düşmeye devam ettiğini söylemek mümkündür.²⁸²

Bütçe azalınca, işbirliğinin önemi ve ASA'nın işbirliğine verdiği önem artmaktadır. ASA göstermektedir ki, savunma harcamaları sadece GSYH ile karşılaştırıldığında erimemekte, aynı zamanda hükümet harcamalarının payı olarak da azalmaktadır.²⁸³ Bütçenin azalması ASA açısından işbirliğinin önemini artırmaktadır. Düşük bütçeyle, uyumun ve ihtiyaçların ortaklaşa belirlenebilmesi ve tekrarlanan önlenmesi konusu çok daha büyük önem kazanmaktadır. Bütçelerdeki kısıtlar ve yeni teknolojilerin ortaya çıkmasıyla artık harcanan her bir lira için daha yüksek kar elde edilmeye çalışılmaktadır. Bu sebepten dolayı da Avrupa'nın bu sektörde işbirliğine yoğunlaşma çabaları olmaktadır.²⁸⁴

AB sektörel işbirliğini belli yöntemlerle de oluşturmaya ve yürütmeye çalışmaktadır. Bunlardan biri de Havuzda Toplama & Paylaşma konusudur. Bu oluşum, ülkelerin yaşadığı savunma bütçesi sorunlarından ortaya çıkmıştır. Bu sayede bütçenin daha etkin kullanılacağı düşünülmektedir.²⁸⁵ Ancak, Büyük ülkeler ve üreticiler katılmazsa, Havuzda Toplama&Paylaşma politikasının çok da uygulanabilir olduğu söylenemez; çünkü bunların katkısı, politikanın gelişmesi ve genişlemesine yol açacak ve temeli daha çok kuvvetlendirecektir.²⁸⁶ Görev paylaşımları, herkes her işi yapmasın diye sorumlulukları ayırarak dağıtmaktadır. Bu sayede aynı şeyi devamlı yaparken

²⁸² Olivier de France, "Defence Budgets in Europe: Downturn or U-turn?", **EUISS**, Mayıs 2015, s.1.

²⁸³ Robert Wall, "European Defense Spending Picture Worsens", **Aviation Week Aerospace Daily&Defense Report**, 13 Aralık 2010, s.3.

²⁸⁴ Keohane, **op.cit.**, s.5.

²⁸⁵ Clara Marina O'Donnell, "Military Capabilities and Interoperability", **CSDP between internal constraints and external challenges-ISS Report**, Vol:17, Ekim 2013, s.32.

²⁸⁶ Thomas Overhage, "Pool it, share it or lose it: An economical view on pooling and sharing of European military capabilities", **Defence&Security Analysis**, 4 Aralık 2013, Vol:29, No:4, s.337.

uzmanlaşma sağlanmış olur ve deneyim artar. Bu da daha kaliteli işler anlamına gelmektedir. Bundan dolayı Havuzda Toplama&Paylaşma daha çok uzmanlaşma ve çeşitlilik ile bağlantılıdır. Her ne kadar savunma alanı doğası gereği, ulusal çekirdek fonksiyon olarak tanımlansa da, bu alanda işin çokuluslu olarak ayrışması, tüm ülkeler için hem uzmanlaşma hem de ucuz fiyata, kabiliyetlerin daha kaliteli edinimini sağlayacaktır. Havuzda Toplama&Paylaşma maliyet etkin bir yöntem olsa da, karşılıklı bağımlılığı arttıran bir konudur. Karar alma sürecinde fikir birliğinin sağlanması, AGSP söz konusu olduğunda, ülkeleri bireysel olarak hareket ettiklerinden ve bu şekilde devam etmek istediklerinden dolayı, baltalanmaktadır. Tüm bunlardan dolayı da, Havuzda Toplama&Paylaşma, paylaşımcılık ve açıklık gerektirdiğinden askeri eğitim ve tatbikatlar vb. alanlarından katmanlı olarak geçiş yapılırsa daha kolay olacaktır.²⁸⁷

ASA ve Komisyon üye ülkelerle savunma sanayii arasında önemli bir arabulucu rolü oynamaktadır.²⁸⁸ Daniel Fiott'a göre, ASA ile Komisyonun sahip olduğu bütçeler arasındaki fark onları eşit olmayan rakipler yapmaktadır.²⁸⁹ ASA, hükümetlerarası bir ağda proje temelli ve ülkelerin gönüllülük esasına bağlı olarak çalışmalarına devam etmektedir. Komisyon ise, bu alanda düzenleyici güç olarak rol oynamaktadır.²⁹⁰ ASA, Komisyondan daha yüksek seviyede otonomiye sahip, ancak üye ülkelerle ilişkiler konusunda daha az özerktir. Komisyondan özerk olabilmesinin nedeni organizasyon yapısından kaynaklanmaktadır.²⁹¹ Ayrıca ASA, Avrupa genelindeki savunma bütçesinin zorluklarını tanımlar ve her bir projenin etkin sonuç alınarak Avrupalı vergi mükelleflerine paranın değerinde dağıtılması konusunda vurgu yapar.²⁹²

²⁸⁷ **Ibid.**, s.325-326.

²⁸⁸ Fiott, *Autonomy without autarky...*, **op.cit.**, s.2.

²⁸⁹ Fiott, *The European Commission and the European Agency...*, **op.cit.**, s.3.

²⁹⁰ **Ibid.**, s.4.

²⁹¹ Batora, **op.cit.**, s.1084.

²⁹² Organisation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Tüm bunların yanında devletlerin ulusal askeri harcamalarında da kısıtlar bulunmaktadır. Bunun iki nedeni vardır. İlki, bu alana ayrılan bütçelerin son yıllarda giderek azaltılmış olmasıdır. Diğeri ise, askeri sistemler için parça başı fiyatlardaki artışın çok yüksek oranlarda olmasıdır. Bu iki durumda, kalite ve miktar gereksinimi bakımından askeri malların kazanımını da azaltmaktadır.²⁹³

Savunma endüstrisinin kalkınmasını sağlamak için engelsiz transfer konusu büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda engelsiz transfer haklı rekabet için de önemli bir unsuru teşkil etmektedir. Bu transferler, AB'nin savunma endüstrisi alanında gerekli olan yeniden yapılanmasını kolaylaştıracaktır. Ulusal yapılanma ve uygulamalar üretim ve AR-GE konusunda tekrarlama ve aşırı kapasite harcamaya sebep olmaktadır. Doğru bir transfer rejimi, bunu daha düşük maliyetli bir hale getirebilir. Aynı zamanda bu durum, daha verimli bir tedarik zinciri oluşumuna neden olacak ve maliyeti azaltacaktır.²⁹⁴ Ancak yüksek maliyetlerle birlikte Avrupalı firmaların Çin, İsrail, Rusya, ABD gibi ülkeler karşısında çok aşırı rekabetçi davranmadığını söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Ekonomik baskıdan ötürü, yapılacak şeylerden en önemlisi, ASA ile Komisyonun gerçek manada bir işbirliği içine girmesidir.

Komisyonun bakış açısına göre, düzenlemeler doğrultusunda, pazar liberalizasyonu savunma malları ve hizmetlerinde AB içi transferleri kolaylaştıracak ve bunun sonucunda da Avrupa ülkelerinin savunma maliyetlerini azaltıcı yönde bir etki yapacaktır. Küresel finans krizinin ilk evrelerinde ve Avrupa ilgisinin yeniden sanayileşme stratejilerine yöneldiği dönemde Komisyon, bakış açısını geliştirme girişiminde bulunmuştur ve “büyüme, iş ve inovasyon” konularının savunma sanayinde

²⁹³ Mölling, **op.cit.**, s.56.

²⁹⁴ **Ibid.**, s.63.

odak noktası haline gelmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Sonuç olarak da; EDEM'in (1990'ların politikası-Avrupa Savunma Malzemeleri Pazarı) politika çerçevesi üzerinde çalışılan durumundan daha verimli bir noktaya doğru yani EDTIB'e (Avrupa Savunma Teknolojileri ve Endüstriyel Tabanı) geçiş yaşanmıştır. EDEM'in aksine, basitçe savunulan pazar liberalizasyonunun ötesinde, stratejik önem içeren durumları da bünyesine dahil etmiştir. Bunlar savunma alanında araştırma, tedarik güvenliği ve malzeme standardizasyonu gibi konulardır. Böylece Komisyon pazarın liberalizasyonu unsurunun önemli olduğunu hala savunmakla birlikte, AB'nin savunma ile ilgili araştırma programlarına yönelik fonların artırılması gerektiğini, üye ülkelere uluslararası pazarda hizmet ve daha fazla savunma malzemesinin ihracı konusunda destek vermesi, uluslararası rekabet konusunda Avrupa savunma pazarının korunması yönünde önlemlerle ilgilenmesi ve bu sektördeki iş gücünün artırılması gerektiğini desteklemeye başlamıştır.²⁹⁵

Avrupa Savunma Teknolojisi ve Endüstriyel Taban, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasını desteklemektedir; çünkü EDTIB, AGSP için gerekli olan kabiliyetleri üretmektedir. Fonksiyonel bir Avrupa Savunma Ekipman/Malzeme Pazarı olmaksızın, AGSP için gerekli kabiliyetlerin kazanımı karşısındaki katlanılabilir ücretleri/maliyetleri sağlamak mümkün değildir.²⁹⁶ AB hala konsolide edilmiş bir savunma pazarına sahip olmaktan oldukça uzaktır; fakat EDTIB en azından bu alanda düzenleme yapılması, ülkeler arası işbirliğinin sağlanabilmesi, yapılan işlerin sürdürülmesi ve korunması konusunda savunma pazarının düzenlenmesi ve liberalize edilmesi hususunda yine de bir politika çerçevesi oluşturmaktadır, diyebilmekteyiz.²⁹⁷

²⁹⁵ Fiott, 2015, **op.cit.**, s.2.

²⁹⁶ Aalto, **op.cit.**, s.14.

²⁹⁷ Fiott, 2015, **op.cit.**, s.7.

Ekonomik temelli oluşumlar, karlarını maksimize etmek, risklerini azaltmak ve pazardaki uzun dönem pozisyonlarını geliştirmek arayışındadırlar; çünkü monopol şirketler, yerel silah pazarı içinde öncelikli statülerini sürdürmek, ülkelerden gelen büyük karlarını daha da artırmak isterler. Bu yüzden de firmalar, yerel pazarı dış rekabetten koruyan ulusal politikaları tercih ederler.²⁹⁸ Savunma sanayi de tipik olarak, ödemeler dengesi, teknoloji ve iş alanı bakımından ekonomik saiklerle hareket eden bir sektör olduğundan, uluslar kendi yerel savunma sanayilerini koruma amacını taşımaktadırlar. Bunların önüne geçebilmek ve aksaklıkları giderebilmek adına, 2006'da AB "Savunma tedarikinde Davranış Kuralları" girişimini başlatmıştır. Bu girişimin amacı, benzersiz bir Avrupa savunma ekipman/malzeme pazarının oluşumunu tasarlamaktır. Yeni düzenlemeler altında, en iyi teklif sunulmuşsa, ulusal tedarikçiler yerine Avrupa ülkeleri birbirinden savunma malzemesi satın almayı kabul etmişlerdir.²⁹⁹ Bu girişim, savunma pazarının oluşturulmasında önemli bir noktadır. Arkasındaki temel mantık, kriptolama ve çok uluslu ekipman/malzeme programları gibi hassas konuları dışarıda bırakarak savunma şirketleri arasında ülke gözetmeksizin Avrupa'da daha çok anlaşma yapabilme kapsamında bir rekabet oluşturmaktır.³⁰⁰

Davranış Kuralları basitçe şöyle işlemektedir. 1 milyon Euro üzerinde eden ve hayati olmayan yani ülkelerin hassas noktalarına dokunmayan savunma anlaşmaları ile ülkeler bu sisteme dahil olmaktadır. ASA bir web sitesi oluşturmuştur ve burada konu ile ilgili takip imkanı ve potansiyel tedarikçilere bunların reklamını yapmaktadır. Sisteme katılım gönüllülük esasına göredir ve hiçbir üye devlet bu konuda zorlanmamıştır. Ancak gerçekte de buna çok hevesli olan bir grup olmadığı söylenebilir. Bir yıl içindeki üyeliklerle 15 ülkeden 227 teklif gitmiş, 10 milyar Euro değerinde ve sadece 26

²⁹⁸ De Vore, **op.cit.**, s.442.

²⁹⁹ Hartley, **op.cit.**, s.304.

³⁰⁰ Keohane, **op.cit.**, s.7.

sözleşmenin ikisi sınır ötesi olmuştur. Davranış Kurallarının önemi, kendisinin yıllardır düşünülen Avrupa savunma pazarını oluşturma fikrine hızlı bir atılım sağlamış olmasıdır. Bundan önce hiçbir devlet kendi savunma pazarını bir diğerine açmamıştır.³⁰¹

Üye ülkeler ASA'nın teklif ettiği savunma tedarikinde Davranış Kuralları üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Ancak; buna uyma konusunda ASA, ülkeleri zorlamamaktadır. Savunma alanına ayrılan bütçe sabit kalırken, savunma malzemelerinin maliyeti her yıl ortalama %6-8 arasında artış göstermektedir. Bu durum da ülkelerin harcadığı her bir Euro'yu daha anlamlı kılmaktadır.³⁰²

Avrupa ülkeleri için savunma harcamalarında maliyet etkinlik ile stratejik önem arasında doğru bir denge bulmak kritik bir konudur. Avrupa çapında savunma harcamaları düşük seviyede olduğundan, yaratıcı önlemlere ihtiyaç vardır. Bu önlemlerden birisi, Komisyon ve ASA'nın takip ettiği, AB çapında geniş bir standardizasyondur. Savunma standardizasyonu, operasyonel bir mantığa sahip olduğu kadar ticari de bir konudur. Avrupa ülkelerinin savunma malzemelerinde standardizasyon oluşturmalarının hata olduğuna ya da böyle bir çaba olmadığına ilişkin herhangi bir şey söylemek pek doğru sayılmayacaktır. NATO'nun AB ülkelerinin de dahil olduğu standardizasyon projeleri mevcuttur (Örneğin, gaz maskeleri, yağ ve yağlayıcı maddelerin değişimi vb.).³⁰³

ASA ve Komisyon'un amacı ise, NATO'nun girişimlerini tekrarlamadan, herhangi bir konuda tekrara düşmeden savunmanın diğer alanlarında standardizasyonun sağlanmasıdır. Ticari anlamda standardizasyon, savunma tedarikinde açıklık ve

³⁰¹ **Ibid.**, s.7.

³⁰² Keohane ve De Vaucorbeil, **op.cit.**, s.1.

³⁰³ Fiott, One size to fit all?..., **op.cit.**, s.1.

şeffaflığı geliştirecek bir yol olarak görünmektedir. Standardizasyonu sağlanmış savunma malzemeleri, firmalar için daha büyük bir pazara giriş sağlamaktadır. Firmalar bu sayede, savunma tedarik teklifi sunma konusunda daha da cesaretlenmektedir. Gerçekte malzemelerin farklı parçaları için farklı standartların olması, AB çapında benzer şekilde firmalar ve hükümetlere maliyet yüklemekte ve verimsizliği artırmaktadır. Operasyonel anlamda standardizasyon, Avrupa orduları arasında birlikte çalışabilmeyi geliştiren bir yol olarak görülmektedir. Birlikte çalışabilme AGSP ve NATO kapsamındaki operasyonlara ve çokuluslu çalışmalara AB üyesi ülkelerin katılımı konusunda önemli bir noktadır.³⁰⁴

Avrupa savunma endüstrisi politikasının işbirliği konusunda ayırt edici bir özelliği bulunmaktadır. Avrupa işbirliği, tüm partnerleri hem geliştirme hem de üretim kısmına dahil etmektedir. Bu özelliğiyle, sadece üretim kısmını paylaşan ancak geliştirmeyi bu konuya dahil etmeyen ABD'den ayrılmaktadır. Avrupa işbirliği, ekonomik açıdan etkin ve verimli bir yöntem sunmaktadır. AR-GE maliyetini düşürür, tekrarlamayı önler ve ölçek ekonomisine yol açar. Yani üretim artarken maliyetin düşmesini sağlar.³⁰⁵

Verimli bir işbirliği için, Avrupa hükümetlerinin daha çok kaynak toplamaya, ortak ekipman programlarını daha iyi yönetmeye, bilhassa savunma pazarlarının daha açık olmasına ihtiyacı vardır. Savunma, hep ulusal alanda kalmıştır. Bundan dolayı da AB üyesi ülkeler herhangi bir başka yapıya, kuruma bu egemenliklerini aktarma/bırakma ve paylaşma konusunda gönülsüz hareket etmektedirler. Sınır ötesi rekabetin yokluğu, Avrupa silahlarını giderek pahalılaştırmaktadır. Daha öncede bahsedildiği üzere, 1998'de silah sağlayan altı ana ülkenin (Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere, İspanya; İsveç) katılımıyla Niyet Mektubu imzalanmıştır. Ancak amaç savunma pazarının uyumu

³⁰⁴ **Ibid.**, s.1-2.

³⁰⁵ Hartley, **op.cit.**, s.308.

konusunda bir mantık olsa da, sınır ötesi silahlanma düzenlemeleri konusunda herhangi bir etki yaratmamıştır; çünkü hedeflenen ulus aşırı şirketlerin sınır ötesi çalışmalarına yardımcı olmaktır. Nitekim ortak bir pazar kurmak gibi bir hedefleri bulunmamaktadır. ASA ise bu hedefe ulaşabilmek maksadıyla kurulmuştur.³⁰⁶

Savunma pazarının hassas doğasından ötürü, bazı silah üretici ülkeler bu alanda Komisyona yeni düzenleyici güç verme konusunda gönülsüz olmaktadır. Bu ülkeler kendi savunma sanayilerini dış rekabetten korumaya çalışmaktadırlar. Ancak bu durum iki faktörden dolayı değişmeye başlamıştır. Bunlar; savunma bütçesindeki kısıt ve Komisyonun savunma pazarı kurallarına yönelik yeni yaklaşımı. Bu yeni yaklaşım, yeni bir savunma programını ve AB içi savunma ekipmanlarının ticareti ve tedariki ile ilgili savunma ve güvenlik için yeni bir yasal çerçeve oluşturmayı hedeflemektedir.³⁰⁷

Savunma sanayii konusunda AB'yi çözüme biraz daha yaklaştıracak olan adımlardan biri de, çift kullanım politikaları ile ilgilidir. Çift kullanım politikaları, ABD tarafından Soğuk Savaş sonrası dönemin yeni politik ve ekonomik ortamında ortaya çıkmıştır. AB ülkeleri de bunu yavaş bir şekilde, aynı düzlemde takip etmiştir.³⁰⁸ En önemli sorun, ticari teknolojinin dönüşümünün savunma ve güvenlik alanına nasıl verimli şekilde yansıtılacağıdır. Çift kullanım hem zorluklar hem de fırsatlar içeren teknolojik bir oluşumdur.³⁰⁹ Çift kullanım Avrupa çapında, savunma harcamalarını azaltma konusunda önemli bir husus olarak görülmektedir. Konsey'in de 2013 Aralık'ta belirttiği üzere, Avrupa savunma sektörünün uzun vadede devamlılığı ve rekabeti

³⁰⁶ Keohane ve De Vaucorbeil, **op.cit.**, s.2.

³⁰⁷ **Ibid.**, s.3.

³⁰⁸ Paradiso, **op.cit.**, s.3.

³⁰⁹ Daniel Fiott, "The three effects of dual-use: Firms, capabilities, and governance", **EUISS**, 2014, s.4.

devam ettirebilmesi için, sivil ve savunma sektörleri arasında etkileşime ihtiyaç vardır.³¹⁰

ASA'nın rolü, Avrupa'da yenilikler desteklenirken, Avrupa Yapısal Fonları ile çift kullanım araştırmalarında akademi ve savunma endüstrisi için girişi kolaylaştırmaktır. Bu sayede hem kalkınma ve gelişimin sürdürülebilirliği sağlanmış olacak hem de ASA'nın çerçevesinde üye ülkeler tarafından belirlenen endüstriyel öncelikler ve kilit teknolojilerin geliştirilmesi konusunda yardımcı olacak bir unsur oluşturulacaktır. Avrupa Yapısal Fonları güvenlik ve savunma alanlarındaki yenilik getiren çift kullanım projeleri ve araştırmalar için potansiyel bir ek kaynak oluşturmaktadır. 2013'teki deneyim evresinden sonra, ASA üye ülkelerin, AB programlamasındaki 2014-2020 periyodundan yarar sağlamaları konusunda desteklenmelerinde daha sistematik bir yaklaşımı desteklemektedir.³¹¹

Çift kullanım savunma sanayiini de şu üç yönden etkilemektedir: İlki, Avrupa savunma endüstrisi sektörüyle ilgili olan ticari sektörün önemini arttıran bir etkisi vardır. Çift kullanımın ikinci etkisi, Avrupa güvenlik ve savunması için geliştirilen yeteneklerin türlerinde görülebilir olmasıdır. Bu noktada küresel konularda da çift kullanım etkisi görülebilmektedir. Savunma ile işbirliği yapan alanlarda çift kullanım mevcuttur. Örneğin, kaçakçılığın olduğu yerde radar sistemlerinin geliştirilerek kullanılması veya dünyanın belli bölgelerinde uydu ve telekomünikasyon sistemlerinin kurulması vb. Çift kullanımın üçüncü etkisi, AB seviyesinde politika çerçevesinin uygulanması, tasarımıyla yani yönetilmesiyle ilgilidir. AB düzeyinde bu politikanın tasarlanması ve uygulanması çift kullanım teknolojisine olumlu şekilde katkıda bulunur ve firmaların

³¹⁰ Fiott, The three effects of dual-use..., **op.cit.**, s.1.

³¹¹ European Structural Funds, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/civil-military-cooperation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

üretimini destekler. Çift kullanım, teknolojik gelişim ile evrilen bir sektör ve teknolojik değişimin bir ürünüdür.³¹²

Çift kullanım politikaları, özel AR-GE için kamu desteğini ve savunma maksatlı ticari teknolojilerini, kamu ve özel sektörün çift kullanım teknolojilerini araştırmasını ve geliştirmesini ve bunların sivil-askeri sektöre hizmet etmesini, daha az hassas olan askeri teknolojilerin ticarileşmesini, askeri birimler tarafından ihtiyaç duyulan teknolojilerin sivil sektörlerce geliştirilmesini ve bundan dolayı da, finansal riskin transferini ve kaynağın biriktirilerek ticari endüstrinin yaşam döngüsünün hızlanmasında bir kaldıraç rolü üstlenmesini kapsamaktadır. Bu sayede ticari maksatlı savunma sanayi ile ilgili işler yapan şirketler de kabiliyetlerini geliştirme imkanı bulmaktadırlar.³¹³

1939 yılında Fransa'nın yaşadığı gibi 2014'te Avrupa da, güvenlik talebi ile tedarik yeterliliği arasında büyüyen açıkla karşı karşıya kalmıştır. Bu noktada AB, yükselen maliyet ve azalan harcamalarla, istikrarsız olan komşularıyla yüz yüze kalmışken, her şeyden keserek savunmayı sürdürmeyi denemesinin mümkün olup olmadığı sorusuyla yüzleşmek durumunda kalmıştır.³¹⁴ Savunma konusunda 2015 yılı Parlamento raporlarına bakıldığında, bir yılda Avrupalı olmayanların maliyeti 26 ile 130 milyar Euro arasında değişmektedir. Bütünleşmedeki hatanın veya başarısızlığın bir bedeli vardır ki, bu bedel her bir üyeye yüklenmektedir. Bu sebeptendir ki, tekrarlanan azaltılması hususunda büyük bir çaba sarf edilmektedir. Komisyon girişimleri de, AB içi sanayi ticaretinin büyüyerek canlanmasına odaklanmaktadır.³¹⁵

³¹² Fiott, The three effects of dual-use..., **op.cit.**, s.2-4.

³¹³ Paradiso, **op.cit.**, s.3-4.

³¹⁴ France, **op.cit.**, s.1.

³¹⁵ Uttley ve Wilkinson, **op.cit.**, s.571.

Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton, 2011 yılında finansal krizin fırsata çevrilmesi gerektiğini söylemiştir. Finansal krizin ulusal savunma bütçesine etkisinin, ülkeler arasında müthiş bir işbirliği sağlanmasına yol açabileceğini söylemektedir.³¹⁶

Savunma kısmının bütçe içerisinde düşürülmesi veya arttırılması, hükümetlerin önceliklerini neye göre oluşturduklarının veya önceliklerinin ne olduğunun temel göstergesidir.³¹⁷

Yaşanan ekonomik sıkıntılar ve kriz ortamı, Avrupa’da ve Avrupa dışında güvenlik konularını geriye atmışken, 2014 Eylül’de NATO Zirvesinde, Avrupa liderleri savunma alanında GSMH’nin %2’sini harcama konusunda anlaşmışlardır.³¹⁸ Tabii ki burada sağlanan bu fikir birliğinin ardında yatan sebep, bölge çevresinde oluşan güvensiz ortamdan da kaynaklanmaktadır. GSMH’de %2’lik pay ile finansal kayıtları yönetme ve savunma sanayi alanında, önemli bir durumdur. %2’lik pay demek savunma sektöründe daha çok para harcamak anlamına gelirken, daha yaratıcı bir şekilde para yönetmeyi gerektirir. Esasında ülkelerin kendi bazlarındaki ekonomik yapı ve yaklaşımları da birbirinden farklı olduğundan, işbirliği hususu kısmen daha zor sağlanmaktadır.³¹⁹

Silahlanma konusunda çok daha iyi bir işbirliği ortamının oluşması Avrupa’nın kazancınadır. Bu sayede vergiden kazanç, askeri gereklilikler ve teknoloji alanında yakalanacak uyum, Avrupa gücünün daha verimli olmasını ve savunma sanayii alanında daha rekabetçi bir yapıya kavuşmasını sağlayacaktır. Daha etkin bir silahlanma işbirliğinin başarılması, Avrupa hükümetlerinde karşı ihtiyaçların oluşmasına neden olacaktır. Bunlar; daha çok kaynağın toplanması, birden çok katılımlı programların daha

³¹⁶ Overhage, **op.cit.**, s.331.

³¹⁷ **Ibid.**, s.332.

³¹⁸ France, 2015, **op.cit.**, s.1.

³¹⁹ **Ibid.**, s.3.

iyi yönetilmesi ve özelde bu ülkelerin kendi savunma pazarlarını oluşturmaları şeklinde olacaktır.³²⁰

ASA her daim, paydaşlarının yararı için çalışır. Paydaşlar; Savunma Bakanları, Silahlı Kuvvetler, endüstri, sivil toplum ve vatandaşlardır.³²¹ Bu çeşitlilik içinde bir uyumun yakalanabilmesi sektör açısından çok olumlu bir gelişme olacak ve bütünleşme konusunda ASA'nın önemli bir rol oynamasına sebep olacaktır.

b. Güvenlik Açısından

Ülkeler savunma alanında harcama yaparken sadece silah, alınacak malzeme vs. değil, aynı zamanda risk faktörünü de göz önünde bulundurmaktadırlar. Aslında savunma bütçesi her ne kadar adında parasal bir değer taşıdığı için ekonomik bir durummuş gibi gözükse de, yapılan harcamaları bunların nereye yapıldığı, ne için yapıldığı, daha çok politik yapı ile ilgilidir. Avrupalı devletlerin sorunu, kısa vadeli ve uzun vadeli konuları uyumlaştırabilmektedir ve de bunu dengeli hale getirebilmedir. Bazen riski bertaraf etmek, belli savunma alanına yatırım yapmak, ülkeler için her şeyden önemli olabilmektedir. Bu o ülkenin caydırıcılığını artıran bir unsur olarak da karşımıza çıkabilmektedir.³²² Nitekim AB üyelerini stratejik bir konsept etrafında birleştirebilen en önemli şey, bu üyelerin kolektif güvenlik çıkarlarının olmasıdır.³²³

Genel olarak tutarlı politik bir düzen içinde farklı elementlerin entegrasyonu en az üç boyut etrafında şekillenmektedir:

a) Karşılıklı etkileşim için ilkeleri de içeren bir topluluğun entegrasyon seviyesi

³²⁰ Keohane, **op.cit.**, s.5.

³²¹ Cost Efficiency, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

³²² France, 2015, **op.cit.**, s.4.

³²³ Tangör, Nisan 2010, **op.cit.**, s.103.

- b) Politik topluluk veya yaşamın özel alanında katılımcıların yasal olarak kim olacağı görüşü
- c) Uygulanacak araçlar ve koordinasyon mekanizmalarının ne olacağına ilişkin fikirler.³²⁴

Bu üç unsurun AB’de savunma alanında biraraya getirilerek uygulanabilmesi, Birlik düzeyinde hem güvenliğin sağlanması için büyük bir adım hem de bütünleşmeye giden yolda atılabilecek en önemli adımların başında gelmektedir.

Savunma alanında işbirliğini sağlamak konusunda, AB’nin pek çok gerekçesi mevcuttur. Bunlar; politik, askeri ve ekonomik gerekçeler olarak gruplanabilir. Politik açıdan bakıldığında, AB ekonomik bir bütünleşmeden siyasi bütünleşmeye doğru adım adım ilerlemektedir ve bu noktada savunma konusu ön plana çıkmaktadır. Siyasi bir bütünleşme, savunma alanından bağımsız olarak gerçekleşemez. Savunma alanının ortak konular arasına alınmasıyla birlikte, NATO’dan bağımsız hareket edebilme kabiliyetinin de kazanılacağı ve NATO’nun müdahalede bulunmadığı krizlerde AB olarak var olunabileceği düşünülmektedir.³²⁵

Savunma konusunda AB’yi işbirliğine yönlendiren en önemli ekonomik gerekçelerden birisi de, ABD’nin bu alandaki gücüne rekabet oluşturabilme kabiliyetine ulaşmaktır. Askeri gerekçesine baktığımızda, esasında politik gerekçelerden yola çıkıldığını söylemek mümkündür. AB ortak askeri yapılanma ve ortak ihtiyaçları karşılama konusunda belli bir üstünlük seviyesine ulaşmak istemektedir. Bu sayede dünyanın herhangi bir yerine bağımsız olarak müdahale edebilme yeteneğine ulaşmış olacaktır.³²⁶

³²⁴ Batora, **op.cit.**, s.1077.

³²⁵ Arslan ve Beyoğlu, **op.cit.**, s.128.

³²⁶ **Ibid.**, s.128.

Aynı zamanda suçların ve tehditlerin şekil değiştirerek küresel bir hal alması, güvenlik ve savunma alanında maliyetlerin artması, ülke yönetimlerini işbirliğine daha çok itmiştir. Bu sayede de aynı amacı gerçekleştirebilmek için çok taraflı işbirliğine daha yatkın hale gelmişlerdir.³²⁷ Buraya kadar anlatılanların yanında, savunma alanı en ulusal ve hassas politika alanı olarak, Avrupa devletlerinin uluslararası organizasyonlara egemenliklerini bırakmak konusunda en gönülsüz oldukları konuların başında gelmektedir.³²⁸

Kamil Zwolski, ODGP'nin tam anlamıyla AB'nin uluslararası güvenlik rolünü kapsamadığını savunmaktadır. ODGP'nin üstlendiği bu rol, sadece savunma ile alakalı değildir; aynı zamanda küresel sorunları (örneğin çevre, insan hakları vb.) da içermektedir.³²⁹ Genel şekliyle, AB'nin güvenlik hedefleri, entegrasyon ve genişleme, liberal değerlere katkıda bulunma, kalkınmanın sürdürülmesini sağlama, verimli çok taraflı ilişkiler ve uluslararası hukukun güçlendirilmesidir.³³⁰

Ekonomik bir birlikten siyasi bir birliğe geçişi çabalayan AB'nin ortak dış politika geliştirmesini, savunma ve güvenlik konuları da oldukça etkilemiştir. AB, bu minvalde kendi kabuğunun dışındaki dünyaya yönelik ilgisini de arttırmıştır. Böylece, küresel sorunlara yönelim, uluslararası pazarlara açılma vb. konularında da harekete geçmiştir.³³¹

Hükümetler, yönetimler; ulusaşırı yeniden yapılanmaya dahil olunduğunda aşamalı olarak yerel üretim kapasitesinin kaybedileceğini, ancak yabancı şirketler veya ulusaşırı

³²⁷ Burak Tangör, “Güvenlik Yönetişimi Yaklaşımı ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası”, **Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt 6, Sayı 3, 2004, s.256.

³²⁸ Keohane, **op.cit.**, s.6.

³²⁹ Kamil Zwolski, “The EU as an international security actor after Lisbon: Finally a green light for a holistic approach?”, **Cooperation and Conflict**, Vol:47, Issue:1, 2012, s.75.

³³⁰ **Ibid.**, s.75.

³³¹ Yılmaz ve Uğurlu, **op.cit.**, s.83.

firmalardan etkin tedarik konusunda karşılıklı bağımlılığın gelişeceğini kabul etmek durumundadırlar. Bu yüzden de güvenlik çıkarları bakımından, üye ülkeler yeniden ihracata (üçüncü bir ülkeye) karşı garanti aramak, fakat bu arada da tedarik güvenliğini sağlamak durumundadırlar.³³²

Uluslararası savunma pazarının bütçe, endüstriyel ve stratejik açıdan önemi bulunmaktadır.³³³ Potansiyel bir transfer rejimi esas olarak oluşturulmak istendiğinde, sadece ekonomik kaygılarla hareket edilemeyeceği, bu kaygıların giderilmesinde aynı zamanda üye ülkelerin güvenlik çıkarları ile de dengelenmesi gerektiği ortadadır. Güvenlik perspektifi açısından bakıldığında, savunma pazarı; her ülkenin kendi dış politikası, güvenlik politikası ve savunma politikasıyla ilgili olarak hassas noktalara dokunan farklı bir alandır. Genel olarak, savunma mallarının ticareti ve üretimi yalnızca ülkelerin güvenlik ve savunma politikalarının önemli bir aracı değil, aynı zamanda egemenliklerinin dışa vurumu olarak düşünülmektedir. Bundan dolayı da bu konuların en yüksek siyaset seviyesinde yönetilmesi gerekmektedir. Bu yüzden teknoloji aşırı derecede hassas bir konudur. Teknolojik üstünlük, askeri strateji ve yeteneklerin tamamlayıcısıdır. Ancak, teknolojinin yaygınlaşması, potansiyel rakiplere mevcut teknolojinin zayıflıklarını ifşa edeceğinden güvenliği sarsabilir. Bu yüzden silah ihracatı, bir ülke veya bir bölgeye karşı dış ve güvenlik politikasının bir aracı olarak kullanılabilir. Ulusal savunma endüstrisi tabanını korumak ve desteklemek niyeti ihracat politikalarını şekillendirmektedir. Teknolojinin güvenliği ülkelerin güvenlik ile ilgili çıkarlarında hayati bir rol oynamaktadır. Bütün detaylar, sadece bir ülkenin kendi güvenlik çıkarı değil, aynı zamanda da tedarikçiler karşısında şirketlerin rekabet edebilirliği ve bilgi sermayesini yansıtmaktadır.³³⁴

³³² Mölling, **op.cit.**, s.67.

³³³ Vaucorbeil, **op.cit.**, s.91.

³³⁴ Mölling, **op.cit.**, s.63-64.

Avrupa ülkeleri korumacı yapılarından kaynaklı olarak üretilenlerin fiyat ve kalitesine bakmaksızın kendi ulusal firmalarında alım yapma konusuna eğilimli olmaktadır. Bu Avrupa hukuku alanı dışında tutulmaya çalışan yapısal bir durumdur. Ancak “cross-border” rekabet olmadığından Avrupa silahları pahalı bir hale gelmektedir.³³⁵

ASA ile bu konuda bir işbirliğinin kurulması; daha açık bir transatlantik savunma pazarının etkin olması ve aynı zamanda da politik ve ekonomik açıdan daha uyumlu bir hal almasına sebep olacaktır. Bu konunun başarısız olacağını düşünmekle beraber, başarılı olacağını düşününler, çıkarlarının ortak olduğunu, her iki tarafında küresel ısınma ve küresel terörizm gibi konularda ortak zorluklar yaşadığını, silahlanma ve silahsızlanma konularında ortak çıkar ve hedefleri olduğunu düşünmektedirler.³³⁶

Güvenlik perspektifiyle bakmak gerekirse; EDEM’in sadece pazar liberalizasyonu yoluyla maliyetleri azaltma ile ilgilenmesinin aksine, EDTIB bu mantığın üzerine, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ve NATO dahilinde AB ülkelerinin işlevsel özerkliğini geliştirme yaklaşımını da oluşturma yolunda adım atmıştır. Bu hedefler 2007 yılındaki EDTIB Stratejisi ile ASA tarafından da desteklenmiştir. Komisyon da artan bir şekilde Avrupa savunma sanayi işbirliğinin daha stratejik elementlerine olan ilgisini artırmıştır. Bu dönüşüm Avrupa savunma sanayi işbirliğinde önemli bir gelişmedir. Bununla ilgili olarak, ASA ve Komisyon arasındaki özel ilişkiler ve AB’nin devam eden kurumsal gelişimi konusunda en azından savunma sanayi politikası açısından ilginç bir noktayı teşkil etmektedir.³³⁷

³³⁵ Keohane, **op.cit.**, s.6.

³³⁶ Vaucorbeil, **op.cit.**, s.93.

³³⁷ Fiott, 2015, **op.cit.**, s.2.

ASA; işbirliği planlaması, AR-GE, silahlanma işbirliği, endüstri, pazar vb. bir çok konuda savunma prosesine her farklı bakışı bir araya getiren benzeri olmayan bir yapıya sahiptir. Bu yapı hızlı eyleme geçme, operasyonel çıktıları muhafaza etme, görevlerin önceliklerini yapabilme kolaylığını sağlama, ihtiyaçları belirleme, üye ülkelerin çıkar ve beklentilerinin etkin ve etkili karşılanabilmesi için izin vermektedir.³³⁸

AB üyesi ülkeler için savunma alanında işbirliği yapmak önemli yeteneklerin sürdürülmesi ve kazanılması için bir çözümdür. Aralık 2013'teki Avrupa Konseyi toplantısı sırasında, devlet başkanları ve hükümetler daha sistematik ve uzun dönemli bir yaklaşım için şeffaflığı artırmak ve savunma planlamasında bilgi paylaşımı doğrultusunda işbirliğini desteklemişlerdir.³³⁹ ODGP kapsamında kabiliyet geliştirme programları gündemde kalacaktır ve bu sayede çok uluslu programlar ile Havuzda Toplama&Paylaşma konusunda gelişme kaydedilecek ve Avrupa savunma kabiliyetleri artırılmış olacaktır.³⁴⁰ Havuzda Toplama&Paylaşma uygulaması ile ülkeler kendi güçlerine odaklanırsa ve lokasyon faktöründeki farklılıklar dikkate alınırsa AB'nin askeri yetenek ve yeterliliği gelişebilecektir. Bu politika, büyük ülkeler bireysel çıkarlar ve yerel kazançlar yerine kolektif savunmaya odaklanırsa muhtemelen başarılı olacaktır.³⁴¹ Havuzda Toplama&Paylaşma özellikle büyük organizasyonlar ve silahlı kuvvetlerde işbirliğinin özel şekillerinden biridir. Havuzda toplama, kabiliyetleri ortaya çıkarma anlamına gelmektedir. Paylaşma ise iki yolla olur ve birinin, kendi ulusal kabiliyetinden uzak durması anlamına gelmektedir. İlk yol ayrılamaz çok uluslu veya ortak yeteneklerin inşasıdır; ikinci yol ise, diğer ulusların başka bir ülkenin silahlarını ve silahlı kuvvetlerini özel bir amaç için kullanması konusunda istekli olmaktır.

³³⁸ Organisation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

³³⁹ European Defence Cooperation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Missionandfunctions>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

³⁴⁰ Bastiaans, *op.cit.*, s.33.

³⁴¹ Overhage, *op.cit.*, s.323.

Havuzda Toplama&Paylaşma tüm ülkelerin katılımına ihtiyaç duymamaktadır. Çok fazla işbirlikçi ülke, çok fazla karmaşa anlamına gelmektedir. Daha küçük sayılarda oluşturulan işbirliği verimliliği arttıracak ve “free-riding”i (beleşçilik) önleyecek, aynı zamanda daha sonraki programdan çıkma ihtimalini azaltacaktır.³⁴² Günümüzde savunma sanayine ayrılan bütçeden Avrupa genelinde tüm ülkelerin kesintiler yapması ve silahlı kuvvetlerin azaltılması, ülkelerin tek başına hareket edebilme kabiliyetini azaltmakla birlikte, bu durum onları işbirliğine yönlendirmiştir.³⁴³

Avrupa savunma bütçesinin düşmeye devam etmesiyle, son tartışmalar ASA’nın çokuluslu işbirliğini desteklemek için, Havuzda Toplama&Paylaşma faaliyetlerini nasıl geliştireceğine odaklanmıştır. Finansal krizin etkisiyle, Savunma Bakanları bölgede Kasım 2010’da Ghent Girişimi ile uygulama programları konseptine hız kazandırmaya çalışmışlardır.³⁴⁴ Bu girişimle ulusal askeri yeteneklerin Havuzda Toplama&Paylaşma konsepti ortaya çıkarılmıştır.³⁴⁵ Bu konsept, askeri platformların kazanımı için finansal bir sistemdir.³⁴⁶ Havuzda Toplama&Paylaşma yönünde sistematik bir yaklaşım geliştirilmesi amacıyla, 19 Kasım 2012’de bu konuda Davranış Kuralları ASA tarafından teklif edilmiş ve Bakanlarca da kabul edilmiştir. Davranış Kuralları, savunma yeteneklerinin gelişimi için AB üyesi ülkelerin işbirliği çabalarını desteklemek amacıyla pek çok eylemi bünyesinde ihtiva etmektedir. Tüm bunlar, üye ülkelerin savunma politikaları ile aynı, hatta gönüllülük esasına göre ve ulusal temelli olarak uygulanmaktadır. Aralık 2013’te Avrupa Konseyi savunma işbirliğini artırmak ve

³⁴² **Ibid.**, s.324.

³⁴³ Andersson, 2015, **op.cit.**, s.2.

³⁴⁴ Pieter Bastiaans, “Exercises Programmes”, **Defence Helicopter**, Vol:32, No:6, 2013, s.30.

³⁴⁵ 2004-2014 10 years in 50 dates, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/10-years-in-50-dates>, (Erişim Tarihi: 18 Nisan 2016).

³⁴⁶ Julian Hale, “Interest Rises in EU Acquisition of Mistral Sold to Russia”, **Defense News International**, 4 Ağustos 2014.

Davranış Kuralları tarafından gerçekleştirilmesi beklenen ilerlemeyi olumlu karşılamış ve bu konuyu somut bir hale getirmiştir.³⁴⁷

Savunma sektöründe esas olan şey kar ve rekabet değildir. Güvenlik söz konusu olduğunda tüm bunlar ikinci planda kalabilmektedir. Stratejik hedefler tüm bunların önünde yer alır. En önemli müşteri burada, devletler ve silahlı kuvvetlerdir. Devletler ve silahlı kuvvetler hem ülkelerin güvenlik algısını belirlemekte hem de bunlardan dolayı savunma sanayinin gelişim yönünü belirlemektedir. Savunma sanayii, bu aktörlerin ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda kendi gelişimlerine yön vermektedirler.

ODGP ve ulusal savunma kuvvetleri için en etkin kabiliyet gelişimi ve etkin çift kullanım koordinasyonunu sağlamak maksadıyla; sağlam diyalogların kurulmasında AB, endüstri veya Avrupa Uzay Ajansı gibi partnerler önemli roller oynamaktadır.³⁴⁸ Örneğin uzay temelli varlıklar, ister askeri ister sivil olsun,; taktiksel, operasyonel ve stratejik amaçlar ile operasyonel özerklik ve bilgi üstünlüğünü sağlamak için hayati bir öneme sahiptir.³⁴⁹ Çift kullanımlı malzemeler, askeri ihtiyaçlar doğrultusunda dönüştürülebilir ve ihtiyacı karşılamaya yönelik adapte edilebilir.³⁵⁰ Bu durum, hem sivil hem de askeri açıdan kaçınılmaz olarak bu alana daha fazla yoğunlaşma ve üzerinde geliştirerek çalışmaya yönelik bir ortam sağlamaktadır.

Konu savunma ve savunma sanayii teknolojisine geldiğinde; beraberlik ve ayrışma/çatışma, otonomi ve müşterek bir şekilde hareket edebilme, korumacılık ve

³⁴⁷ Pooling and Sharing, <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/pooling-and-sharing>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

³⁴⁸ EDA&Space, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/civil-military-cooperation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

³⁴⁹ EDA&Space, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/civil-military-cooperation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

³⁵⁰ Fiott, The three effects of dual-use..., **op.cit.**, s.2.

rekabet konuları karşı karşıya kalmaktadır.³⁵¹ Tüm bunlara bakıldığında güvenlik alanında sektörel bir işbirliğinin sağlanması, nihayetinde ortak saiklerle hareket edebilmekten geçecektir. Ulusal ölçekte algılanan tehditler ile AB çatısı altında geneli kapsayan tehdit algılamalarının ortak bir çerçevede uyumlaştırılması ve bu doğrultuda ihtiyaç ve gerekliliklerin belirlenmesi sektörde ahengi sağlayacak ve gelişimin yolunu açacaktır. Aynı zamanda AR-GE çalışmaları da ortak ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenecek ve Birlik düzeyinde bir ihtiyaç giderme mekanizması ortaya çıkabilecektir.

³⁵¹ **Ibid.**, s.575.

SONUÇ

Avrupa Birliği hem hükümetlerarası hem de supranasyonel özellikler göstermesi ve ona benzeyen bir kuruluşun var olmaması sebebiyle, her dönemde, üzerinde çalışılması konusunda istek uyandıran bir alan olmuştur. Nitekim güvenlik ve savunma konusunun Birlik düzeyinde ve üye ülkelerce algılanış biçimi ve tarih boyunca göstermiş olduğu dönüşüm onu inceleme, değerlendirme ve takip etme noktasında ciddi bir yere getirmiştir. Avrupa, ikili ilişkiler ve zaman zaman kimi örgütlenmelerle savunma alanında işbirliğine yönelmiştir. Bu işbirliğine yönlendiren en önemli unsur, Avrupa'nın kendi içinde ve çevresinde algıladığı güvensiz ortamdır. AB'den önce de Avrupa çapında bir takım girişimlerde bulunulmuştur. AB'nin kurulması ve savunma alanında işbirliklerinin devamında, hem ekonomik hem de güvenlik gerekçeleri ASA'nın kurulması yönünde somut adımlar atılmasına sebep olmuştur.

Giderek genişleyen AB'nin içerisinde farklı ihtiyaçları, beklentileri ve tehdit algılamaları olan ülkeleri de bünyesine dahil etmesiyle, güvenlik ve savunma konusu daha da büyük bir hassasiyet kazanmıştır. Bu noktada AB, antlaşmalara bu konuları dahil etmiş ve ülkelerin işbirliğine gireceği platformlar oluşturmaya çalışmıştır. Bu platformların da en önemlilerinden biri ASA'dır. Ajans pek çok konuda proaktif bir davranış sergilemiş ve ülkeleri ortak çıkar ve faydalar etrafında birleştirmeye yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Ortak çıkarlar ve faydaların yanında aktörler bazında, sorunlara ve bu aktörlerin çekincelerine yönelik çözüm arayışlarına girmiş ve ortak bir platform etrafında işbirliğine yönlendirerek bunları biraraya getirmeye çalışmıştır. Güvenlik ve savunma alanında gelişen günümüz şartlarına göre yapılar ortaya koyan ASA, tekdüze bir kuruluş olmamış, aksine AB'nin Birlik olma saiki ile üye ülkelerin endişelerini de anlayarak ve de çıkarları doğrultusunda hem siyasi hem de ekonomik

alandaki etkin uygulamalar oluşturmaya çalışmıştır. 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması, AB'nin, ortak savunma ve güvenliğe ilişkin ODGP alanında yeni bir soluk olarak gündeme gelmesine sebep olmuştur. Ancak tüm çabalara rağmen 1990'larda Balkanlar'da yaşanan krizler ve bu krizlere yönelik müdahalede AB'nin etkisizliği bir değişim ihtiyaı olduğunu göstermiştir. Bu değişim ise 1990'ların sonunda başlayacak yeni bir sürecin kapılarını aralamıştır.

Birlik bağlamında güvenlik algısı ve savunma alanı deyince de dönemsel gelişimlerin yanında, umut vaat edici oluşumların başında ASA gelmektedir. Nitekim güvenlik ve savunma alanında pek çok Zirve düzenlenmiş, çalışmalar yapılmış ve tüm bu çalışmaların neticesinde 2004 yılı Temmuz'unda Ortak Eylem ile ASA kurulmuştur. ASA; hem AB'nin güvenlik ve savunma politikasında önemli bir rol oynamış hem de değişen ihtiyaçlar doğrultusunda, aksiyon alabilmek ve ye ülkeleri ortak bir platformda toplayarak işbirliğine girmelerini sağlayacak bir ortam hazırlamada görev üstlenmiştir. stlenmiş olduğu bu görev, Ajansın organizasyon yapısından da anlaşılabilmekte ve ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilebilir bir yapı olduğunu göstermektedir. Tüm bunların yanında her ne kadar etkin olmaya çalışan önemli bir yapı olsa da, ABİHA 346. md ile ye ülkelerin “temel çıkarlar”ı söz konusu olduğunda, ülkelerin belli çekincelerle muafiyet uygulamasına kendilerini dahil ettikleri görülmektedir. ASA, hükümetlerarası bir oluşum olarak varlığını sürdürmektedir.

Kuruluş amacı, ortak güvenlik ve savunma konusunda ye ülkeleri destekleyerek savunma kabiliyetini arttırmak ve geliştirmek olan ASA'nın ayrıca, ekonomik hedefleri de bulunmaktadır. Bu ekonomik hedefler içinde savunma sektöründe işbirliği ve pazar hacminin genişletilmesi mevcuttur. Bu sayede hem maliyetler azaltılacak ve maliyette etkinlik sağlanacak hem de verimlilik arttırılmış olacaktır.

ASA aynı zamanda, AB'nin kabiliyetlerinin gelişimi maksadıyla da işbirliğini teşvik etmeye yönelik çaba sarf etmektedir. Savunma endüstrisi için temel oluşturmayı hedeflemektedir. ASA, Avrupa için bu alanda yeni bir vizyon yaratma hedefini üstlenmiştir. ASA'nın güçlü bir EDTIB geliştirme hedefi bulunmaktadır. Bu sayede kabiliyet, yeterlik ve rekabetin olacağı yenilikçi bir yapı ve doğru bir savunma endüstrisi politikası oluşturabilecektir.

ASA'nın projelerine katılımda ve ASA ile işbirliği konusunda üye ülke olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Nitekim burada hedeflenen, eşgüdüm içerisinde Avrupa'da işbirliğinin sağlanmasıdır. Ayrıca ASA, işbirlikleri bağlamında OCCAR, Avrupa Uzay Ajansı, EASA gibi örgütlerle de İdari Düzenlemeler yapmıştır. Bu noktada işbirliği ağını genişletmekte ve verimliliği arttırmayı hedeflemektedir.

Mart 2003'te AB'ye, Berlin Artı Düzenlemeleri ile NATO imkan ve kabiliyetlerini kullanma olanağı verilmiştir. Başta ABD olmak üzere, NATO da 11 Eylül saldırısından sonra güçlü bir OGSP varlığını artık gerekli görmektedir. OGSP, AB'nin çevresinde yaşanan kriz ve sorunlarda, masada söz sahibi olabilmesi için önemli bir konudur, hem de bu sayede Avrupa kimliğinin güçlenmesine katkıda bulunacaktır. Bu noktada da ASA, AB'yi kuvvetlendiren, savunma ve işbirliği alanında gerekli prosedürlerin oluşturulabilmesini sağlayan etkin bir yapıyı tesis etmeye çalışmaktadır.

2009'da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile Avrupa Dış Eylem Servisi'nin kurulması ve Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi makamı oluşturularak AB'nin kurumsal anlamda da savunma ve güvenlik konularında ağırlığının artması hedeflenmiştir. Ayrıca ASA'nın geliştirdiği KGP ile Birlik'in

gelecek dönem ihtiyaçları, kısa ve uzun vadeli geliştirilmesi beklenen yetenekleri tanımlanmıştır. ASA savunma sanayii, savunma pazarının oluşturulması ve yönetilmesi, teknoloji gelişim planının hazırlanması gibi ortak bir Avrupa savunma kapasitesinin oluşturulması konusunda kolaylaştırıcı bir faktör olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

1980’li ve 1990’lı yıllarda ekonomik ve siyasi bütünleşmenin 1987’de TAS ile aynı düzey ve önemde kabul edilmesi mühim bir adım olarak kabul edilmektedir. Bu noktada güvenlik ve savunma konularına ilişkin TAS ile işbirliği hedefi vurgulanmış; fakat devletler kendi ulusal egemenliklerini supranasyonel bir otoriteye devretmeyi istememişlerdir. 1957 Roma Antlaşması ile birlikte AT kapsamında savunma alanında bütünleşmeye gitme ve savunma mevzusunun açık pazar haline getirilmesi yolunun kapanmış olması bu konunun ülkeler için ne kadar hassas olduğunu göstermektedir.

Ancak ülkelerin tek başlarına hem güvenlik hem de savunma alanında ekonomik ve siyasi anlamda kendi kendilerine yeterli olamamalarından kaynaklı olarak işbirliğine yönelme ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Komisyon AB’nin supranasyonel, ASA ise hükümetlerarası yönünü temsil etmekle birlikte, her ikisinin de çalışmaları savunma pazarının aşırı korumacılığını kırmaya yönelik olmuştur. İç pazardan ayrı tutulan savunma alanı, pazarın ayrışması, daha az rekabetçilik, tedarikte ulusal tercihlerin seçimine sebep olmuş ve böylece verimsiz harcamalar, tekrarlama ve AB düzeyinde optimalin altında rekabetin olmasına yol açmıştır. Ayrıca, 346. md. ye yönelim konusunda gerçekten altta yatan devletin güvenliğine ilişkin temel çıkarın bu kapsama girip girmediği yeniden sorgulanmalıdır.

ASA, EDEM’in oluşturulması için büyük çaba sarf etmektedir. Bu kapsamda rekabetin desteklenmesi ve şeffaflığın sağlanması için Davranış Kuralları, 2006’da başlatılmıştır.

Nitekim artık üye ülkeler de tek başlarına hem savunma hem güvenlik hem de teknolojik olarak yeterli olamayacaklarının farkındadırlar. EDEM'in de amacı bütçe yetersizlikleri ve tedarik sorunlarını ortadan kaldırmaya, azaltmaya yöneliktir. Bu hedefleri gerçekleştirebilmek için de güçlü ve uygun bir transfer rejiminin oluşturulması gerekmektedir. Bu rejim güvenlik algısı ile ekonomik yaklaşımı bütünleştirebilmelidir. Ulusal kaygılar tüm bu bütünleşme çabalarındaki engelin, ülkeler açısından başını çekmektedir. Bu kaygının temelinde Avrupa ülkelerinin birbirlerine duydukları güvensizlik yatmaktadır. Ayrıca tedarik süreçlerinde zorluklar yaşanmaktadır. Kendi içlerindeki alım ve satımları, her ne kadar AB içi olsa dahi ithalat ve ihracat olarak tanımladıklarından ciddi finansal ve idari zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrıca bilgi birikiminin ve “know-how”un aktarılması istenmediğinden işbirliği bakımından da zorluklar yaşanmaktadır.

Her ülkenin kendi dış politikasını Birlik politikasından üstün tutması da karşılaşılabilecek bir diğer zorluğu meydana getirmektedir. Sektörel açıdan bakıldığında, savunma sanayii ile ulusal otoriteler birbirlerine bağımlıdırlar ve her ülkenin bu alanda geliştirmiş olduğu ulusal düzenlemeler bulunmaktadır. İşbirliğinin yaratılması konusunda sektörün karşılaştacağı bu zorluğun yeni düzenlemelerle çözülmesi gerekmektedir. Ayrıca küreselleşmenin getirdiği etkiyle bir şirketin doğrudan Avrupalı mı Amerikalı mı olduğu konusu da tartışmalı olabilmektedir. Böyle bir durumda nasıl hareket edileceği sorunu doğmaktadır. Bununla birlikte AR-GE çalışmalarında çok sayıda ülkeyle çalışmanın projeler bakımından zorluk yaratabileceği de belirtilmektedir. Sektör hem askeri hem de sivil nitelikler taşıdığından ayırım yapmak oldukça zor olmaktadır. Üretilen ya da üretilmesi istenen ürün sadece sivil nitelikli mi yoksa askeri nitelikli mi olacak ya da çift kullanım özelliğine mi sahip olacak konusu

temel güvenlik çıkarlarının korunması ile ilgilidir. Nihayetinde bu malların dolaşımı konusu da ayrı bir mevzu olacaktır.

Ortak bir savunma ve güvenlik politikasının Birlik seviyesinde oluşturulabilmesi için üye ülkelerin bu konuda istekli olması gerekmektedir. Nitekim bu noktada farklı seviyelerde algılanan tehditler, önlem alırken veya herhangi bir uygulama üstünde karar verirken, farklı sesler çıkmasına neden olmaktadır. Bu da her ne olursa olsun hükümetlerarası yapının devam ettiğini göstermektedir. Ayrıca Birlik açısından karşılaşılabilecek bir diğer sorun da, Avrupa içi transferler konusudur. Avrupa içi transferlerin kolaylaştırılması neticesinde hem ekonomik hem de endüstriyel fayda sağlanmış olacaktır. Birlik genelinde savunma sanayii alanında bir transfer rejimi oluşturulması ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak, ulusal ülkelerin istekleri doğrultusunda hareket eden savunma sanayii sektöründeki firmaların doğacak yeni rekabet ortamında varlıklarını devam ettirip ettiremeyeceklerinden endişe edilmektedir.

Avrupa’da savunma sanayii işbirliğinin sağlanabilmesi için AB üye ülkelerinin bu konuda siyasi irade göstermeleri ve bunu karşılıklı güven üzerine inşa etmeleri gerekmektedir. Bu işbirliği AB’ye ciddi anlamda savunma alanında yetenek kazandıracaktır. ASA aracılığıyla da teknoloji açığı giderilebilecektir. Bu işbirliği sayesinde maliyetlerin ve dolayısıyla savunmaya ayrılan bütçenin azalması Avrupa üye ülkelerinin ekonomileri için pozitif bir katkı sağlayacaktır.

Tüm bunların yanında kabiliyetler bakımından sorumlulukların ayrılması ile uzmanlaşma ve deneyim de artacaktır. Bu noktada Havuzda Toplama&Paylaşma politikası devreye girmektedir. Bu, maliyet etkin bir yöntemdir ve uzmanlaşma ile bağlantılıdır. Ancak bu politika, karşılıklı bağımlılığı artırmaktadır. Burada da üye

Ülkelerin savunmanın doğasından kaynaklı ulusal alanda tutulmak istenmesi durumu hasıl olduğundan bu politika zaman zaman baltalanmaktadır. Bu noktada ASA dengeleyici ve düzenleyici, ortak bir platform olma konusunda önemli bir role sahiptir. Tüm bunlara rağmen, maliyetler düşecek olsa da ye ülkeler kendi ulusal pazarlarını ve şirketlerini koruyucu bir tavır sergilemektedir.

ASA'nın 2006 yılında Davranış Kurallarını tanımladığı yeni bir tedarik sistemi başlatması önemlidir; çünkü bu noktada ASA kriptolama ve çok uluslu malzeme programları gibi hassas konuları dışarıda bırakarak savunma şirketlerini işbirliğine yönlendirmeyi hedeflemiştir. İlk planda böyle bir hareket ve burada sağlanan bir başarı aşamalı şekilde diğer alanlara da uygulanabilecektir. Burada da görüldüğü gibi maliyet etkinliği sağlama ve stratejik konular arasında hassas bir denge bulunmaktadır.

Güvenlik açısından savunma sanayiinin işbirliğine değinmek gerekirse, her ne kadar ülkelerin bütçeleri bakımından mevzu ekonomik gibi görünse de, bu bütçenin nerede, ne için ve nasıl kullanacağı konusu daha çok politik bir konudur; çünkü ülkeler bu alanda risk algılamaları ve ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmekte ve savunma sanayiini yönlendirmektedirler. AB de durumun farkındadır ki, ekonomik bir birlikten siyasi bir birliğe geçmek için ortak dış politika geliştirilmesi, savunma ve güvenlik konularında ortak hareket edebilmesi gerekmektedir.

Ortak bir güvenlik ve savunma politikası oluşturulması söz konusu olduğunda, AB' nin stratejisi ve dış politikasında Türkiye' nin Avrupa güvenliği için tampon bir ülke haline dönüşmesine neden olmuştur. Türkiye ODGP oluşumunda ve bu sürecin devamında her zaman etkin bir rol almak istemiştir, ancak tam üyeliğin gerçekleşmemesinden dolayı bu konuda Türkiye'nin etkin rol almasını istemeyen ülkeler olmuştur. ODGP alanında

ilke olarak benimsenen temel ilke Birliğin aldığı kararları yargılamamak olup teoride üçüncü ülkelerin operasyonlara katılması durumunda eşit hak ve yükümlülöklere sahip olduğu kabul edilmektedir. Köln AB Zirvesine kadar Türkiye'nin ODGP'deki varlığını Birlik üyeleri de desteklemiştir. Ancak Köln'de bu durum sona ermiş ve Türkiye de diğör üçüncü ölkelerle bir tutulmuştur. Nitekim Türkiye de NATO imkan ve kabiliyetlerinin kendi rızası olmadan AGSP çerçevesinde kullanılmasına izin vermeyeceğini belirtmiştir. Bu noktada kendi politikası da etkileneceğinden AB-Türkiye ilişkilerinin düzeltilmesi için ABD önemli bir aktör olarak rol almıştır. Türkiye'nin AB'ye karşı alacağı tutumda arabulucu ve zaman zaman da isteklerinin kabul edilmesi için destekçi olarak yanında yer almıştır.

Avrupa'nın ortak güvenliğı ve savunması konusunda II. Dünya Savaşı sonrasında AB üyesi ölkeler adım atmışlardır. Bu adımların en önemlilerinden biri de BAB' dır. BAB; 1948 Brüksel Antlaşmasının 1954'te İtalya ve Almanya'nın da dahil edilmesiyle kurulmuştur. Ancak 1987'ye kadar NATO üzerinden sağlanan Avrupa güvenliğı ile etkisiz kalmış, İran-Irak Savaşı esnasında Basra Körfezi'ne döşenen mayınların temizlenmesi görevi ile tekrardan aktifleşmiştir. 1991' deki Deklarasyon ile Avrupa kanadı olarak NATO'ya destek olan bir araç olduğı açıklanmış olup 1992'deki Petersberg Kararları ile kriz yönetimi konusunda görevleri belirlenmiştir. Bu kapsamda, barışı koruma, insani yardım ve kurtarma, barışın yeniden tesisi ve müdahale güçlerinin görevlerinin belirlenmesini üstlenmiştir. 2000'deki Nice Zirvesinde BAB'ın operasyonel faaliyetlerinin bir kısmı AB'ye devredilmiş olup, artık BAB etkin olamadığı ve sembolik bir öneminin kaldığı gözlenmektedir. Zaten BAB'a üye olan ölkeler 1955'te resmen kurulduğunda aynı zamanda NATO üyeleridir. Bu bakımdan NATO'nun sahip olduğı bütünleşmiş bir askeri yapıya hiçbir zaman sahip olamamıştır.

Savunma, Birlik politikalarında kapsama dahil olsun mu, olmasın mı konusu AB'nin kurulduğu günden bugüne, sürekli olarak gündeme gelmiştir. Ancak dahil olduğunun değerlendirildiği durumlarda da mutlaka bir çekince ortaya sunulmuştur. Ülkeler genel olarak, ortak bir dış politika izlemeyi yeğlemişlerdir; savunma alanında ise kendi izledikleri bir yol daima olmuş ve bunu da temel çıkar alanı olarak göstermişlerdir. Ancak şöyle bir durum söz konusu ki, savunma ve dış politika unsurları birbirinden farklı olarak düşünülmesi zor iki konudur. Mutlaka ki, savunma unsurları ve tehdidin ne olarak algılandığı, dış politika unsurlarını ve tavrı belirleyecektir. Bundan dolayıdır ki, bağımsız değil birbirlerine bağlı iki konu olarak daima Birlik gündemine gelmişlerdir.

Bütünleşme ve/veya işbirliği yolundaki tüm toplantılar, birliktelikler savunma alanını genel olarak dışarıda bırakmaktadır. Bu da göstermektedir ki, savunma konusu hala ülkelerce ulusal egemenlik altında tutulmak istenen bir konudur. Ancak günümüzde etkisini fazlaca gördüğümüz değişimler, ülkelerin arasında oluşturulmaya çalışan güven ortamı, teknolojinin ilerlemesi ve bu ilerlemenin çok hızlı bir şekilde gerçekleşmesi, ülkelerin AR-GE'ye verdikleri önemin giderek artması ve bu kapsamda bütçelerinden ayrılan payın bu alanda daha büyük olması, ancak bütçelerin giderek azalması, savunma sektörünün pazar payındaki yeri ve vazgeçilmezliği, üretim maliyetleri vb. konular üye devletleri bir yandan işbirliğine yönlendirmektedir ve hatta zaman zaman işbirliğine zorlar hale gelmektedir. Ancak bu demek değildir ki, ülkeler arasındaki rekabet tüm bunlardan dolayı son bulmakta ya da azalmaktadır. Aksine piyasanın sınırları aşarak küreselleşmesi ve pazarın etkisi ülkeleri işbirliğine yönlendirirken, savunma alanındaki tekrarları önlerken ve maliyetleri azaltırken, bir yandan bu ülkeler inovasyon için oldukça büyük çabalar sarf etmektedirler. Yenilikler getirmenin artan önemi ile, ülkeler bu hususlarda çok daha içe kapanık, koruyucu ve ulusal egemenlik algısı içerisinde hareket etmektedirler. Bu durumu açıklarken aslında ulusal egemenlik ve çıkarların ne

olduğu ve neye bağlandığı konusunda bir algı değişikliği yaşandığı ve bunun da çağa uygun hal aldığı görülmektedir.

Küreselleşme ile çeşitlenen tehditlere, aynı ölçüde cevap verebilmek için AB'nin kendini sürekli olarak, dinamik tutması ve geliştirmesi gerekmektedir. Önceleri de çokça vurgulandığı gibi, bu durum ekonomik imkanlar ölçüsünde yapılabilmektedir. Sürekli düşüşte olan savunma bütçeleriyle, artan güvenlik algısına yönelik tehditlerdeki çeşitlilik, orantılı şekilde birbirini karşılamak durumundadır. ASA da bu kapsamda kendini geliştirmeye ve yeni tehditlere ilişkin önlemler almaya çalışmaktadır. Aynı zamanda bütçe kısıtını aşabilmek için üye ülkeleri işbirliğine yönlendirmektedir. Bu kapsamda program ve projeler üretmek ve ülkelerin bundan faydalanmasını sağlamak için girişimlerde bulunmaktadır.

Ülkelerin işbirliğine gidebilmesi için üretim kapasitelerinin, kabiliyetlerinin ve savunma alanındaki çalışmalarının diğer ülkelerle paylaşılması gerekmektedir. Ancak bu noktada, üye ülkeler güvenlik konularını hassas karınları olarak gördüklerinden, bilgi paylaşımında bulunmaları son derece zor olmaktadır. Bunun için ülkelerin bu konuda ısrarcı ve istekli olması, ayrıca güven ortamının sağlanarak birlikte geliştirmeye ve gelişmeye yönelik bir bakış açısına sahip olmaları gerekmektedir. Avrupa'ya göç, terörizmin küresel olarak yayılım göstermesi, kıtlık, küresel ısınma gibi Avrupa'nın güvenliğini etkileyen pek çok olay yaşanmaktadır. Tüm bunlarla başa çıkabilmek için de, sürekli olarak algı ve konseptini yenileyen bir Avrupa Birliği ve Avrupa Savunma Ajansı'na ihtiyaç bulunmaktadır.

AB'nin bütünleşmeyi sağlayabilmesi ve tek bir çatı altında ortak bir saikle hareket edebilmesi için aşılması gereken en önemli konu olarak görülen güvenlik ve savunma

alanında tüm girişimler ve oluşumlar göstermektedir ki; bu konu hala hükümetlerarası metoduyla yürütülmektedir. Ancak bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki, ASA üzerinden işbirliğinin geliştirilmesi, entegrasyonun gerektirdiği yetkileri devretme konusunda, ülkelerin farklı çekinceler sundukları bu konuda, aşamalı geçişi sağlayacak ve yayılma etkisini somut bir şekilde gösterebilecek önemli noktalardan biridir. Nitekim gün geçtikçe artan karşılıklı bağımlılık ile birlikte, işbirliği unsurları daha da önemli bir hal almış ve üye ülkelerin daha çok yönelmeye başladıkları bir konu olmuştur. Tüm bunların yanında ASA'nın hazırlamış olduğu işbirliği kapsamında, yayılma etkisi ile neofonksiyonalizm yolunda bir seyir olsa da, günümüzdeki durumda savunma ve güvenlik konuları halen hükümetlerarası bir mevzudur ve gerektiğini düşündüklerinde ülkeler için ekonomik katkı, işbirliği, verimlilik gibi konular ulusal egemenlik konusunun arkasında kalabilmektedir.

Her ne kadar konunun ekonomik ve politik unsurlarıyla, Birlik çatısı altında ASA faaliyet göstermeye çalışsa da ve hatta bu konuda önemli bir ilerleme kaydetmiş olsa da, tek başına tüm aktörleri tek bir noktada birleştirmekten hala uzaktadır. Nitekim AB üyesi ülkeler belli bir noktaya kadar ortak bir fikre, bakış açısına sahip olmakta, ancak o noktadan sonra her ülke kendi dış politikası ve algıladığı tehditler veya çıkarlarına göre farklılaşmakta ve ayrılmaktadır. Ülkelerin yanında, o ülkeler için üretim yapan savunma sanayii de belli noktalarda kendi çıkarlarını koruyabilmek veya oluşabilecek potansiyel rekabet ortamında zorluk yaşamamak için ülkelerin aşırı korumacılığını destekleyebilmektedir. Sektörel açıdan bakıldığında, savunma sektöründe kar ve rekabetin esas nokta olmadığı, güvenliğin yanında bunların arka plana atılabildiği ve stratejik hedeflerin tüm bunların önüne geçtiği görülmektedir. Öyledir ki; zaten egemenlik algısından da kaynaklanan ve yapısı itibari ile en önemli müşterisi de devlet olduğundan, savunma sanayii bulunduğu ülkenin beklentisi ve ihtiyaçları doğrultusunda

adımlar atmakta ve çalışmalar yürütmektedir. Tüm bunlardan dolaydır ki; bütünleşme konusunda ASA'nın önünde hala aşılması gereken önemli ve zorlu engeller bulunmaktadır ve henüz doğrudan bir aktör olamamıştır.

Avrupa bütünleşmesi, güvenlik ve savunma konularında, neofonksiyonalizm ve hükümetlerarasıcılık tartışması çerçevesinde ele alındığında, bugün gelinen noktada; ASA'nın kurulması, ona atfedilen misyon ve yürüttüğü proje/faaliyetler bakımından büyük bir yol katedildiği görülmekle beraber, bütünleşmenin bu alanda tam anlamıyla gerçekleştirildiği söylenemez. Nitekim küreselleşme ile ekonomik anlamda belirsiz hale gelmeye başlayan sınırlar, rekabetin artması, güvenlik yönetişimi ile artan karşılıklı bağımlılıkla birlikte işbirliğine ynlenilmesi ve yayılma etkisi beklentisiyle neofonkiyonalist teoriye yaklaşılmaktadır. Ancak; ulusal çıkarların farklılıklar göstermesi, güvenlik konularının ve savunma sanayiinin hala ulusal alanda kontrol altında tutulmaya çalışılması yönündeki çaba ve işbirliğinin bu alanda hala zor şekilde sağlanması, ye ülkelerin hassas konularda egemenliklerini başka bir otoriteye devretmeme yönündeki tutumları güvenlik ve savunma alanında, Avrupa bütünleşmesi minvalinde hala hkmetlerarasıcılığın etkili olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

1947-1954 The road to European defence cooperation,

<https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

1954-1991, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

2001-2004 the birth of an Agency, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

2004-2014-10 years in 50 dates, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/10-years-in-50-dates>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

A Push form industry, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

AALTO, Erkki, “Interpretetions of Article 296”, **Chaillot Paper-Towards A European Defence Market**, Kasım 2008, s.47.

Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma (ABİHA),

<http://ataum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/360/2017/02/ABA-ve-ABIHA-Turkce.pdf>, (Erişim tarihi:15 Kasım 2017).

About Us, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Açıklamalarla Avrupa Birliği-Avrupa Birliği Nasıl Çalışır?, Avrupa Komisyonu
İletişim Yayınları Gnel Md.lüğü, Şubat 2014.

AKÇADAĞ ALAGÖZ, Doç. Dr. Amine, “Batı Avrupa Birliğinin Sonu”,
<http://www.bilgesam.org/incele/779/-bati-avrupa-birligi'nin-sonu/#.WdEzt63BJ-V>
(Erişim tarihi:01 Ekim 2017).

AKÇAY, Mehmet ve DEDE, Gülin, “Türkiye’nin Savunma Sanayi Harcamaları ve
ABD, AB ile Karşılaştırılması”, **Savtek 2010 5. Savunma Teknolojileri Kongresi**, Cilt
II, ODTÜ-BİLTİR Merkezi, 23-25 Haziran 2010, Ankara, s.352.

AKDEMİR, Erhan, “Bölüm 1: Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi”, (Ed. Prof Dr.
Belgin Akçay, Yrd. Doç. Dr. İlke Göçmen), **Avrupa Birliği-Tarihçe, Teoriler,
Kurumlar ve Politikalar**, 2.baskı, Şubat 2014.

AKGÜL AÇIKMEŞE, Sinem ve DİZDAROĞLU, Cihan (Ed: Mustafa Aydın), **NATO-
AB İlişkileri İşbirliği ve Çatışma Dinamikleri**, İstanbul Bilgi Üniversitesi yy., 1.
baskı, 2013.

AKGÜL AÇIKMEŞE, Sinem, “Uluslararası İlişkiler Teorileri Işığında Avrupa
Bütünleşmesi”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, cilt 1, sayı 1, bahar 2004.

ALYANAK, Servet, “Avrupa Birliği Hukukunda Savunma ve Güvenlik Alımları”,
Avrupa Birliği Hukukunda Savunma ve Güvenlik Alımları”, **Ankara Avrupa
Çalışmaları Dergisi**, Cilt:12, No:2, 2013.

ALYANAK, Servet, “AB Savunma ve Güvenlik Alımlarında İhale Usulleri ve İhale Uygulamaları”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:13, No:1, 2014.

ANDERSSON, Jan Joel, “Pooling&Sharing that Works: The heavy airlift wing at five”, **EUISS**, 2014.

ANDERSSON, Jan Joel, “European Defence Collaboration Back to the Future”, **EUISS**, Haziran 2015.

ARSLAN, Semih ve BEYOĞLU, Bülent E. (et.al), “Avrupa Birliğinde Savunma Sanayii Gelişimi ve Stratejileri”, **Savtek 2010 5. Savunma Teknolojileri Kongresi**, Cilt II, ODTÜ-BİLTİR Merkezi, 23-25 Haziran 2010, Ankara.

BASTIAANS, Pieter, “Exercises Programmes”, **Defence Helicopter**, Vol:32, No:6, 2013.

BATORA, Jozef, “European Defence Agency: A Flashpoint of Institutional Logics”, **West European Politics**, Vol: 32, Issue:6, 2009.

BAYKAL, Sanem ve ARAT, Tuğrul (Ed: Baskın Oran), “AB’yle İlişkiler”, **Türk Dış Politikası Cilt II: 1980-2001**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.

BLITZ, Malena, “The Role Of Marketization In The Europeanization Of Defense Industry Policy”, **Bulletins of Science, Technology&Society**, Vol:30, No:3.

Capability Development Plan, <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/activities/activities-search/capability-development-plan>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Capability Driven Approach, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/Capabilitydrivenapproach>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Capability Technology Areas, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/expert-teams/capability-technology-areas>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Cost Efficiency, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Defence and the Convention, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Defense News International, **Europe Reacts**, 24 Mart 2014.

DORUSSEN, Han, KIRCHNER, Emil J., ve SPERLING, James, “Sharing the Burden of Collective Security in the European Union” **International Organisation**, Vol:63, No:4, 2009.

DEVINE, Karen, “Neutrality and the development of the European Union’s common security and defence policy: Compatible or competing?”, **Cooperation and Conflict**, Vol:46, Issue:3, Eylül 2011, s.347.

EDA&Space, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/civil-military-cooperation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

European Defence Cooperation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Missionandfunctions>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

European Defence Agency 2016 Annual Report, <https://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-annual-reports/eda-2016-annual-report-final>, (Erişim tarihi: 14 Kasım 2017).

European Framework Cooperation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/civil-military-cooperation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

European Structural Funds, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/civil-military-cooperation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Expertise, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Expertise Teams, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/Expertiseteams>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Flexibility, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Fostering Defence Cooperation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work>, (Erişim tarihi:18 Nisan 2016).

Governance, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/governance>, (Erişim tarihi:18 Nisan 2016).

HALE, Julian, “Interest Rises in EU Acquisition of Mistral Sold to Russia”, **Defense News International**, 4 Ağustos 2014.

HARTLEY, Keith, “Collaboration and European Defence Industrial Policy”, **Defence and Peace Economics**, Vol: 19, 2008.

FIOTT, Daniel, “The European Commission and the European Agency: A Case of Rivalry?”, **JCMS**, 2014, DOI:10.1111/JCMS.12217.

FIOTT, Daniel, “Autonomy without autarky: An EU roadmap for security of supply”, **EUISS**, 2014.

FIOTT, Daniel, “The three effects of dual-use: Firms, capabilities, and governance”, **EUISS**, 2014.

FIOTT, Daniel, “One size to fit all? Setting standards for European defence”, **EUISS**, 2014.

FIOTT, Daniel, “European defence-industrial cooperation: from Keynes to Clausewitz”, **Global Affairs**, Vol:1, Issue:2, 2015.

FIOTT, Daniel, “European defence research in development”, **EUISS**, Kasım 2016.

FIOTT, Daniel, “European defence: the year ahead”, **EUISS**, Ocak 2017.

FONTAINE, Pascal, **Europe in 12 Lessons**, European Commission Directorate-General for Communication, Publication, Temmuz 2010.

FRANCE, Olivier de, “Defence budgets: Europe’s Maginot moment?”, **EUISS**, Mart 2014.

FRANCE, Olivier de, “Defence Budgets in Europe: Downturn or U-turn?”, **EUISS**, Mayıs 2015.

GARDNER, Richard, “Europe’s Aerospace Industry Looking Confident”, **Aerospace&Defense Technology**, Haziran 2014,

GÖĞÜŞ DOĞAN, Burcu B., “Avrupa Birliği 7. Çerçeve Programı Güvenlik Araştırmaları Alanı”, **Savtek 2010 5. Savunma Teknolojileri Kongresi**, Cilt II, ODTÜ-BİLTİR Merkezi, Ankara, 23-25 Haziran 2010.

GÜRKAYNAK, Muharrem ve YALÇINER, Serhan, “Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, cilt 6, sayı 23, güz 2009.

GROSS, Eva ve MENON, Anand, “European Defence: An Inventory for the December Summit”, **CSDP between internal constraints and external challenges-ISS Reports**, Vol:17, Ekim 2013.

Integrated Development Team, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/expert-teams/integrated-development-team>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

KEOHANE, Daniel, “Introduction-Towards A European Defence Market”, **Chaillot Paper-Towards A European Defence Market**, Kasım 2008.

KEOHANE, Daniel ve VAUCORBEIL, Sophie De, “ISS Opinion-Opening Up European Defence Markets: The Challenges Ahead”, **EUISS**, Eylül 2008.

Member States, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/member-states>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Mission, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Missionandfunctions>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

NATO Nedir? Transatlantik İttifakı’na Bir Giriş, NATO yayınları (Kamu Diplomasisi Bölümü), Brüksel.

MÖLLING, Christian, “Options for an EU regime on intra-community transfers of defence goods”, **Chaillot Paper-Towards A European Defence Market**, Kasım 2008.

O'DONNELL, Clara Marina, "Industry", **CSDP between internal constraints and external challenges-ISS Reports**, Vol:17, Ekim 2013.

O'DONNELL, Clara Marina, "Military Capabilities and Interoperability", **CSDP between internal constraints and external challenges-ISS Report**, Vol:17, Ekim 2013.

Organisation, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

OVERHAGE, Thomas, "Pool it, share it or lose it: An economical view on pooling and sharing of European military capabilities", **Defence&Security Analysis**, 4 Aralık 2013, Vol:29, No:4.

ÖZDAL, Barış, "Lizbon Reform Andlaşması'nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı: 7, Haziran 2008.

ÖZDAL, Barış, **Avrupa Birliği Siyasi Bir Cüce, Askeri Bir Solucan Mı? Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası ile Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Süreçlerinin Tarihsel Gelişimi**, 1. Baskı, Nisan 2013.

PARADISO, Nunzia Maria, "Civil and Military Synergies: New Opportunities and Challenges for European Earth Observation Missions", **63 rd International Astronautical Congress**, Naples, Italy, 2012.

Pooling and Sharing, <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/pooling-and-sharing>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Project Teams, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/expert-teams/project-teams>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

RANDAZZO, Vincenzo, “Article 346 and the qualified application of EU law to defence”, **EUISS**, Temmuz 2014.

RAYROUX, Antoine, “Speaking EU defence at home: Contentious discourses and constructive ambiguity”, **Cooperation and Conflict**, Vol:49, No:3, 2014.

Sikorsky UH-60/S-70 Black Hawk, **The Market for Medium/Heavy Military Rotorcraft –Product Code 603-Forecast International**, Aralık 2010.

şEREN GÜLER, Begüm, “Küreselleşmenin Merkezi Aktörlerinden Biri Olarak Avrupa Birliği”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:10, No:2, Yıl:2011.

TANGÖR, Burak, “Güvenlik Yönetişimi Yaklaşımı ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası”, **Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt 6, Sayı 3, 2004.

TANGÖR, Burak, “Avrupa Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Bosna, Kosova ve Makedonya Krizleri ve Türk Dış Politikası”, **Doktora Tezi**, Ankara, 2007.

TANGÖR, Burak, **Avrupa Birliği’nin Dış Güvenlik ve Savunma Politikaları: OGSP**, Seçkin Yayıncılık, Nisan 2010.

TANGÖR, Burak, 21. Yüzyılda BM, NATO, AB ve AGİT'in Balkanlar'daki Güvenlik Yaklaşımı: Güvenlik Yönetişimi, <http://www.bilgesam.org/incele/1993/-21--yzyilda-bm--nato--ab-ve-agdt-in-balkanlar-daki-guvenlik-yaklasimi--guvenlik-yonetisimi/#.WdE9ya3BJ-V>, (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2017).

TARDY, Thierryy, "CSDP: getting third states on board", **EUISS**, Mart 2014.

TARDY, Thierryy, "Tackling the Challenges of SSR", **EUISS**, Nisan 2016.

The Agency Establishment Team, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

The creation of CSDP, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

"The European Defence Agency", **Strategic Comments**, 10:5, 1-2, DOI:10.1080/1356788041055, Ekim 2007.

The European Defence Community failure, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception> (Erişim Tarihi:18 Nisan 2016).

The Letter of Intent and the emergence of OCCAR, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/inception> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

Thessaloniki and the birth of EDA, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency#link4>, (Erişim tarihi:18 Nisan 2016).

TURAN, Aslıhan P., “Avrupa Birliği Güvenlik Aktörü Olmaya Ne Kadar Yakın?”, **Bilge Strateji**, Cilt 2, Sayı 3, Güz 2010.

Towards the Joint Action, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency>, (Erişim tarihi: 18 Nisan 2016).

UTTLEY, Matthew R.H. ve WILKINSON, Benedict, “A spin of the wheel? Defence procurement and defence industries in the Brexit debates”, **International Affairs**, Vol:92, No:3, Mayıs 2016.

UZGEL, İlhan, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, Baskın Oran (ed.), **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt II, 11. Baskı, İstanbul, İletişim yy., 2009.

VAUCORBEIL, Sophie de, “The changing transatlantic defence market”, **Chaillot Paper-Towards A European Defence Market**, Kasım 2008.

VORE, Marc R De, “Producing European armaments: Policy-making preferences and processes”, **Cooperation and Conflict** , Vol:49, Issue:4, Mart 2014.

WALL, Robert, “European Defense Agency Helo Training to Begin in 2010”, **Aviation Week Aerospace Daily&Defense Report**, 24 Kasım 2009.

WALL, Robert, “European Defense Spending Picture Worsens”, **Aviation Week Aerospace Daily&Defense Report**, 13 Aralık 2010, s.3.

WOLF, Katharina, “Putting Numbers on Capabilities-Defence inflation vs. Cost escalation”, **EUISS**, Temmuz 2015.

YILMAZ, E. Sare ve UĞURLU, Yücel, “Bölgesel Güç Olarak Avrupa Birliği ve Dış Politika”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 2, No:2, 2013.

ZALOGA, Steven J., ROCKWELL, David ve FINNEGAN, Philip, **World Unmanned Aerial Vehicle Systems Market Profile and Forecast**, 2008.

ZWOLSKI, Kamil, “The EU as an international security actor after Lisbon: Finally a green light for a holistic approach?”, **Cooperation and Conflict**, Vol:47, Issue:1, 2012.

Yearbook of European Security, EUISS, Fransa, 2015.

TEZ ÖZETİ

Çalışmada, AB kapsamında, ASA'nın bütünleşme konusunda bir aktör olup olmadığı, ODGP çerçevesinde, karşılıklı bağımlılık ve güvenlik yönetişimi bakımından incelenmiştir. Bu kapsamda literatür taraması yapılmıştır. ASA gerçekten üstlendiği misyon ve vizyonu dahilinde bütünleşmede bir aktör müdür? Bu minvalde ASA'nın kurulmasına yol açan nedenler, kuruluşu, organizasyon yapısı, amaçları ve yürüttüğü faaliyetlerden bahsedilmiştir. ODGP kapsamında; tek pazarın faydalarına değinilmiş, üye ülkelerin, AB'nin ve savunma sanayii sektörünün karşılaştığı engeller ve sorunlar ele alınmıştır. Ardından işbirliği bağlamında güvenlik açısından ve ekonomik açıdan incelemeler yapılmıştır. Son kısımda da; AB ile Türkiye arasındaki ilişkiye ODGP ve BAB kapsamında değinilmiştir. Sonuç olarak, ASA'nın bütünleşmede önemli bir rol oynadığı kanısına ulaşılmakla birlikte, bir aktör olamadığı sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

In this study, it is analyzed that whether EDA is an actor or not about integration within the scope of CFSP in EU in terms of interdependency, and security governance. Within this framework, literature review is the method of this study. Is EDA be a real actor with its vision and mission in the context of integration? In this manner, reasons of EDA's establishment, foundation, organisational structure, purposes and pursuing activities are mentioned. Within the context of CFSP, it is addressed benefits of single market; and also told about obstacles and problems confronting of member states, EU and defense industry. After that, in the context of cooperation, security and economic analyzes are done. In the last part of the study, extent with CFSP and WEAG, relationship between EU and Turkey is mentioned. In a nutshell, it is concluded that EDA is not an actor directly as well as playing an important role about integration.

Anahtar Sözcükler: Güvenlik, Savunma, Avrupa Savunma Ajansı, ODGP, Batı Avrupa Birliği...